

II 83783

1934

MAJSKI GLAS

1934

L. XIV.

11 83783

**Ali veste kdo je vaš
najboljši prijatelj v
slučaju bolezni, nesre-
če ali smrti?**

Bratska podporna organizacija

SLOVENSKA NARODNA PODPORNA JEDNOTA

katera je v teku tridesetletne dobe
izplačala svojim članom v podporah

nad \$14,125,000.00

Ako se še niste seznanili z novim zavarovanjem, katerega je sprejela
deseta redna konvencija, se takoj obrnite na lokalnega tajnika ali
direktno v gl. urad za pojasnilo.

VINCENT CAINKAR
Predsednik

FRED A. VIDER
Tajnik

JOHN VOGRICH
Blagajnik

GLAVNI URAD

2657-59 So. Lawndale Ave.

Chicago, Illinois

MAJSKI GLAS

Prvomajska revija. Izdaja Jugoslovanska delavska tiskovna družba (Proletarec)

CENA 20c

CHICAGO, ILL., MAJA 1934 (MAY 1934)

LETO (VOL.) XIV

RAZRED, KI BO TRIUMFIRAL!

MNOGI v višjih plasteh in nevedneži med ljudstvom domnevajo, da je "marksizem"—kar pomeni mednarodno delavsko gibanje—bitko izgubil. Tolažijo se, da so razne velike socialistične stranke v razsulu; da vlada Nemčijo, Italijo in Avstrijo fašizem. In da ni izven Rusije nobene komunistične stranke več, ki bi še kaj pomenila. So le skupine, ki delajo zgago, a nimajo nikakega vpliva. Kominterni da je čezdalje šibkejša orodje sovjetske vnanje politike, in da ji je zdaj bolj v breme kakor v korist. In da je delavska-socialistična internacionala komaj senca svoje nekdanje veličine.

Na kratko: reakcija zatruje, da je marksizma konec, da se je njegov nauk izjalovil, da so njegove stranke na levi in desni propadle, ali pa postale impotentne, in vsled tega sovražniki delavskega gibanja sklepajo, da socializma nikoli ne bo.

Toda socializem je že na pohodu. Proces socializacije je uveden več ali manj v vseh kapitalističnih deželah, celo v Zed. državah—na zelo nepraktičen način kajpada—in uvaja se ga pod raznimi pretvezami ter maskami v fašističnih deželah. Vsepovsod se vlade—hočeš nočeš—zatekajo k takozvani planirani ekonomiji in premišljujejo o neizbežni socializaciji.

Zdaj je USSR še edina, ki je izvedla socializacijo brez maske in brez opravičb. Drugod to delajo zelo počasi, jako zavito s hinavskimi izgovori in v nemalo slučajih edino v korist—posedu-

jočih, da jim z denarnimi odškodninami rešijo propadajoča bogastva.

Ves ta ekonomski proces v svojem svetovnem obsegu je znak, da je kapitalizem v razkranju. Nobene opravičbe, nikaki hvalospevi staremu redu, ne skrijejo te resnice.

Vse odpravljanje krize v vseh kapitalističnih deželah se vrši na podlagi zakonov, kakršnih ni kapitalizem nikoli odobral. On ne mara regulacij, ne odgovornosti v vprašanjih, kako naj se preživljajo delavci, ki so vrženi na cesto. Kapitalista ne briga, kaj se zgodi z revežem, ki je izgubil zaslužek. Kvečjemu, ako prispeva za kosilo ubožnim ob kakem velikem prazniku.

Kapitalisti se prav tako protivijo, da bi država skrbela za tiste, ki so vsled izgube zaslužka vrženi v bedo. Kajti če hoče država za koga skrbeti, mora sredstva vzeti tam, kjer so. In bogastva, posebno kar se te dečele tiče, so vsa v posesti zelo majhnega odstotka prebivalcev. Naj torej ljudje rajše poginejo v pomankanju, kot pa da se bi kaj vzelo od imovine bogatašev.

Zelo naravno je torej, da se posedujoči sloji ve-sele svoje propagande,

ki pripoveduje, da je delavsko gibanje v razsulu—in še bolj so vzradoščeni ob zatrdilih fašističnih papežev v Italiji, Nemčiji in Avstriji, da je marksizem strt—zlomljen ne samo danes, ampak za zmerom!

To je tolažba jetičnih pred uro umiranja.

Reakciji se je res posrečilo, da je delavsko giba-

nje v mnogih deželah potisnila ob steno—ne zato, da bi ga mogla za vselej uničiti, ampak da si podaljša življenje. Razpustila je delavske stranke, zatrla vse druge delavske organizacije, prepovedala delavski tisk—toda vsi socialni problemi so ostali ko prej. Uničenje delavskih strank ni odpravilo brezposelnosti in niti za las ni dvignilo blagostanja ljudskih množic.

Fašizem v Evropi, "new deal" v Zed. državah, meščanske stranke vsepovsod se morajo ukvarjati s socialnimi vprašanji—tudi v tistih deželah, kjer je marksistično gibanje prepovedano pod smrtno kaznijo!

Naziji v Nemčiji so začasno znižali število nezaposlenih s pogonom obrata municijske industrije—toda s tem so izpraznili državno blagajno v neproduktivne namene in posledica je znižanje plač vsem delavcem, okrnjene pokojnine, zmanjšane brezposelnostne zavarovalnine in znižan zaslužek pri javnih delih, ki znaša zdaj povprečno samo tri dolarje na teden.

Fašisti v Italiji so obljubljali vse—raj delavcem in kmetom, toda položaj so poslabšali, kar je umevno, kajti svojo kontrarevolucijo so izvr-

šili v prid posedujočih slojev, od katerih so prejeli denarna sredstva za svojo propagando in za oborožitev svojih čet.

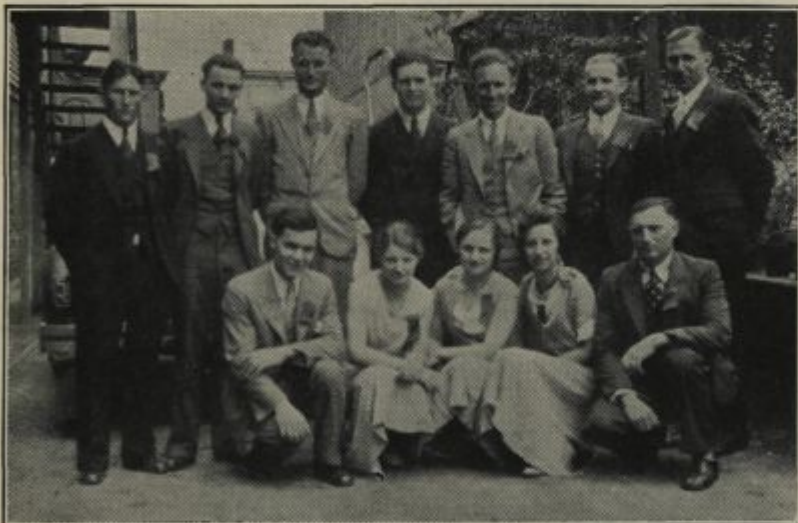
Italijanski fašizem je dne 14. aprila odredil novo znižanje plač od 6 do 20 odstotkov, zato—da ljudstvu pripomore—k blagostanju!

Vsi, ki rešujejo stari red, bodisi odkrito ali pod masko fašizma, se bore proti zakonom, ki so nepremagljivi. Delavske stranke so s svojo brutalno silo začasno lahko zatrli. Delavske voditelje in učitelje so pognali v ječe ali v jetniške tabore. Mnoge so usmrtili. In nato so se razveselili, da je marksizmu odzvonilo za vselej.

Ko se prebude v realnosti, bodo uvideli, da je bolj živ ko kdaj prej. Nobeni blagoslovi, ne fašistična pokolja nad zavednim delavstvom, nobeni "legalni" in ne diktatorski razpusti delavskih strank ne rešijo kapitalizma. Doigral je svojo vlogo v razvoju in danes se samo še brani umakniti se z odra. Pa bo moral oditi.

Naslednik kapitalističnega sistema je socializem. Proletariatu je po vseh naravnih zakonih razvoja dano, da ga uvede. Četudi danes v tej ali oni deželi potlačen—bo triumfiral!

Mladina v Jugoslovanski socialistični zvezi

Najvažnejše mladinske skupine, ki delujejo v J. S. Z., so v Detroitu, Chicagu, Milwaukeeju in Clevelandu. Organizirane so v področju klubov, delujejo pa kot posebne skupine. Pomagajo na prireditvah klubov in stranke, na shodih, raznašajo letake in prodajajo socialistične liste ter brošure. Imajo tudi svoje prireditve.

Na prošli zbor JSZ 1. 1932 v Milwaukee so prišli delegati iz vrst naše mladine iz šestih držav. Zastopali so klube JSZ in društva Prosvetne matice. Tega milwauškega zbora se je udeležilo 75 zastopnikov. Na sliki zgoraj so zastopniki naše mlajše generacije. V sprednji vrsti od leve na desno so: Johnny Rak, Ill.; Frances Langerholc, Pa.; Alice Artach, Ill.; Olga Vehar, Ohio, in Leo Schweiger, Wis.

V zadnji vrsti, od leve na desno: William Strah, Kansas;

Matthew Klarich, Mich.; Stanley Dollar, Kans.; Johnny Obluck in Anton Kamnikar, Wis.; Donald J. Lotrich, Ill.; Andrew Grum, Mich.

Na sliki na desni je stolp milwauške mestne hiše (City Hall), kjer je dala socialistična administracija instalirati električni pozdravni napis našemu zboru z besedilom WELCOME JUGOSLAV FEDERATION.

To je bila, kolikor je nam znano, edina jugoslovanska konvencija v Ameriki, ki je bila pozdravljena z električnim napisom na mestni hiši.

Prihodnji ali deseti redni zbor JSZ se bo vršil v soboto 1., v nedeljo 2. in v ponedeljek 3. septembra to leto, na katerega se pričakuje še več zastopnikov mladine kakor jih je bilo na milwauškem zboru.

Otto Bauer:

AVSTRIJA IN EVROPA

AVSTRIJSKA socialdemokracija je bila prošlega februarja po štirih dnevih junaškega odpora delavcev "Schutzbunda" premagana. Socialističnim strankam po svetu nudijo skušnje avstrijskih socialistov in potek dogodkov

OTTO BAUER

v Avstriji, ki so dovedli do tega rezultata, bogato gradivo za izvajanje konsenkvetnih zaključkov. Predvsem: potrebno je, da vzamejo v upoštevanje mednarodne vzroke in zunanje vplive, ki so povzročili avstrijsko katastrofo. Glavni vzrok katastrofe v Avstriji je zmaga Hitlerja v Nemčiji. Zaradi tesnih vezi med Nemčijo in Avstrijo v kulturi, zgodovini in jeziku, je zmaga takozvanega narodnega socializma v Nemčiji producirala močno nazijsko gibanje tudi v Avstriji. Tok hitlerizma se je dvignil v Avstriji le malo manj kakor v Nemčiji. Obvarovati demokracijo v Avstriji pred tem naraščajočim tokom bi bilo edino mogoče z zvezo vseh protihitlerskih sil. Toda bogati sloji v tej državi niso bili pripravljeni sprejeti tako zvezo. Hitlerjeva zmaga v Nemčiji je producirala "protimarksistično" gonjo, kar je imovitim krogom v Avstriji, četudi so bili hitlerizmu nasprotni, ugajalo. Če bi se zedinili za boj proti nazijem v Avstriji s socialdemokrati, bi morali od Hitlerja navdahnjeno "protimarksistično gonjo" opustiti. Aristokrati, lojalni Habsburžanom, generali prejšnje cesarsko-kraljeve armade, ki poveljujejo Heimwehru, katoliška hierarhija, ki je smatrala, da je prišel moment napraviti Avstrijo za centrum restavriranja katolicizma v srednji Evropi, kapitalisti, ki so hoteli izkoristiti od Hitlerja podžgano "protimarksistično" gonjo, v namenu uničiti delavske unije in likvidirati socialno zakonodajo — nihče teh ni hotel opustiti priliko, da bi šel "protimarksističen" val mimo brez posledic. To je bil vzrok, da so odklanjali vsako skupnost s socialdemokracijo v boju proti hitlerizmu. V teh okoliščinah je bilo nemogoče bojevati se proti opasnosti hitlerizma na podlagi demokratičnih načel. Zato se vlada ni hotela opreti ob parlament, ker bi v taki kombinaciji proti nazijem ne dobila večine. Aristokracija, cerkev, generali — vsi so se zedinili, da mo-

ra Avstrija proti opasnosti nazijske diktature dobiti svojo diktaturo, ki bo protinazijska in ob enem izrabila tudi narasli "protimarksistični" sentiment v svoj prid — namreč v prid aristokracije, cerkve, generalov in kapitalizma.

Tu — v teh okoliščinah — je stopila v areno italijanska diplomacija. Italija noče združenja z Nemčijo ("Anschluss"). Mussolini bi storil vse v svoji moči, da se meja Nemčije ne pomakne do Italije. Iz tega razloga so Italijani vzpodbujali Avstrijce k odporu proti nazijem, a ob enem so hoteli, da se zada čimjačje udarce tudi avstrijski socialdemokraciji, ki se je edina borila za načelo mednarodne garancije za neodvisnost in nevtralnost Avstrije. Italija hoče Avstrijo, ki bo nji poslušna in se ravnala po navodilih iz Rima v prid politike Rima. To pojasni, čemu je režim Italije zahteval uničenje avstrijske socialdemokracije. Italija hoče tako Avstrijo, ki bo pod njeno kontrolo.

Kar Italija v tem slučaju zasleduje, je politično-ekonomsko zavezništvo z Avstrijo in Madžarsko, in k tej kombinaciji bi pritegnila še Albanijo ter Bolgarijo — vsaj upa tako — in ta skupina pod vodstvom Mussolinija bi po njegovem mnenju bila odločujoča protiutež zoper malo antanto — Češkoslovaško, Jugoslavijo in Rumunijo — katera se opira ob Francijo. S temi manevri bi odrezala Češkoslovaško od Jugoslavije in ob enem bi s svojimi zaveznicami obkolila Jugoslavijo.

V poletju 1933, ko je izgledalo, da je nevarnost invazije avstrijskih legij, mobiliziranih v Nemčiji pod Hitlerjevo pobudo na višku, se je kancelar Dollfuss obrnil za pomoč k Mussoliniju. Tedaj je Mussolini na sestanku v Riccione obljubil Avstriji diplomatsko, in če potrebno tudi oboroženo pomoč proti Nemčiji.

S tem zagotovilom Avstriji je Italija dobila odločujoč vpliv v politiki dunajske vlade. Od tedaj je italijanski poslanik na Dunaju diktiral Dollfussovemu kabinetu enako kakor diktirajo imperialistične vlade guvernerju kolonije. Italija je na ta način pridobljeni vpliv v odločevanju o usodi Avstrije uporabila za ustanovitev fašistične diktature proti nazijem in istočasno proti socialdemokraciji.

Edino diktatura — so argumentirali zastopniki Italije — bo v stanju odvrniti nevarnost nazijske poplave nad Avstrijo. Vsako popuščanje socialdemokratom — so menili Italijani — bi pognalo k nazijem vse tiste sloje v Avstriji, ki so želeli izrabiti "protimarksistični" sentiment, in s tem

bi se ojačilo nazijsko nevarnost. V dosego svojega namena v Avstriji je Italija uporabila "Heimwehr", katerega je *financirala* in oborožila.

Opozicija Francije proti tem nakanam Italije je bila *izredno šibka* kljub protivnim prizadevanjam naših francoskih sodrugov. Francoska vnanja politika, zastopana v *Quai d'Orsay*, je bila prežeta z mislijo, da je koristno za Francijo, če se Italija zaplete v avstrijske notranje zadeve in s tem proti Nemčiji. Angleška diplomacija pa je pod pretvezo, da se noče umešavati v notranje probleme Avstrije, neposredno in z močnimi učinki podprla Dollfussa in njegov skok v fašizem.

Mussolinijev podtajanik za vnanje zadeve Suvich se je mudil na Dunaju od 18. do 20. januarja t. l. Nedvomno je bil med njim, avstrijskim kancelarjem Dollfussom in podkancelarjem Feyjem že tedaj sklenjen dogovor za uvedbo fašizma v Avstriji. Par dni po Suvichevem odhodu so se začeli Heimwehrovi oboroženi vpadi v avstrijskih glavnih mestih. Povsod so zahtevali, da ustavna vladna telesa odstopijo, vsa uprava pa naj se izroči lokalnim fašističnim odborom. Ko so se ti vpadi vršili, je podkancelar Fey odredil, da naj se vse voditelje republikansko-socialističnega Schutzbunda aretira in orožje konfiscira.

Tako je nastala situacija, v kateri so delavci imeli dvoje izber: ali nečastno kapitulirati pred terorjem, ali pa se fašističnim nakanam upreti z zadnjimi napor.

Odločili so se za slednje.

Po štirih dneh bojev so fašisti s svojo premočjo nadvladali. In kaj sedaj?

Jasno je, da krvniški sistem ne bo ostal indefinitivno. Podpira ga zelo majhen del prebivalstva. Proti sebi ima sovražstvo socialdemokratov in ravno tako nazijske. Vrhutega ga trgajo notranji konflikti: boj za vodstvo med Dollfussom, Feyjem in Starhembergom — na eni strani aristokrati in generali, ki poveljujejo Heimwehru, in na drugi krščansko socialni kmetje ter mala buržvazija — dalje na eni strani kapitalisti, ki se hočejo poslužiti prilike ter iztrebiti vse socialne pridobitve delavstva, in na drugi krščansko socialne unije, ki žele pridobitve ohraniti in privabiti v svoj tabor ostali delavski razred — razlike med onimi, ki hočejo restavriranje Habs-

buržanov, in drugimi, ki bi rajše sporazum in sodelovanje s Hitlerjem — razlike med židovskimi kapitalisti, ki so financirali Dollfussovo "Patriotično fronto", in antisemiti v fašističnem taboru. Vrh vsega je po civilni vojni nastala še silovita tekma med krščanskimi socialci in Heimwehrovci zaradi vprašanja, kdo naj si osvoji imovino zdaj prepovedanih socialističnih unij. Obe ti dve fašistični skupini imata svoje privatne oborožene čete.

Jasno je, da ti odnošaji ne morejo dolgo trajati. Za utrditev fašistične diktature je potrebna enotna, poslušna organizacija, kot jo ima Musso-

Na sliki sta vojaka, ki sta bila v napadu na delavsko stanovanjsko hišo Marxhof na Dunaju ubita. V smrt ju je poslal fašistični klavec podkancelar Emil Fey.

lini v svojih črnosrajčnikih in Hitler v rjavosrajčnikih. Fašizmu v Avstriji manjka take opore.

Sedanji diktatorji v Avstriji imajo samo dve alternativni — pot k Hitlerju, ali pa obnova habsburške dinastije.

Divjaško zatrtje odpora socialdemokratskih delavcev v Avstriji so naziji izrabili v svoj prid. V skupen odpor vabijo vse, ki sovražijo Dollfussov-Feyjev krvniški režim. Razjarjeni socialistični delavci bi vsled maščevalnega vzhičenja bili pripravljeni pomagati komurkoli za strmoglavljenje agentov Rima, ki so si podjarmili Avstrijo proti ljudski volji, katero so udušili v krvi.

Možno je, da pride kmalu čas, ko Dollfussu ne bo preostajalo ničesar kakor kapitulacija pred Hitlerjem v znamenju sporazuma. To bi bil le predkorak za končno zavladanje Hitlerja nad Avstrijo. To pa je tisto, kar Italija in Francija želita preprečiti. Ako se Dollfuss koncem konca odloči iskati sporazum s Hitlerjem, bo nevarnost miru v Evropi silovito povečana.

Še ena druga pot je odprta Dollfussu: obnovitev monarhije pod Habsburžani. To je, kar hočejo aristokrati in generali, ki poveljujejo Heimwehru — in prav tako je za restavriranje Habsburžanov katoliška hierarhija.

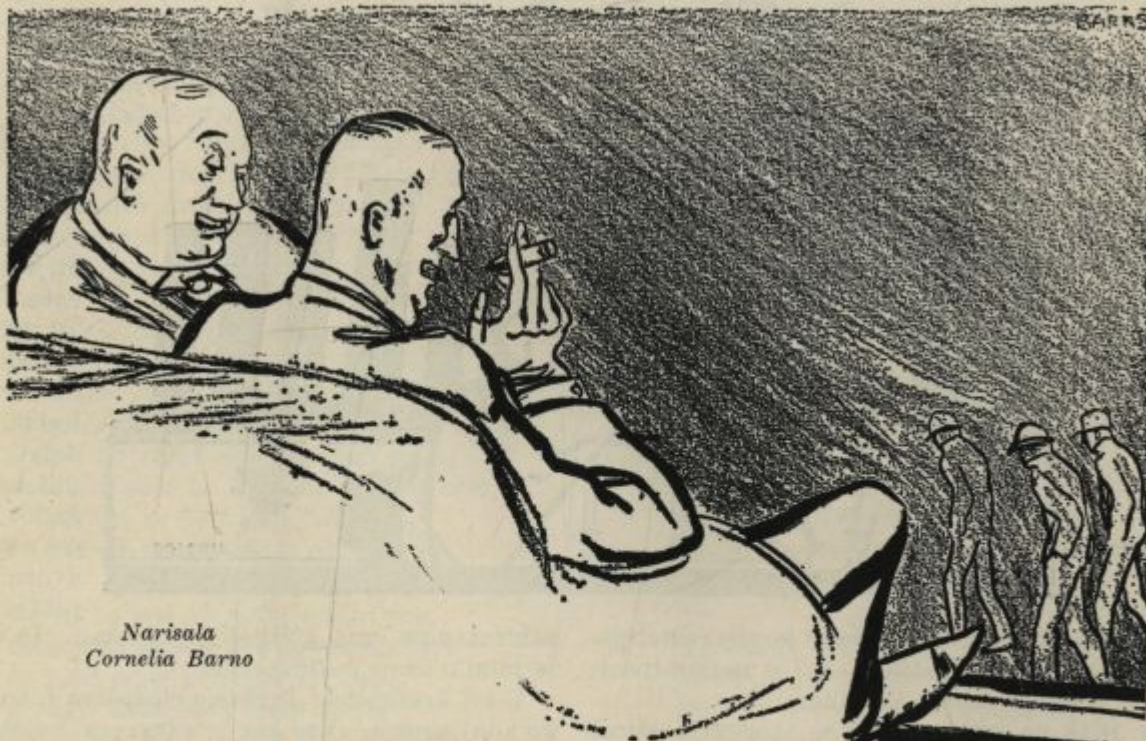
Obnovitev habsburške Avstro-ogrske pod protekcijo Italije bi morda prijala italijanski diplomaciji, ker bi privedla Avstrijo in Ogrsko v trajno nasprotstvo mali antanti (Čehoslovaški, Jugoslaviji in Rumuniji). Možno je, da se bi Francija s tako obnovitvijo sprijaznila, misleč, da bi bila to trajna ločitev Avstrije od Nemčije. Češkoslovaška in Jugoslavija sami ne bosta mogli preprečiti restavriranja avstrijske, odnosno avstro-ogrske monarhije, če jo Italija hoče in Francija ne bo imela volje, da ji nasprotuje. Ko enkrat Habsburžani spet zvladajo na Dunaju in v Bu-

dapešti, bodo diplomatske in druge sile Avstrije uporabljene v naporih Madžarske za revidiranje mej. Prišel se bo boj za pridružitve Slovaške in Hrvatske nazaj k Madžarski in s tem k avstro-ogrski monarhiji. Radi tega pomeni restavriranje Habsburžanov vojno — če ne takoj, pa v doledni bodočnosti.

Prej ali slej bo Evropa spoznala, da je izgubila z zatrtjem socialdemokracije v Avstriji ogromno mirovno silo. Avstrijska revolucija l. 1918 je strmoglavila Habsburžane, ki so bili leta 1914 posredni činitelj svetovne vojne. Avstrijska kontrarevolucija l. 1934 je postavila iste destruktivne sile nazaj v sedlo. Raditega je nevarnost velika in prav verjetno je, da izbruhne prihodnji svetovni vojni požar znova iz Dunaja.

Vladi Francije in Anglije, ki sta dopustile, da je italijanski fašizem upostavljal v Avstriji režim po svojem okusu s pomočjo topov in strojnic proti delavcem, bosta še obžalovali svoje nepremišljeno postopanje. Delavstvo vsega sveta stori sebi dobro, če opazuje dogodke in razvoj v Avstriji s čimvečjo paznostjo, kajti Avstrija je postala torišče, na katerem se igra za življenja in usodo milijonov ljudi.

“TO JIH BO ODVADIL OŠABNOSTI!”

Narisala
Cornelia Barno

PRVI MAGNAT: Presneto so danes po hlevni. Na kolenih bi prosili za delo. A včasih so vpili o velikih plačah, o organizaciji in ne kakšnih pravicah. To je zanje dobra šola.

DRUGI MAGNAT: Da, izstradati je treba to uporniško beštijo, pa se omehča in pride predte vsa udana in pokorna.

Ivan Cankar:

PREDMESTJE

V prvomajskem spisu "Rdečega prapora" l. 1908 je Ivan Cankar napisal naslednjo črtico, ki je značilna slika k dogodkom v Avstriji februarja to leto. Cankar je v nji oznanil svojo vero v predmestje—v proletariat—in v prihodnost proletariata. Napisana pred 26. leti, je še prav tako resnična kakor je bila takrat. Priredil jo je k šestdesetletnici barikad, ki so jih gradili na dunajskih ulicah l. 1848 študentje in delavci iz predmestij.

LETOŠNJEGA marca je minilo šestdeset let, ko so hiteli dunajski študentje v predmestja—klicat delavce na pomoč, na barikade jih klicati. Tedaj se je zgodilo, kakor tisočkrat v zgodovini: črno predmestje se je prevladalo v gosposko mesto, da je prelilo kri za osvobodjenje človeštva.

Šestdeset let je minilo. Sinovi tistih študentov so dandanes dvorni svetniki. O revoluciji se jim ne sanja več; in če se jim sanja, se vzdramijo potni od strahu. Boje se tistega predmestja, ki so ga njih očetje klicali na barikade. Boje se ga in gonijo proti njemu Metternichove policiste in Windischgraetzove huzarje. Vsi—tisti, ki so v talarju in tisti, ki so v fraku; združena falanga proti predmestju.

Klaverna, trepetajoča falanga!

Mesto samo, to gosposko mesto, je zmirom manjše, zmirom ožje in zmirom nižje. Neploden, peščen otok stoji sredi jezera; kos za kosom mu trgajo valovi iz prestarega telesa, kos za kosom se pogreza; jezero raste, peni se kvišku. Predmestje se širi v neskončnost, objelo je mesto z železnimi rokami.—

Leta 1848 so hiteli dunajski študentje klicat delavce, črno vojsko. Samo šestdeset let je minilo, ljudje božji! Zdaj glejte: leta 1905, na dan tistega slavnega 28. novembra je marširalo preko dunajskega Ringa dvestotisoč delavcev v dvanajststročnih vrstah; črna, tiha procesija—pet dolgih ur. Ne besede ni bilo, ne vzklika. Tako se

vzdigne nema silna senca na obzorju; znamenje časov, ki so blizu. Besed ni bilo treba; mirno je stopil delavec v mesto in si je vzel pravico, ki jo je hotel. Predno pa je minila procesija, se je to-le zgodilo: v gostih gručah so stali študentje pred univerzo na visoki rampi. In, kakor je šega dvornih svetnikov, so žvižgali še poslednjim redkim vrstam, šele trudnim zakasnelcem; ampak, zakasnelci, kolikor trudni, so planili na rampo. In kakor je pač šega dvornih svetnikov, so študentje pobegnili v hišo in zaklenila so se visoka železna vrata za njimi.

Takrat me je bilo sram, da sem bil po svojem ovratniku in po svoji obleki bolj podoben študentu kakor zidarju.

Leta 1848 so klicali študentje delavce; delavci so prihite-li ter so prelili svojo kri, zato, da so študentje postali dvorni svetniki. Leta 1905 so delavci stopili na barikado; študentje in dvorni svetniki so za

zaklenjenimi vrati žvižgali in trepetali. In vendar je minilo samo šestdeset let.

V tej kratki dobi je živelo človeštvo hitreje nego kdaj poprej. Vse kar je zdravega, kvišku hrepenečega, se je izlilo v predmestje; predmestje je postalo zibelka prihodnosti.

Nekoč je neprobujeno, v suženjstvu molčeče predmestje poslušalo klic mesta; pa pride čas in je blizu, ko bo dremajoče, v sanjah trepetajoče mesto slišalo klic predmestja:

"Preštejte nas, preglejte nas!"

Črna vojska, ki se je nekoč po ozkih ulicah valila v mesto, je danes nepregledna, vseobsežna. Mogočne reke se spajajo od dežele do dežele, prelivajo se iz jezera v jezero. Zdaj, ko je pomlad, ko je upanje najvišje, moč najmlajša, zdaj se ozrite, zdaj preglejte z bleščečimi očmi to silno

morje predmestja; zato, da bo vzklopela v srcu zmagoslavna misel:

Kaj preteklosti bridkost! Kaj dneva trud in skrb! Tako mirno in mogočno, kakor solnce v vesoljnosti, gre naša pot—predmestje je prihodnjost.

^v NAŠIH UPOV DAN!

*Prišel je naših upov dan,
tako mladostno svež, tako krasan,
tako poln žara, kakor srca naša,
ki lahkokrila nada jih povznaša, —
sinovi truda praznik svoj slave
in upe vse, ki v srca dnu jim tle,
razplameni pomladna moč jim živa.*

*Prišel je dan Vulkanovih sinov . . .
Trpljenja svet praznuje praznik nov,
ko iz noči in mraka Vesna vstaja,
ko iz grobov življenje spet prihaja.
In kakor solnce v novem blišču sije
in v zemlje krilu vzbuja vse kali,
tako se v prsih nova moč budi
in mlada volja v starih srcih klije.*

*Prišel je dan in zopet pride dan.
Osula se je s cvetjem širna plan,
pomladni lahni vetri so zaveli
in solnčni žarki zemljo so ogreli . . .
Prišel bo zopet dan pomladi nove,
vzcvetel nam bo svobode žlahtni cvet,
v svetlobi se bo kopal celi svet,
ko sužnji vsi polomijo okove.*

*Tedaj bo naš na nebu solnca žar
in naš na zemlji ves pomladni čar,
in naše bode pridne roke delo,
a sadje dela bode nam zorelo . . .
Prišel bo dan, ož dan svobode zlate,
prišla prostost bo dela in duhov,
izginila bo moč ponočnih sov —
prišel bo dan, ki združi tuje bratė.*

*Visoki dimniki se ne kadé,
kladiva danes ne vihte roké,
udarcev jeka v jami ne odmeva,
blis dinamita v rovu ne odseva.
Kjer dan in noč kolesa se vrtijo,
da njih ropot ušesa zagluši,
tam strojev družba danes mirno spi
nje sužnji pa se žitja veselijo.*

*In zbira delavcev se roj povsod,
da v radosti praznuje majski god.
Visoko delavska vihra zastava,
glasno odmeva delu čast in slava!
Od vseh strani šume, done glasovi
in zlivajo se v veličasten spev,
od strmih hribov vrača se odmev,
ko da bi petje spremljali topovi.*

*Prišel bo dan! Poroštvo zanj smo mi
in naši žalji, vzdihi, solze, kri.
Množi se hrabra naša bojna truma
vojščakov dela in vojščakov uma,
glasneje naša pesem se razlega,
krepkeje stiska žaljeva se pest,
močnejše živa se budi zavest,
mladosti stara se umika šega.*

*Oj, čas se bliža in prišel bo dan
in mi se ne bojujemo zaman!
Razdri bomo ječo starodavno,
zapeli bomo pesem zmagoslavno,
svobodi bomo tempelj sezidali . . .
Že struji vzduhom tajno novi čas,
že se razlega nove sreče glas . . .
Prišel bo dan! . . . Trpini bodo vstali . . .*

Kaj je Prosvetna matica J. S. Z.

V PROSVETNI MATICI, ki deluje v področju JSZ, se združujejo slovenska kulturna društva, slovenski domovi in napredna podporna društva v svrhu sodelovanja na prosvetnem polju med ameriškimi Slovenci in drugimi Jugoslovani.

Nad devetdeset odstotkov predavanj med naprednim delom našega naroda je bilo aranžiranih pod pokroviteljstvom Prosvetne matice in pred njeno ustanovitvijo v področju JSZ ter njenih klubov.

Mnogi slovenski pevski in dramski zbori, knjižnice, čitalnice in nekateri slovenski domovi so včlanjeni v Prosvetni matici, dalje nad sto podpornih društev, med njimi največja društva SNPJ. Poleg te jednote so v Prosvetni matici društva SSPZ, JPZS, SDZ in JSKJ. Tudi par samostojnih podpornih in izobraževalnih društev je včlanjenih v tej ustanovi.

Sedemdeset odstotkov izmed vseh predstav, ki jih prirejajo slovenske napredne organizacije, se vprizarja s sodelovanjem Prosvetne matice.

Dvajset slovenskih knjižnic in čitalnic, med njimi Slovenska narodna čitalnica v Waukeganu, čitalnica Kluba Slovenija v San Franciscu, čitalnica kluba št. 27 v Clevelandu in Čitalnica Slovenskega delavskega doma v Collinwoodu, dalje slovenske knjižnice v Chicagu (klub št. 1), Springfieldu, Milwaukeeju, Kansasu itd., je posredno ali naposredno (skozi klube JSZ) včlanjenih v Prosvetni matici.

Prosvetna matica JSZ je edina slovenska in edina jugoslovanska centralizirana kulturna organizacija v Zed. državah. Ustanovljena je bila l. 1921 pod imenom "Izobraževalna akcija JSZ". XIII. redni zbor l. 1930 v Detroitu jo je reorganiziral in ji spremenil ime v "Prosvetna matica". (V angleščini se imenuje Educational Bureau of JSF.)

Prosvetna matica je razdelila med članstvo pridruženih društev nad 62,000 knjig in brošur. Sama je že založila deset zvezkov. Vsem pridruženim organizacijam je na uslugo z igrami, vlogami, pesmami za deklamacije in z navodili pri aranžiranju prireditvev prosvetnega značaja. V kolikor ji omogoča zbirka not in pesmaric, sodeluje tudi s pevskimi zbori pri aranžiranju koncertov. Pridruženim organizacijam pošilja predavatelje, kadar okolščine dopuščajo.

Vsa sredstva uporablja za izvrševanje tega dela. Prosvetna matica poseduje dramski arhiv, ki je najobsežnejši izmed slovenskih dramskih arhivov v Ameriki in eden izmed najboljših med Slovenci.

Prosvetna matica bi storila veliko več, ako bi imela izdatnejše dohodke. Dozdaj so znašali povprečno nekaj nad tisoč dolarjev na leto, kar je zelo malo v primeri z njenimi nalogami ter njenim delokrogom. Zasluga, da je kljub temu postala to, kar je in izvršila toliko dela, gre tistim, ki so delali v njenem uradu večinoma brez odškodnine in

prav tako vsem onim, ki delujejo na prosvetnem polju v pridruženih organizacijah. Njihov trud je neprecenljiv, kajti v nešteto slučajih se morajo boriti z navidezno nepremagljivimi ovirami.

Kulturna in podporna društva ter slovenski domovi, ki so včlanjeni v Prosvetni matici, so v sledečih državah: California, Colorado, Illinois, Indiana, Kansas, Michigan, Minnesota, Montana, New Mexico, New York, Ohio, Pennsylvania, Washington, West Virginia, Wisconsin in Wyoming. Skupno imajo blizu 15,000 članov.

V njenem sedanjem odboru so Anton Garden, Ivan Molek in John Rak, ter Chas. Pogorelec, ki je tajnik Prosvetne matice.

Dne 1., 2. in 3. septembra to leto se bo vršil X. redni zbor klubov JSZ in Prosvetne matice. Vsako v nji včlanjeno društvo je upravičeno poslati delegata.

Za pojasnila glede pristopa v Prosvetno matico, dramatike, pesmi za deklamacije in za nasvete pri sestavljanju sporedov pri vaših prireditvah pišite na sledeči naslov: Prosvetna matica, 3639 W. 26th St., Chicago, Ill.

Izobrazba je predpogoj napredka. Brez nje ga ni. Čimvečje so delavske kulturne ustanove, bolj ga pospešujejo.

Napredna slovenska delavska podporna in kulturna društva, Prosvetna matica vas kliče v svoj krog!

Anton Slabe:

DEKLE IZ TOVARNE

HELENA je bila mlada in neizkušena. Poznala ni sveta, ni vedela, da je hudoben in poln hinavščine, da vrača ljubezen s sovraštvom, s ploho zasmehovanja in zaničevanja.

Začelo se je zelo enostavno, skoro dolgočasno. Najprej je izgubila očeta, ki ga je ubila eksplozija plina v premogovniku, a čez nekaj let ji je umrla še mati.

Ostala je sirota. Komaj trinajst let ji je bilo. Usmilila se je je teta. Vzela jo je k sebi v mesto, med one visoke hiše, katerih strehe in okna zro tako brezčutno na ljudi. Toda njen novi dom ni bil med temi hišami, temveč v delavski četrti ob železniški progi, kjer so se dvigale s tal z visokimi ograjami obdane tovarne, podobne jetniščam. Iz tovarniških dimnikov so bruhali črni oblaki smrdljivega dima in zakrivali solnce, da ni moglo prodreti s svojimi žarki do umazanih ulic, po katerih so se podile trume raztrganih delavskih otrok.

Še predno je bila Helena stara šestnajst let, so jo sprejeli v tovarno. V veliko tovarno, kjer so brneli stroji in žvižgali jermeni svojo enolično pesem. Tu so bili zaposleni mladi fantje in dekleta in stregli strojem, ki so se vrteli s silno brzino. Helena je delala v tovarni tako, kakor na stotine drugih deklet, ki jim usoda ni odmerila sreče in blagostanja v življenju. Pogled v življenje skozi debelo steklo tovarniških oken ni poseb-

no prijeten. Tam daleč zunaj solnce in cvetje, v tovarnah pa tudi ob najlepšem vremenu mračno in zatohlo. Prah zastruplja zrak, a zrak zastruplja pljuča. Čim mlajše so delavke, tem težje prenašajo svojo usodo. Stotine mladih grudi je hrepenelo vsak dan po rešitvi.

Rešitev za Heleno pa je prišla. To se pravi—morala bi priti. Prinesti bi jo moral mladi delovodja razoranega obraza s temnimi lisami pod očmi. Bil je vsiljiv in maščevalen, a znal se je tudi prilizovati dekletom. Govoril je zapeljivo in slikal življenje, ki bi bilo res življenje. Svet, ki ga je znal on naslikati v pestrih barvah, se je neizkušeni Heleni videl daleč, a vendar dosegljiv. Njej, ki je sanjala za debelim steklom dan na dan, se je zdel ta svet rešitev.

Kdo ne bi sanjal, kadar je mlad in poln življenja?! In sanjala je tudi Helena. Ona, ki je bila ostala sirota. Ona, ki je dobila vsak teden pri okencu tovarniške blagajne mizerno plačo v kuverti, na kateri je bilo poleg drugih številk napisano tudi njeno ime.

Ni bila edina med dekleti, ki se je dala zapejljati sladkim besedam mladega delovodje. Bil ji je všeč, to si je na tihem priznavala, dasi je večkrat slišala svarila, naj se ga varuje, a ona se ni zmenila zanje. Nekega večera, ko je šla z dela domov, je šel za njo in ko jo je na vogalu ulice dohitel, jo je prijazno nagovoril:

— Dovolíš, Helena, da te spremim?

Prešinila jo je nekakšna bojazen vsled nepričakovanega nagovora. Spomnila se je svaril, a je vseeno dovolila.

Mladi delovodja jo je spremil do mračne stanovanjske hiše, v kateri je spalo mnogo delavskih družin. Pri vratih te hiše, v kateri je stanovala, odkar ji je bila umrla teta, sta se ustavila in začela kramljati. On ji je pripovedoval lepe stvari, a ona je poslušala njegove besede, ki so zvenele kakor krasna pesem iz daljnega, nepoznanega sveta. Nehal je šele, ko se mu je posušilo grlo. Nato jo je poljubil in ona se ni prav nič branila. Bila je v nekaki omotici, ker so jo strastne besede popolnoma prevzele.

Stisnil ji je obe roki, potem je potisnil klobuk na oči in izginil. Helena je dolgo gledala za njim, dokler ga ni objela tema. Nato je odšla v svojo sobo in legla spat.

Potem sta se sestajala čestokrat in kmalu sta se shajala vsak dan. Govoril ji je vedno o lepih rečeh, nato ji je pa šepetal na ušesa tako, da je zardevala.

— Naivna si, Helena, ker se bojiš. Mladost ima pravico uživati vse sladkosti življenja. Kakšna nesmisel! Čuj . . .

Helena se je spodtaknila in padla.

Kmalu potem jo je začel ljubček zanemarjati in izgubila je tudi delo. Ko je prejela zadnjo plačo pri okencu tovarniške blagajne, je vprašala po vzroku odslovitve, toda uradnik za okencem je

samo skomignil z rameni, rekel pa ni nič. Ostala je spet sama na cesti in nihče ni kazal usmiljenje do nje.

Nekega dne pa je le naletela na svojega ljubčka, ko se ji ni mogel izogniti. Stopila je k njemu in mu zašepetala:

— Mati bom.

— Kaj me to briga?

— Ti boš oče.

— Pusti me pri miru!

Z veliko težavo ga je končno vseeno preprosila, da je šel z njo do njenega stanovanja, a notri ni šel. Kar zunaj je dejal:

— Vidiš, takole je ta reč. Če bi bilo drugače, bi ne imela nobenih skrbi. Ta stvar pa je sedaj res nerodna.

— Kaj nameravaš storiti?

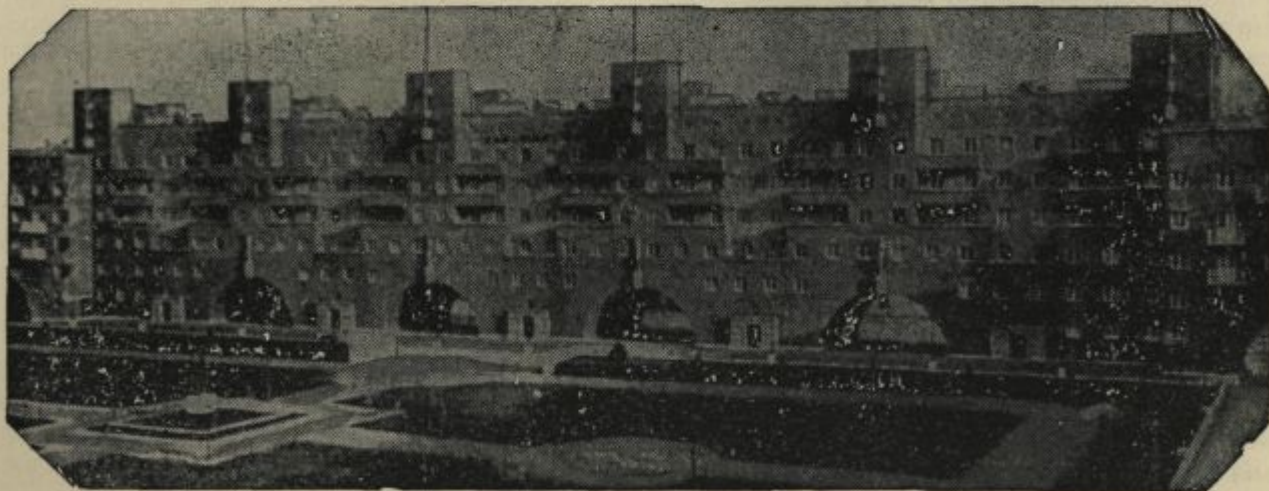
— Pa vendar ne misliš, da se zaradi take neumnosti razjočem. Posvetujem se, zvedel bom še nocoj, a jutri ti povem.

Segla sta si v roke in odšel je. Drugi dan jo je poiskal v stanovanju in ji izročil nekaj v papir zavitega.

— Predno ležeš spat, vzemi tri ščipce. Grenko je, toda nič se ti ne zgodi. Jemlji, dokler ne bo učinkovalo. Pazi, da te ne bo nihče videl. Saj veš—policija, sodišča—to je vrag.

Helena je storila, kakor ji je bil naročil. Zjutraj so jo našli mrtvo na postelji. Okrog ust so se ji poznali sledovi pen.

— Strup, — so dejali stanovalci, ko je niso mogli obuditi.

SVETOVNOZNANA STANOVANJSKA PALAČA "KARL MARXHOF" NA DUNAJU

je ne samo največja stanovanjska hiša na svetu, ampak tudi ena najmodernejših. Bila je zgrajena za delavce, ki so dobili v nji dom z vsemi udobnostmi za par dolarjev mesečne stanarine. Meseca februarja to leto je stanovalce Marxhova napadlo avstrijsko vojaštvo in fašistični Heimwehrovci. Na poslopje in prebivalce v njemu so streljali s strojnimi in topovi. Ubili so več sto oseb samo v tem poslopju. Bombardiranje je napravilo tudi veliko gmotne škode.

Ethin Kristan:

Neamerikanski socializem

SOCIALIZEM je neamerikanski . . .

Kolikokrat ste slišali to frazo, s katero mislijo zagovorniki sedanjega družabnega "reda" z enim mahom odpraviti vsako možnost socialistične preuredbe. Če jo zadeklamira džingo, skomizgnete in se nasmehnete; šovinst vas ne more presenetiti s tem. Bolj nerodno je, da govore in mislijo tako tudi sicer razumni, inteligentni, in kolikor toliko napredni ljudje. Med zadnjimi je n. pr. Jay Franklin, ki se je poslužil te fraze v nekem zelo razširjenem "magazinu," kjer je branil Roosevelta pred očitkom, da postaja socialističen. Kakor da bi bila taka obramba potrebna!—Predsednik Roosevelt je človeško dokaj simpatičen mož, toda od njega pa do socializma je tako daleč, kakor od lune do sonca. In njegovo "amerikanstvo" mora potemtakem biti popolnoma varno.

Ampak — koliko je originalnosti v tej "patriotični" frazi o socializmu?

Vprašajte Hitlerja. Socializem je nenemški, dasiravno "veliki" kancelar tretjega rajha imenuje svojo stranko nacionalno *socialistično*. Sedaj seveda ne naglašava več druge polovice imena; Naci zadoštuje; toda bil je čas, ko je socialističen atribut imel privlačno moč in Hitler se ga je poslužil, kakor v prejšnjih časih Lueger, ko je osnoval svojo *krščansko "socijalno"* stranko na Dunaju.

Poslušajte Dollfussa. Socializem je tako neavstrijski, da je bilo treba s topovi razdejati z velikimi žrtvami idealno urejene socialistične delavske domove na Dunaju in v poštenem boju ranjene "puntarje" iz bolnišnice vlačiti na morišče!

Mussolini vam zagotovi, da je socializem neitalijanski. Seveda, nekdanji je mož sam bil socialist, toda to je bilo le zato, ker je želel "narediti Italijane iz socialistov." Vse italijanstvo je sedaj v fašizmu, in človek se čudi, kje je bilo vse dolge čase pred njegovim pohodom v Rim.

Ves svet lahko prepotujete, in povsod najdete enak rezultat. Za Horthyja je socializem nemadžarski, za samuraja je nejaponski, za šaha je neperzijski, za radže in maharadže je neindijski, itd., itd. . .

In v enem oziru imajo seveda vsi prav. Socializem nima nobene specialne narodne barve. Mednarodni je, univerzalen, svetoven. Za črnce je prav tak, kakršen je za bele ali rumene ljudi; njegovi cilji so na Kitajskem

enaki kakor na Angleškem, v Španiji, v Paragvaju ali v Alžiru. Njegovo stremenje obsega vse človeštvo, njegovi ideali živijo za vsa plemena in za vse narode. Nacionalnega socializma, verskega socializma, provincialnega socializma ni.

Toda iz te vsesplošnosti socializma ne sledi, kar bi šovinsti radi izvajali. Nasproten ni značajnosti nobenega naroda in nobene dežele; prav toliko je slovanski, kolikor romanski, anglosaksonski, mongolski ali mulatski. In — dosledno — amerikanski. Nasproten pa je nečemu, kar je prav tako svetovno, prav tako univerzalno, in v bistvu stokrat bolj protinarodno kot socializem; nasproten je kapitalističnemu sistemu.

Ali more kdo trditi, da je kapitalistični red specifično amerikanski?

O, seveda; kapitalizem je mogočno razvit v tej deželi. Ampak "pravi" Amerikanci se kaj radi sklicujejo na "naše očake", na ameriško preteklost, in zlasti na ameriško revolucijo. Ni pa treba posebno daleč zahajati v to preteklost, pa se pride tja, kjer je bil kapitalizem skoraj neznan v deželi. Njegova zibelka nikakor ni tekla tukaj. Angleški kralji so gledali na ameriške kolonije s fevdalnega gledišča in mnogo fevdalizma je tukaj še živelo in cvetelo, ko je bil na Francoskem že temeljito pokopan. Pa ni verjetno, da bi kdo označil "amerikanstvo" za fevdalno. Zakaj torej za kapitalistično? Le zato, ker je kapitalizem postal mogočen in je dal ameriškim institucijam svoj značaj? To je storil tudi v drugih deželah, le da je zunanja oprava na Francoskem nekoliko drugačna kot v Angliji, — v Braziliji drugačna kot na Švedskem.

Ameriške institucije! — O, da, to je tisto, kar branijo antisocialisti. Te se morajo ohraniti, da ne pride do poloma in vesoljne zmešnjave. Socializem bi poteptal te institucije, ki so narodu drage in svete.

Vsaka institucija, kadar se ustanovi, je "sveta". In nasprotovati ji, je "greh". Pri tem se pa pozablja, da je bil prav tako "greh" nasprotovati instituciji, ki je obstojala pred to, in da sedanja nikdar ne bi bila ustanovljena brez tega greha.

Toda — brez zamere — katere so tiste specifično ameriške institucije, o katerih moramo verjeti, da se morajo ohraniti za vsako ceno? Če se ne motimo, je bilo že več

takih "svetih" institucij, ki so bile nedotakljive, pa so vendar izginile. Na primer sužnost črncev, linčarski zakon na zapadu, politična brezpravnost ženske, prohibicija, dolge plavalne obleke itd.

No, brez šale — Amerika je republika; to je menda nekaj, kar se mora ohraniti. Mimogrede — republika ni baš ameriška iznajdba; Rimljani so jo imeli, davno preden je bil Kolumbus rojen. Danes je na svetu več republik kot monarhij, torej ta institucija ni izključno ameriška. Pa naj bo ali ne, socializem gotovo ne podira republike, zakaj, kakor je Engels dejal, republika je tista državna oblika, v kateri se socializem najlažje ustanovi. Seveda so tudi med republikami razlike; mnogo jih je bilo, ki tega imena nikakor niso zaslužile, ker jih od monarhij ni razlikovalo nič drugega, kakor da je v tej vladal eden, cesar, car, kralj, sultan, v srednjeveških "republikah" pa nekoliko družin. — Socializem hoče republiko, in izpolniti jo hoče, da bo resnično, kar označuje njeno ime: *Res publica*, stvar javnosti, last vseh.

Da to ni prazna fraza, so dokazali socialisti v Nemčiji in Avstriji, braneči republiko, edini izmed vseh, ne le z besedo in s politično akcijo, ampak s svojimi telesi in življenji.

Če se republika smatra za ameriško institucijo, je absurdno označevati socializem za neameriški, zakaj v njem najde več opore kot v katerikoli drugi politični teoriji.

Ameriška ustava. — To je druga institucija, katere amerikanstvo in nedotekljivost radi naglašajo. Ampak praksa se tudi tukaj zelo razlikuje od površne teorije. Brez dvoma je marsikaj lepega v ameriški ustavi. A če ne bi bilo nič drugega kakor njena starost, bi že ta izključila tako sodobno pomembnost in popolnost, da se ne bi smelo in moglo kritično govoriti o njej. In ne le, da se govori. Več kot dvajset dodatkov, "amendmentov", s katerimi je že bila dopolnjena, oziroma izpremenjena, dokazuje, da tudi iz nje ni mogoče narediti malika. Čas pa gre dalje; novi dodatki se pripravljajo, in vedno več in več jih bo, dokler ne postanejo tako nerodni, da bo tudi brez socializma revizija neizogibna...

Zdi se, da konservativci nikdar ne vidijo, kar se godi okrog njih. Z vso zgovernostjo in z vsemi argumenti, ki se jih morejo domisliti, zagovarjajo in branijo, kar je obstajalo in danes obstoja, svet se pa ne zmeni za njihove napore, temveč se izpreminja po zakonih, na katere ti ohranjevalci navadno nimajo nobenega vpliva. Neštete reči so pred sto leti bile ameriške v Ameriki, turške v Turčiji, španske v Španiji, ruske v Rusiji, burske v južni Afriki, in danes žive le še v muzejih ali v zgodovini. Amerika je imela svoje "čarovnice" in čarovniške procese; ali naj tarnamo, da jih je voda odnesla? Ali naj smatramo obskurne ostanke srednjeveških zmot, ki se tupam še pojavljajo v napovedovanju "konca sveta", v vuduizmu, v verskih umorih, za ameriške?...

Ko so železnice bile mlade, se jim je mnogo ne le nedvednih in neizobraženih ljudi, ampak tudi vplivnih inteligentov na vso moč upiralo. V kongresu so zahtevali zakone zoper vlak, ki je "dirjal s strašno hitrostjo desetih milj na uro." Danes se zdi bolj "amerikansko" goniti avtomobil šestdeset milj na uro. Še pred dvajsetimi leti je bila familija "vzorno ameriška" institucija; kje je družinsko življenje danes, ko ima vsak član familije svoje poti, svoja zanimanja, svoje zabave?

Kaj naj bi socializem tu tako ogrožal, da bi bilo treba trepetati za ameriško značajnost?

Kakor nobene druge, tako tudi naše institucije niso nedotakljive, in gospodarski sistem, ki prevladuje v tej deželi kakor večinoma po svetu, to je kapitalistični sistem, se kaj malo zmeni za njih tradicionalnost, nacionalnost in svetost. Gospodarske razmere so tista sila, ki najmočnejše vpliva na vse institucije; dokler je svet kapita-

lističen, mora biti zakonodajstvo in eksekutiva, industrija in trgovina, šolstvo in justica privatno kakor javno življenje pod njegovim vplivom. Institucije, ki se mu upirajo, morajo kapitulirati, ali pa jih zdrobi. Mussolini, Hitler, Dollfuss in podobni mogotci so mogoči, ker jih kapitalizem tolerira, vedoč da jih lahko porabi. Diktatorji lahko postavljajo justico na glavo in paradirajo kot gospodari; dokler ne ranijo kapitalizma, jim je dovoljeno. S parlamentarizmom smejo igrati burke, dokler pospešujejo interese kapitalizma. Ženske lahko pošiljajo v "dom in kuhinjo"; kapitalizma to ne boli tako hudo, da bi se bilo vredno upirati. Če se zagrebe nekoliko bolj glo-

Frans Masereel: *DELNIČARJEVI MOŽGANI*

boko, se lahko spozna, da so vsi kreature kapitalizma, in njih zatiranje ne le socializma, ampak vsakega samostojnega delavskega gibanja je najboljši odgovor na vprašanje, komu služijo.

In v Ameriki — nismo li slišali klica po diktaturi? Seveda, tak diktator bi moral biti voljno orodje v rokah Wall Streeta, ali pa bi postal nemogoč, preden bi se zavedel. Diktatura gotovo ni ameriška institucija, toda če bi se na kak način ustanovila, bi postala prav tako "narodna", nedotakljiva in sveta, kakor baseball in Hčere Revolucije...

Ampak socializem je neamerikanski...

V Izjavi Neodvisnosti je rečeno, da so vsi ljudje rojeni enaki. To je sicer bila zmeta. Na svet prinašamo s seboj naravne neenakosti, razlike polti, barve las in oči, ne kakor bi si te reči sami izbrali, ampak večinoma kakor jih podedujemo. Enemu je pri rojstvu namenjeno, da postane hrust, drugemu pa da ostane pritlikavec. — Na take in podobne razlike avtorji Izjave najbrže niso

mislili. So pa tudi druge razlike, ki igrajo veliko vlogo v poznejšem življenju. Otroci, ki so rojeni v Rockefellerjevi ali Morganovi družini, ni "enak" onemu, ki se je zaletel na ta svet v John Smithovi bajti . . .

Če je bil izraz neroden, je pa vendar ideja izjavljalcev neodvisnosti jasna. Vsi so rojeni kot ljudje, na enak način, in z enakimi pravicami.

Če je izjava neodvisnosti specifično ameriška, tedaj je ta ideja o enakopravnosti ameriška; v njej mora biti prava esenca "amerikanizma", zakaj vsa izvajanja Izjave Neodvisnosti izvirajo iz te ideje. In potem takem mora biti najbolj "ameriški" Amerikanec tisti, ki se ravna po tej ideji, ki ji služi in ki dela na to, da postane kri in meso.

Takrat, ko je bila Izjava Neodvisnosti spisana in podpisana in zapečaten s krvjo, so najboljši umovi tedanjega časa mislili na politično enakopravnost. Takrat se jim še ni zdanilo, da je taka enakopravnost nemogoča brez gospodarske. Sedaj vemo, da je vsak politični sistem zgrajen na fundamentu gospodarskih razmer. Kjer so gospodarske pravice neenake, politične ne morejo biti enake, pa naj se stokrat napišejo in natisnejo. Razlika med revščino in bogastvom poraja vse razlike, katerih ni naredila narava sama, in še mnogo teh bi se lahko odpravilo, če bi se gospodarske moči porabile v ta namen.

Socializem pomeni enakopravnost. Enakopravnost pomeni socializem. Eno je obseženo v drugem; eno brez drugega je nemogoče.

Dokler je mogoče — in v kapitalističnem sistemu ne more biti drugače —, da posameznik ali skupina posameznikov z denarno močjo snuje tovarne, odpira rudnike, izrablja prirodne sile, gradi in goni železnice itd., ogromna večina prebivalstva pa je odvisna od teh posameznikov, ker ne more živeti brez "zaslužka", zaslužek pa dajejo in določajo gospodarji; dokler mora delavska večina prebivalstva ustvarjati ne le svoj zaslužek, ampak tudi profit gospodarjev, in, kadar kupuje svoje izdelke, vračati od svojega zaslužka zopet profit gospodarjem, je enakopravnost prazna fraza. Prav tako je "demokracija" v takih razmerah beseda brez vsebine. Dokler vlada veliki kapital v tovarnah, jamah, bankah, v jeklu, olju, mesu, čevljih, na železnicah, na morju in v zraku, vlada tudi v šolstvu, v mestu, v državi in v Uniji.

Gospodarska enakopravnost je cilj socializma. Na tej podlagi se lahko uresniči politična enakopravnost, ki je bila cilj ameriških Očakov, avtorjev Izjave Neodvisnosti. Socializem se bori za tisto, kar je bilo v začetku ameriškega samostojnega življenja najbolj "ameriško". In — socializem je . . . neameriški!

Včasih postajajo nasprotniki socializma nekoliko bolj jasni.

"V naših političnih teorijah ni prostora za diktaturo kakšne stranke ali razreda ali za ustanovitev vsega mogočnega države . . . Država je za nas le udobnost, katero smo si ustvarili, da se je poslužujemo, pa ne da obstojamo zanjo."

Ampak — naše politične teorije! Te so ena, politična stvarnost je pa druga reč.

V teh teorijah ni prostora za diktaturo kakšne stranke. Kako pa se imenuje to, kar smo imeli, ko je Hoover bil predsednik in Republiška stranka vsemogoča? Njene diktature ni blažilo nič drugega kakor nesloga v njenih vrstah.

Ni prostora za diktaturo razreda . . . To seveda cika na Rusijo. Toda kritik, ki nam to zatrjuje, pravi sam na drugem mestu, da smo tekom cele generacije imeli kontrolo Insullov, Kreugerjev, Wigginsov, Mitchelov in Caponov. Hm, imena se lahko izpreminjajo, ampak sistem je odločilen, ne imena. In sistem je danes prav tako kapitalističen, kakor preden se je Kreuger ustrelil in Insull

pobegnil na Grško in potem begal po morju. Ta imena le še bolj podčrtavajo fatalnost kapitalizma, ki nujno poraja špekulacije in ne daje varnosti nikomur, ne delavcem, in tudi kapitalistom ne.

Ampak glavno je, da "ne maramo vsega mogočnega države, da se je pač poslužujemo, da pa ne maramo eksistirati zanjo."

Odlično! — Če je to "ameriško", zakaj je torej socializem neameriški?

Le zato, ker ga ti kritiki ne poznajo in mislijo, da hoče socializem iz vse dežele narediti državo kot neke vrste samostan, kjer bi birokracija absolutno gospodovala in vse prebivalstvo, liki roboti, nemo služilo njenim potrebom.

Seveda, napis "socializem" se lahko prilepi na vsako steklenico. Ampak v času prohibicije so pili vodo iz Hudsona in lesni alkohol iz butelj, ki so imele napis "Brandy." Kadar resno govorimo o socializmu, ne smemo za podlago kritike jemati Hitler-Goebbelsovega pokvečenega sistema, ne Dollfussovega "krščanstva", ne primitivnega komunizma nekdanjih "divjih" plemen, in tudi ne takozvanega "državnega socializma", temveč sistem, ki ga priznava socialistična Internacionala, za katerega se bojujejo socialistične stranke brez "nacionalnih" in "krščanskih" pridevkov, in ki je bistveno osnovan na Marksovih in Engelsovih naukih.

Ta socializem pa nikdar ni šel in ne gre za tem, da se izroči gospodarska moč državi in da se produkcija in distribucija birokratizira. Produkcija in distribucija se organizira. Organizira pa jo organizirani narod za narod. Ta organizacija je povsem neodvisna od države. V začetku je država sredstvo, katerega se "poslužimo" v doseg končnega namena. Izprememba sistema se mora nekje skleniti; socializem želi miren prehod, gospodarsko in politično revolucijo brez prelivanja krvi; parlament s socialistično večino je povsem primerno sredstvo za izvedbo preobrata. Ampak ta večina, če je socialistična, ne podržavlja ničesar, temveč socializira. Ne daje državi novih moči, temveč ji prepušča le tiste posle, za katere v tem času ni boljšega sredstva. In če je ideja, da ima država služiti narodu, ne pa narod državi, res ameriška, tedaj, cenjeni kritiki, je socializem najbolj "ameriška" vseh idej.

— — — — —
"Mi nimamo tradicije kraljevskega absolutizma, centralne verske avtoritete, ali splošne vojaške službe, kar je pripravilo pot za socializem v Evropi . . ."

Recimo, da nimamo vsega tega. Imamo pa nekaj veliko močnejšega, kar vse bolj odločno pripravlja pot socializmu.

Koncentracijo kapitala imamo, s kakršno se ne more "pobahati" nobena druga dežela na svetu. Ogromne industrijske in trgovske organizacije imamo, od katerih marsikatera obsega več kot industrijo ali trgovino kakšne cele dežele. So kraljestva v Evropi, ki se od daleč ne morejo primerjati s Fordovim. Nikjer ne izginjajo srednji stanovi tako temeljito, kot tukaj. Saj postaja v velikih mestih že krpanje in snaženje čevljev monopol kapitalističnih družb.

Kljub tem ogromnim organizacijam je produkcija in distribucija kaotična, in strašna kriza, blažilno imenovana depresija, iz katere se še nikakor nismo izmotali, najboljše kaže nesistematičnost kapitalističnega sistema. Kapitalizem gre za profitom, mora iti za profitom, za čim večjim profitom, ki je nemogoč brez izkoriščanja. In s tem prihaja vsak čas v kakšen vrtinec. Izkoriščujoč obtožuje one, od katerih jemlje profit, dokler ne more vzeti ničesar več. Tedaj prihaja "panika" s svojimi strahotami.

Blaženi ljudje, ki verjamejo, da preživljamo zadnjo "depresijo"!

Kapitalizem je kapitalizem, pa naj imajo v kongresu republikanci ali demokratje, ali kakšni novi progresivci večino. Profitarstva in konkurence, ki ženeta drug drugega, ni mogoče izdreti iz kapitalističnega sistema. Človeškega duha, ki prihaja vedno z novimi odkritji in iznajdbami, ni mogoče ustaviti. Že danes je tudi najliberalnejši delovni čas predolg, da bi se normalno zaposlili vsi, ki iščejo dela. Nove sile, novi stroji prinesejo enake probleme, kakor so jih vedno prinašali, in enake posledice. Kako naj jih rešijo privatni podjetniki, ki po naravi kapitalizma morajo biti špekulanti?

To so sile, ki pripravljajo pot socializmu bolj kot kraljevske tradicije in splošna vojaška služba. Ne le da pripravljajo pot socializmu, ampak z ogromnimi organizacijami, ki se ne omejujejo več na posamezne industrije, ampak jih združujejo več in več v organskih enotah, kažejo, kako je mogoče baš kar hoče socializem: Sistematično organizacijo vse produkcije in distribucije v prid vsemu narodu.

Socialistična stranka, ako doseže večino, je edina sila, ki bi mogla realizirati ta cilj brez revolucijskih grozot. Socializem nima nobenega interesa na prelivanju krvi;

če bi se kaj takega začelo, bi teklo največ proletarske krvi. Ovirati in zatirati razvoj socializma ne pomeni nič drugega, kakor izzivati katastrofe, o katerih se nikdar ne more vedeti, kakšen obseg dosežejo. Socializem hoče ameriški, kakor vsak drugi narod obvarovati takih katastrof.

In zato je — neamerikanski!

Socializem ustvarja enake pravice.

Socializem uresničuje demokracijo.

Socializem odpravlja gospodarsko bedo.

Socializem krajša delo in s tem razširja svobodo.

Socializem daje vsaki koristni ambiciji priliko, da se uveljavi.

Socializem ustvarja podlago, na kateri bo kultura dostopna vsemu narodu.

Socializem je začetek nove civilizacije, v kateri postane svetovni mir mogoč.

Če je v tem kaj neamerikanskega, tedaj je socializem neamerikanski.

Če pa demokracija, enakopravnost in svoboda niso le hinavske fraze časnikarskih carjev in špekulativnih političarjev, tedaj je med vsemi strankami v deželi socialistična najbolj ameriška.

Obetanje rešitve brezposelnim s farmami

“KUPITE farmo, ker je to edini način, da se rešite kapitalističnega suženjstva,” so vpili nekoč zemljiščni agenti, ki so nadlegovali naše rojake (proti visoki proviziji in nemalokrat z najbolj goljufivimi nameni). Precej naših ljudi se je res podalo na kmetije. Nekaterim gre toliko dobro, da niso v pomankanju. Marsikdo pa je zapustil “svojo” farmo v slabšem osebnem položaju kakor ko jo je prevzel, oziroma kupil.

Farma v Zedinjenih državah ne pomeni “rešitve iz kapitalističnega suženjstva,” kot so slovenski zemljiščni agenti nekoč zatrjevali v plačani in neplačani reklami. Samostojni so samo tisti farmerji, ki imajo svoje posestvo plačano in ki za dohodke niso odvisni od svojih pridelkov.

Takih “farmerjev” je silno malo, in kar jih je, so jim farme za luksuz.

Drugi se bore za obstanek (posebno če so kupili kmetijo brez zadostnega kapitala) prav tako, kakor se muja, da se prebijejo skozi, kmetije v evropskih deželah.

V Zedinjenih državah je preveč farm in vsega se pridelava čez mero. Tako trdi vlada. Zato urgira farmerje, da naj pridelujejo manj. Za zemljo, ki jo ne obdelujejo več, jim plača—najemnino, subvencijo, ali kako se bi človek izrazil. Vsekakor, plačuje jim zato, da NE pridelujejo. To je ljudem v mestih težko zapopadljivo. Radi bi jedli več, pa je vse tako drago! A farmerji se upravičeno pritožujejo, da jim prekupci ne plačajo niti za stroške, ki jih imajo s pridelki.

Neštetim farmerjem je danes farma breme. Žive prav v tolikih težkočah, kakor brezposelni. Farme, ki so njihove po imenu, so v resnici last upnikov.

Kako se naj to stanje vjema z vladnim načrtom za naseljevanje brezposelnih na male kmetije, ki naj bi obsegale povprečno po kakih pet akrov? Nikakor! Ker vlada na eni strani farme sama uničuje z odkupovanjem zemlje in s subvencijami, kakšen smisel naj ima ustanavljanje novih farm?

Vlada v Washingtonu je ugotovila, da za tisoče delavcev, ki so fizično izčrpani ali pa ostareli, ne bo več za služko. Pod pritiskom razmer se je vprašala: Kam z njimi? Ubožnice nimajo zadosti prostora za vse, vrhutega pa bi to slabo vplivalo na socialne odnose. Zato so sklenili parcelirati večje farme v okolica mest in jih pro-

dajati s pomočjo vladnih subvencij brezposelnim in sezonsko zaposlenim delavcem.

Stotisoči so se razveselili ob tem naznanilu. Vsakdo izmed njih si je predstavil lepo, malo farmo, udobno hišico, vse vzorno urejeno, kakor vidite na slikah stenskih koledarjev. Vlada je pozvala v Washington na posvetovanje glede naseljevanja brezposelnih tujerodcev na farme precej odličnih osebnosti, med katerimi pa so bili redki, ki kaj razumejo o tem problemu. S pomočjo takih posvetovanj je vladi uspelo, da je postarane, izgarane brezposelne delavce navdala z novim upanjem—in to je edina idila, ki so jo deležni v tej akciji.

Nedvomno bo precej družin preseljenih na male farme. Pod vladnim nadzorstvom bodo morale skrbeti in delati, da si pridelajo čimveč živil, kajti v industriji bodo zaposleni le deloma in zaslužek ne bo zadostoval, da se bi mogli preživljati z njim.

Načrti za nasejevanje brezposelnih na kajžerska posestva so različni. V Lake County v Illinoisu je bila s pomočjo vladne subvencije ustanovljena komisija, ki ima nalogo odkupovati od farmerjev, ki so zaostali na davkih po 4 do 10 akrov in zanje se jim kupna cena odšteje od davkov. Njen načrt določa za začetek petdeset takih farm. Hiša na vsaki bo stala \$1,500. Kdor bo brez denarnih sredstev, dobi tudi \$200. Toda ta posestveca bodo morali plačati na obroke v teku 30 let. Obresti na dolg so 4 odstotke. Vsem, ki bi te farme kupili, bi morale kompanije garantirati zaslužek določeno dobo v letu.

Za kupce se bo upoštevalo samo državljane, katerih družine štejejo ne manj ko štiri osebe. Prednost bodo imeli starejši, toda le taki, ki so še dovolj močni za delo v industriji. Pridelkov ne bodo smeli prodajati.

V vladni propagandi so se obetanja glasila zelo rožnato in marsikdo, ki je v pomanjkanju in zamanj išče delo, se je razveselil.

Kdor se nadeja, da mu bo vlada preskrbela farmo, z dva tisoč dolarji kapitala povrhu, verjame nekaj, kar nihče v Washingtonu ne verjame. In tisti, ki pomagajo gojiti iluzijo o takem preseljevanju bednih delavskih družin iz mest in kemp na farme, so vedoma ali nevedoma sokrivci v varljivem obetanju. Brezposelni lahko upajo, ker jim je to edina uteha, toda za svojo rešitev se bodo morali nehati opirati na obljube in se sami pognati v boj za svoje pravice.—F. Z.

E. V. Debs o velikem pomenu tiska

“TO JE doba miselnosti. Ideje so mogočna orožja. Tiskarski stroj je bolj smrtonosen kakor vojna ladja. Kapitalizem to resnico prav dobro razume in si je zgradil svoje časopisje do popolnosti. Mogočnost njegovega tiska sega v Belo hišo, v kongres, na sodišča, v delavske unije—vsepovsod.

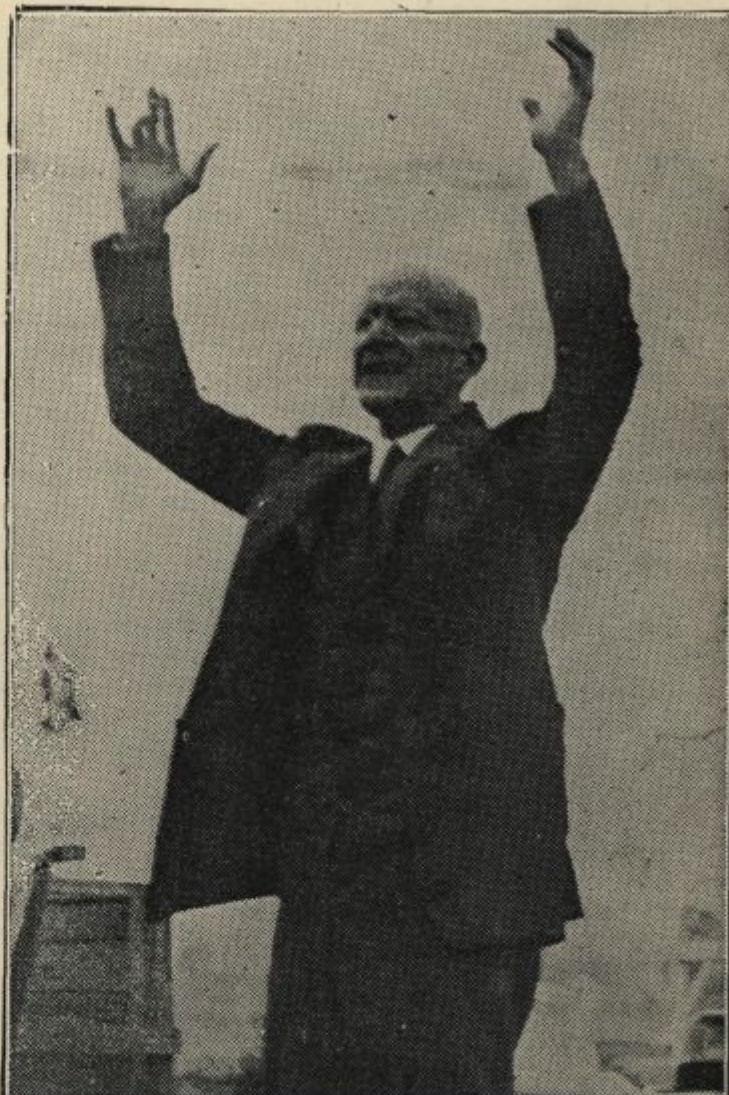
Kapitalistično časopisje je razpredeno med ljudstvom, in ideje, ki jih zastopa ter interesi, katere brani, prevladujejo nad vsem političnim in ekonomskim življenjem dežele in nad opozicijo.

Kapitalistično časopisje je glasnik kapitalističnega razreda. V vsaki kontroverzi, v vsakem sporu, je to časopisje na strani kapitalističnih interesov in v opoziciji proti delavskim. Kako naj sploh bo drugače?

Jasno je, da mi, na naši strani, moramo zgraditi časopisje, ki bo naše. Z njim bomo v stanju doseči ljudstvo in mu predstaviti naše ideje ter mu predočiti njegove interese v pravi luči. Razvidelo bo, da je bilo varano, da ima moč, s katero se lahko otrese izkoriščanja in brezpravnosti ter ekonomske odvisnosti od posedujočih.

Apeliram na vas — zgradite svoje časopisje, — časopisje delavskega razreda!”

To je bil glas ljudskega borca, E. V. Debsa, ki ga ni več med nami, a njegove besede, njegovi apeli, so še živi in ostanejo. **ZGRADITE SI SVOJ TISK**, je apeliral — in njegov klic danes je tako močan in tako potreben kakor je bil, ko ga je izrekel.

EUGENE V. DEBS,
socialistični orator in borec za delavske pravice.

Časopisje privatnih interesov razpolaga s stotinami milijonov dolarjev. Po zaslugi subvencij in oglasov ter s podporo trustov mu je konkurenca proti tolikšni gospodarski premoči na polju posebno dnevnega tiska od strani poštenih časopisov onemogočena. V teh razmerah ne bi mogel noben delavski list tekmovati po obsegu, s prilogami in v dajanju nagrad s kapitalističnimi, ker delavci ne zmorejo subvencij, kakršne plačujejo za zavajanje delavcev bogataški sloji.

Namen delavskega časopisja sploh ni, da bi konkuriralo kapitalističnemu, ampak **borba proti socialnim krivicam!** Delavski časopisi apelirajo na **RAZUM** čitateljev. Vsled tega zaslužijo, da jih delavstvo čita in širi.

Eden takih listov, ki ga je treba utrditi in razširiti, ki je delavski, torej **VAŠ** list, posvečen vašim interesom, je **“PROLETAREC”**.

Pridobite znanje in prijatelje ter druge delavce, da se nanj naroče. Sledite onim, ki se ravnaajo po besedah velikega Debsa—in zgradili bomo mogočen delavski tisk.

Katka Zupančič:

PO STRANSKI POTI

NA POLDNE je šlo. Solnce je žgalo, kolikor je moglo. Semintja se je zgibalo grmičevje, je zašepetalo v pritlikavem hraščevju, kakor da bi od časa do časa potarnalo: "Ali se spleča rasti, ali se spleča? Saj ne moremo nikamor. Naše korenine tiče med kamenjem; kamen ne daje ne hrane ne vlage . . . Kamn je skop . . ." In napol suho bilje je pritrjevalo. Le vsemu zlu vajeni vražji stric ob cesti ni klonil svojih bodičastih listov, ampak se je s svojim rdečkastim cvetom škodoželjno režal pogibajočemu rastlinju naokoli.

Cesta je bila kakor razbeljena. Zdela se mi je še bolj trda in dolgočasna nego sicer. Zato ni čudno, če me je bolj kot kdajkoli prej zamikala kolovozna pot, ki se je cepila s ceste na levo. Zdaj nisem kar nič ugibala, kam pravzaprav vodi, ali samo v kakšno globel, ali pa ima vendar kako zvezo z mojo potjo onstran rebri. Čas me na srečo ne lovi, zakaj ne bi poskusila, sem si dejala in mahnila po stranski poti. Spočetka je držala res vse bolj na levo, nego mi je bilo ljubo. Ali prav, ko sem sklenila navreči še par streljajev hoje in jo potem, če že ne bo drugače, kar na celem udariti čez drn in strn proti cesti, rajši nego vrniti se po svoji sledi na cesto — se je jela i kolovozna pot obračati v desno smer. Oddahnila sem se; zakaj hoja v taki soparici ni bila baš prijetna.

Tu ti ugledam sredi tega puščobnega, od vsega sveta pozabljenega kraja igračasto majhno krpo obdelane zemlje in nekoliko naprej še eno tej podobno. Krompir je blede na eni, na drugi je žejalo kakih dvajset betav koruze. Kdo neki se je s svojo revščino zatekel tu sem, sem se čudila in iskala še nadaljnjih sledov. Nedaleč od mene je zameketala koza. Z glavo postrani je zvedavo zrla vame in stopala bliže. Ali veriga je ni pustila daleč. Obstala je in me, otepajoč se muh, gledala: sem prava? nisem prava? Nazadnje je razočarana zmajala z glavo, zameketala in se vrnila pod grm.

Še vedno zroč na žival, se mi noga zadene ob nekaj. Pogledam. Ograjica okoli dva pedna dolgega in peden širokega vrtička; stebelca rese značijo drevesa. Spreletelo me je: tudi otroci tukaj — v tej puščavi. V potrdilo se je oglasil na desni, ne daleč pred mano jasen, veselje razodevajoč otroški klic: "Janezek, o Janezek! Brž v hišo! Gremo jest!" Na nasprotni strani se je zmajalo in iz grmičevja se je izvil od dveh do treh let star človeček. Morda ga je bila vročina omamila, pa je zadremal. A sladka simfonija: "Gremo jest!" — ga je zdramila in spravila na nekoliko navzven zakrivljene nožice. Obmirovala sem, da me samosrajčnik ne bi opazil, zakaj čez vse

zadovoljno je momljal sam s sabo, in zdelo se mi je, da ponavlja venomer: gremo jest, gremo jest — —. Kdo bi ga pri tem motil?

Samo še mal ovinek in ugledala sem hišo. Pravzaprav je je bila sama streha, z mahom pokrpna in zakajena rebra kažoča. Sleme proti sredi nekoliko udrto — čas in snegovi so jezdili na njem. Sploh je vse skupaj kazalo, kakor da misli streha zdaj zdaj počeniti na tla in pokriti še tisto malo stene, kar je je videti.

V otroško čebljanje se je vmešaval godrnjavi glas moškega in nekoliko zategajoči glas ženske. Vmes je nekdo tolkel z žlico po mizi ali čemerkoli že. Nemara mali nestrpnost. Ne more dočakati sklede na mizo. Bila sem že čisto blizu in nameravala sem naglo smukniti mimo, da ne pokvarim tega — čeprav z uboštvo obdanega, vendar idiličnega družinskega življenja, ki vrhunči če drugače ne, pa ob obedih, sem se nasmehnila. Ozrla sem se naokoli in nič več se mi ni zdelo tako puščobno.

Tedaj se je moški glas nenadoma poostril: "Kaj me briga!" Na mah je prenehalo otroško čebljanje. Še jaz sem se zdrznila in se nehote umaknila za grm. Težko mi je bilo. — Idila —. Kako sem mogla pozabiti? Beda je še vsikdar bila in je pravo kotišče zla. Zdaj se mi je še manj dalo mimo luknjam podobnih okenc. A obiti to nesrečno gnezdo mi ni bilo več mogoče. Preblizu sem bila. Sklenila sem počakati.

"Molči!" se je zopet zarežalo od hiše sem.

"Zaradi dece ne morem molčati—in ne smem!" O zdaj je bilo tudi njo razločno slišati. "Prej so se trgali zate . . . Peter, k meni pridi na delo, k meni, k meni. Zdaj se te pa ogibljejo. Do kraja da si se polenil — pravijo — oh!"

"Tak molči s svojim nerganjem, ti pravim, in daj na mizo, če imaš kaj!"

"Prevroče je še zanje. Opekli bi si grla."

"Saj, saj! A tebi ne bi škodovalo, če bi si ožgala jezik!"

"Dan in noč sem molila, da bi se vrnil iz vojske zdrav in cel. In si se vrnil, cel in zdrav. A vendar ne več taisti, ko si bil. Pamet, ljubezen do otrok in mene in voljo do dela, si pustil neke — —"

"Se motiš, reglja! V vojsko sem šel težaški konj, vrnil sem se človek — socialist! Da veš! Nič več ne bom garal kmetom napol zastonj."

"Ja, ali ne vidiš, da nimajo, da so revni? Saj sem dejala, da si ob pamet!"

"Baš pamet mi pove, koliko imam delati za tistih par krajcarjev mezde." Udarec po mizi . . . "Plača naj pošteno, kdor hoče kaj več od mene!"

"In še tisto, kar na svete čase enkrat zaslužiš — neseš v gostilno. Deca pa lačna. O!"

"O, vsi vrage! Zdaj pa imam dovolj! Namesto obeda pridigo, pridigo —"

"Počakaj! Saj grem iskat."

No, zdaj se je vihar polegel, sem se oddihavala. Tudi otroci so se oglašali zopet in žlica je zopet tolkla.

Prezgodaj sem se oddahnila.

"Kaj! Spet to pomivko?"

"Kaj morem zato? Če ni drugega, ni!" je skoro raj zajokala. "Imej vendar pamet!"

"Misliš, da bom dan na dan flakal to vražjo čorbo? Saj nisem pes!" Resk! je nekaj zahreščalo in zažvenketalo. Za trenotek vse tiho, nato pa kakor na udar — otroški jok. In sredi vsega tega obupni glas žene—matere: "Zverina! Pogledaj, žlice drži v rokah —. Kako si mogel kaj takega storiti? Kaj jim naj zdaj dam, povej, kaj jim naj zdaj dam?" Glas se je zarezal v višino.

Namesto odgovora so notri zaloputnila vrata in iz hiše je koračil širokopleč možak. Potisnil si je klobuk na oči in sam s sabo godrnja je počasi koračil po poti, koder bi imela iti tudi jaz.

Takoj za njim je prihitela ven žena in je proseče klicala: "Peter, razgnati me je hotelo! Saj bom spet molčala. Peter, o Peter."

Peter se ni ozrl. Še nekaj počasnih korakov in vzel ga je ovinek.

Skozi grm sem videla, kako se je na vežna vrata natlačilo četvero otrok. Samosrajčnik je bil najmlajši. Tlačil je prste v usta in jokal; drugi trije so poihtavali. Vsi pa so gledali v mater.

"Čakajte," je dejala tolažeče, "po kozico grem, morda nam bo dala kaj mlekca." In naglo koračila v smer proti meni.

Ugledala me bo. Kaj zdaj? Pa sem se naredila, kakor da ogledujem grm.

"Ježeš! Ustrašila sem se vas." Obrisala si je oči.

Tudi jaz sem se naglo okrenila, kakor da bi bila bogzna kako presenečena. Zdaj, ko sem videla ženo od blizu, mi je bil njen obraz znan. Morala sem jo že večkrat srečati. "Taka suša, glejte, pa bo vseeno nekaj lešnikov", sem pohitela.

Pa istočasno sem opazila, da je grm gabrov, ne leskov.

Njej so pa bile misli vse drugod. "Nemara ste vse slišali?" Ustnice so ji podrhtavale, in oči so se ji ponovno zalile. Gledala je v smer za možem.

"Sem," sem prikimala in bilo mi je silno nerodno. A preden sem mogla najti nadaljnjih besed, je rekla obupano:

"Pa to ni vse! Konec bo zvečer—ali ponoči, ali kdajkoli se bo vrnil. O, vi ne veste..." je sklenila roke — "kadar je pijan, je divjak. Nekaj drobiža ima pri sebi, dovolj za žganje. Oh!" je zartarnala. "Ne gre toliko zame, glejte, ampak za te se bojim!" je pokazala na otroke, ki so stali v gruči in me zajokanih oči napol plašno, napol zvedavo gledali.

Pogled ji je šel zopet po poti za možem. "Vojška ga je pokvarila. In zdaj ga bo žganje do kraja pogubilo. Njega in nas. Kaj naj naredim? Ko se vrne, kaj bo?" Ozrla se je po otrokih in se stresla.

"Ali ni nikjer nikogar, ki bi blagodejno uplival nanj?"

"Ah, vedno samo kriči, da je socialist, pa se ga izogibljejo. Saj tudi prej ni maral dosti za cerkev, pa vseeno je bil fin človek. Vse ga je imelo rado." Nenadno se zgane in se zazre vame: "Veste kaj, saj greste ono pot, kaj ne? Dajte, stopite hitro! Došli ga boste. Pa ga raztresite, kakor morete in znate. Samo da ne pojde v gostilno. Zaradi otrok. Da ne bomo ponoči bežali pred njim!"

Morda sem ji kazala plašen obraz, pa je hitela: "Ne bojte se ga. Ni hudoben. Še vedno imam vero vanj. Prosim vas, poskusite vsaj!" In že je stekla pred mano. "Tam doli pridete na staro cesto, po njej zavijte na desno na novo. Tam ga boste dohiteli. Bog vam daj srečo!"

Za sabo sem slišala otroke klicati mater. Niti ozreti se nisem utegnila po njih, ampak sem odbrzela po poti, zmišljujoč: kaj mu naj rečem, ko ga doidem. Kakor bo, bo! Skušala bom. Glavno je zdaj, da ga dohitim. Pot je šla nekoliko nizdol pod noge in moja hoja je bila uspešna. Še na stari cesti sem ga ugledala. Zroč v tla je koračil počasi kot človek, ki se mu pod milim nebom nikamor ne mudi.

Ob strani ceste po travi sem hitela, da bi me prezgodaj ne slišal in videl, kako drvim. Končno sem tik za njim korakala po njegovo počasi, da se umirim. Bil je samo v telovniku vsem razcefranim in oguljenih pokrpanih hlačah; srajca, sploh vse je klicalo po nadomestilu. Na to korak, dva. Presenečeno se je ozrl. Toliko sem videla, da ima sive, uporne oči.

Glede poti sem ga vprašala, kam da drži.

"V Rim!" se je odrezal in me posmehljivo pogledal izpod čela.

"O tako, potem sem že na pravi poti," sem se zasmejala in si mislila: "Zlod nemarni, ti boš še grdo gledal, preden se razideva."

MAJSKI GLAS

(THE MAY HERALD)

Izdaja Jugoslovanska delavska tiskovna družba
(Proletarec).

Urednik Frank Zaitz. Upravnik Chas. Pogorelec.
Cena posamezni številki 20c.

Published Annually by Jugoslav Workmen's
Publishing Co.

3639 W. 26th St., Chicago, Ill.
Telephone Rockwell 2864.

Printed by SNPJ Printery, Chicago, Ill., U. S. A.

"No ja," je dostavil, to cesto da so delali Rimljani. Niže doli se križa z novo in tista da drži skozi to in to vas. Tja tudi hočem. Ne? je vprašal.

"Da. In vi? Kam?"

Povedal je. Nato jaz: "Torej imava nekaj časa skupno pot. Meni prav. Vam tudi?" Imeli smo nekoč mačka, ki je vselej godrnjal, če smo ga gladili; na tega mačka me je spominjal.

"Ali jaz grem počasi; vi pa čisto žarite, kakor da bi bili doslej tekli!?"

"Saj tudi sem!" sem živahno pritrdila, "zdaj pa, ko se mi ni bati, da zaidem, mi ni treba več hiteti."

Molk. Ni mu do pogovora in bogme meni tudi ne. A četvorica njegovih otrok mi ni hotela z oči. In sem dejala tjavendan: "Lepo vreme!" Ko je še vedno molčal, sem dostavila nehote nekoliko jezno: "Ali ne?"

On: "Mhm, lepo. Še nekaj dni takega 'lepega' vremena, pa bo vse požgano." Me je narahlo zbodel.

"Res je. Predolgo že traja. Ubogi kmetje!"

Da jim ni sile, je pogodrnjal. Pognala sem se zanje in opisovala njih skrbi in težave, ali komaj sem se dotaknila težaškega vprašanja, me je prekinil. Tudi on da je težak, in dolga leta so ga kmetje izkoriščali. Pa da zdaj je socialist—se je potrkal po prsih—in se ne pusti več izkoriščati.

"Izkoriščali? Naši ubogi kmetje tukaj, ki se pehajo leto in dan od zore do mraka, da se prebijejo skozi življenje—ti koga izkoriščajo? Moralo bi se jim to vendar nekje poznati! Vem, težaku bi šlo več, kakor dobiva, toda odkod? Kaj je kmetu ideal? Hiša brez dolga! Pa mi povejte: koliko hiš je brez dolga, in vendar kmetje povprečno niso zapravljivi. Ali mislite, da tale suša ne globi marsikomu glave. Kakšne so samo košnice! Kje bo krma?"

Pogledal me je postrani: "Ste šli tam skozi?" je naznačil z roko.

"Da. Pa bi zdaj stokrat raje, da me ne bi bilo tod. Še zdaj čutim grenko v ustih." Čutila sem, da me opazuje, pa se nisem upala ozreti. "Veste," sem nadaljevala, "niti sanjalo se mi ni, da je tam gori sredi rebri hiša. Pa to nazadnje ne bi bilo nič hudega. Ali prav, ko sem šla tam mimo, je stalo pred hišo četvero otrok in vsi so jokali." Bojazen, da jim tista koza ne bo dala zaželenega mleka, mi ni dala miru. Pa sem to izrabila za dejstvo in dejala: "Žena, njihova mati najbrž, je pa vlekla kozo za dojke in tolažila otroke: 'Samo počakajte še, morda bo kaj — pozneje . . .' Opazila me je, pa je kozo hitro odpeljala. Videla sem, da tudi ona joče."

Kratek premolk. In potem zopet jaz:

"Vprašala sem otroke, kje jim je atek. Najmlajši je pokazal z ročico v to smer: 'Šel . . . šel . . .' Kam šel? Oglasil se je eden večjih: 'Pit' . . . Ubo ga deca. Pa tako luštkana. Posebno mali."

Ozrla sem se. Usta je imel kakor z vijakom privita in bled je bil. Ne pomaga nič. Moram, kakor mi je mučno. In nadaljevala sem brez od-mora:

"Lepe črne laske in sive oči. Pa . . ." sem se kazala zelo osuplo in se ustavila; nehote se je ustavil tudi on in se plašno ozrl vame. "Bog moj, če ni bil mali vam podoben. Pa ne da bi bili — —."

"Moji otroci?" Neskončno trpko se je nasmehnil: "So . . . In?" Neka kljubovalnost mu je legla na obraz. "In?"

Vsa moja iznajdljivost se je razkadila v nič. Ali ko naju je iz bližnje vasi že dosegal pasji lajež, ni bilo več časa iskati ovinkov. Do prvih hiš mora biti rešeno tako ali tako. Pa sem udarila kar po sredi: "In vi greste pit?"

"Kaj pa naj! Tudi jaz čutim grenkobo v ustih, kakor ste vi prejle rekli. Zato bi priporočal še vam . . ." se je silil k norčavosti.

"Vi pit . . . Deci vaši pa gleda glad iz oči — —"

Zdaj se je ustavil on in namršil obrvi: "Kaj vas to — —"

"Kaj me to briga, hočete reči," sem mu padla v besedo. "Nič! Ali tudi pes se mi smili, če vidim, da je gladen; nikar otroci!"

"Ona je kriva! Njej se naj zahvalijo, da sem jim vrgel skledo za vrata," je skoraj kričal.

"Človek! Je kaj takega mogoče? Lačnim otrokom?"

Njegovo prezgodaj upognjeno telo se je še bolj upognilo. Bil je videti v resnici zelo beden.

"Saj mi je žal. Ali nagel sem," je dejal tiše.

"In zdaj greste pit?" Čisto mirno sem vprašala.

Ostro se je okrenil. Nisem mu pustila do besede. "Pa pravite, da ste socialist!"

"Saj tudi sem!" se je postavil.

"Nikar ne recite tega, če želite socialističnemu gibanju res dobro. Vi socializmu škodujete, ne pa koristite. Pravi socialist ne bo tiščal glave skozi zid. Zakaj poleg socialnega čuta bo imel tudi razumevanje. Vi pa ne kažete ne tega ne onega. Pravi čudež bi bil, če bi se socialistična misel tod ukoreninila, zakaj vi bi ji bili največja napota."

Jezno se je okrenil. Pa sem ga takoj razorožila s povsem nedolžno začudenim vprašanjem:

"Kaj, tudi resnice ne morete prenesti?"

Videlo se je, da se je siloma premagal in dejal je zopet nekoliko posmehljivo: "Ali ste si zato izvolili to stransko pot, da spreobračate — no ja — socialista k socializmu? S stranske poti na pravo? Hm, ampak — —" je zmajal z glavo.

Z njive poleg ceste so spravljali suho deteljo. Hči na vozu, oče nalaga. Stari oče prinaša zgrabke, z voloma pa se muči droben deček. Bili so videti trudni in zmučeni. 'Dobro srečo!' sem jim voščila. Moj sopotnik nič. Opazila sem, da so ga z njive sem ošvrknili neprijazni pogledi.

"Kapitalisti, kaj ne? Napol slepi starček tam, ki skrbno pazi, da se ja ne bi zgubila kaka bilka

detelje, je stari Rockefeller!" Zbodljaj ga je zadel. "In deček, ki skoraj še ne sega voloma do vratu, je bogati dedič . . ." Odmahnil je z roko.

Premolk. — "Ste bili v vojski?" Ko je pritrdil, sem nadaljevala: "O, potem skoraj vem, kaj je z vami. Preveč ste videli, skusili in morda spoznali, da ste se milijoni in milijoni mož klali med sabo v prid peščici krvososov." Živahno je pritrdil. "Izgubili ste veselje do vsega, prav do vsega, tudi do dela. Slišali ste nekaj o socializmu in ste ga takorekoč zgrabili za lase in ga postavili predse kot ščit, da ste za njim skrili svojo apatijo do dela in vsega. Ali ni tako?"

"Tak raztrgani dohtar ste? Glej, glej!" se je izmaknil odgovoru in se nasmehnil. Čez čas: "No

ja. Zdi se mi, da vem, zakaj vaš evangelij. Moja deca. To vas ujeda. Ne pit, ampak kruha naj jim kupim. Pa bom, no, če me ne boste več jezili."

"Prve hiše!" sem pokazala in jezilo me je, da se mi je glas malce potresel.

"Da. In tukaj se razstaneva, vi na ono, jaz na to stran." Ustavil se je. "Ali prihodnjič se bom skril, če vas bo še kdaj zaneslo pred naše rebri." V zadregi, vendar dobrodušno se je smehljajal.

"Najbrž ne. Saj se bi bala. Danes se mi je noga zadela ob ograjico majcenega vrtička—prihodnjič bi se mi pa morda zadela ob past, ki bi mi jo nastavili vi!"

In smeje sva odšla vsak svojo pot. Ali pri srcu mi ni bilo lahko in njemu najbrž tudi ne.

Studenec vsega političnega in socialnega znanja

je socialistična literatura. Najboljši politiki v meščanskih strankah so ljudje, ki se zanimajo za socialistično literaturo. Socializem študirajo zato, da se pouče o njem, in nato iščejo argumente, s katerimi ga pobijajo, kajti njim je za ohranitev privatnega lastništva in kapitalizma. Seveda ne dosežejo pri zavednih delavcih ničesar s svojim argumentiranjem, toda lahko delo imajo med nepoučeno maso, katero begajo, slepe, hujskajo in zavajajo.

Kaj pravzaprav je socializem? Koliko je takih delavcev, ki lahko v diskuziji s komurkoli na to vprašanje točno odgovore?

Vsakemu slovenskemu delavcu je čisto lahko argumentirati z nasprotniki socializma, ali pa agitirati zanj, AKO JE ČITATELJ PROLETARCA. Znanje o socializmu se ne dobi preko noči, nego z UČENJEM.

Literatura, ki razlaga socializem, je ogromna. Vsled gmotnih ovir si delavci ne morejo nabaviti vseh knjig, iz katerih se bi temeljito poučili o gospodarskih zakonih razvoja. Zato je za delavca najcenejši način, da se pouči o socializmu in o delavskem gibanju vobče, čitanje socialističnih listov. Izmed angleških jim priporočamo New Leader, ki izhaja v New Yorku. Stane \$1 na leto. Naročite si ga pri Proletarcu. Vsak slovenski delavec pa bi moral biti v svojem interesu čitatelj Proletarca.

PROLETAREC prinaša članke o socializmu, o delavskem gibanju in tolmačenja dnevnih pojavov v gospodarskem in socialnem redu.

PROLETAREC izhaja zaradi socialistične agitacije, torej zato, KER JE NJEGOV EDINI NAMEN SLUŽITI DELAVSKEMU RAZREDU! Pridobivajte mu naročnikov! Širite ga ob vsaki priložnosti. Stane \$3 za celo leto, \$1.75 za pol leta in \$1 za četrto leto.

Za izpopolnitev znanja o socializmu in delavskem gibanju vobče vam priporočamo tudi sledeče brošure:

"Elementi moderne izobrazbe"; "Karl Marx, njegovo življenje in njegov nauk"; "Proletarska etika in morala"; "Razvoj socializma od utopije do znanosti"; "A. B. C. socializma"; "Roparska trojica"; "Socialni ideali in Kako si je človek ustvaril Boga".

Poleg teh ima knjigarna Proletarca v zalogi mnogo drugih knjig in brošur v slovenskem in angleškem jeziku. Pišite po cenik na sledeči naslov:

Proletarec, 3639 W. 26th St., Chicago, Ill.

Ivan Molek:

DOKTOR KRAMP

Farsa

Dr. Kramp in Mike Pike (Majk Pajk) v eni osebi. **Bunda**, profesor fizike. **Karazin**, inženir. **Krepiškar**, bankir. **Cinka**, tipkarica. **Goba**, hišna posestnica.

Večja soba, ki je pisarna, študij, laboratorij in vse. Vhod na desni in levi; v ozadju omare s knjigami, instrumenti, steklenicami, zavoji, mrtvaškimi glavami itd. Sredi sobe daljša miza za časopise, revije, knjige in aparate. V ospredju na desni manjša pisalna miza s strojem, na levi pa večja brez stroja. Več stolov.

DR. KRAMP (*dolg in suh s košato grivo črnih las in Chaplinovimi brčicami, v dolgi črni suknji, sedi za mizo na levi in upira kazalec v čelo; pred njim je kopica razmetanih papirjev*): Jasnó je, a še nisem na jasnem . . . Jasnó je, da nekaj delam, ni pa jasno kaj delam in koliko sem jaz tisti jaz . . . (*Sklene roki nad glavo in upre oči v strop, nato se počasi obrača s stolom vred pazno motreč sobo od leve na desno, kjer mu pogled obstane na Cinki, ki tipka za manjšo mizo; takoj se mu zjasni mračno čelo; vstane in stopi k njej*.) Gospodična Cinka, gotovo je še kje v predalčku vaše mize tisto pismo, listina, dokument ali kar je že — sem pozabil kaj je — ki na kratko razodeva mojo važno pozicijo, moje važne naloge in ob kratkem druge važnosti, ki se tičejo — eh — moje malenkosti. Rad bi imel tisto reč, baš zdaj potrebujem.

CINKA (*debelo dekle ko cmok se dražestno nasmehne in seže v predal, iz katerega privleče pismo*): Mislite to reč, gospod doktor?

DR. KRAMP (*hlastno pograbi pismo*): Ah, da, draga gospodična Cinka, to, to! Dajte brž! (*Drsa nazaj za svojo mizo in čita zase*.)

“Slavni doktor Kramp! Čital se v listih, kako se trudite za mir in srečo naroda. V načrtu imate čudovit stroj — aparat ali instrument — za nacionalno revolucijo. Iskreno čestitam! Sicer nimam pojma o podrobnostih tega stroja, domnevam pa, da bo to čudovita nova priprava, ki za vselej ozdravi divjake, da ne bodo več besneli ko biki, kadar jih razpališ z rdečo cunjo. Razumem, kolikor mi dopušča moja skromna pamet, da bo tisti čarobni lijak, skozi katerega boste vlili nacionalno mišljenje in vero v glave vseh onih, ki so danes še prekucuhi in brezverci. Ali je tako? Če je, dovolite, da Vas v duhu prisrčno objamem in poljubim trikrat na čelo in trikrat na tilnik. Če je tako, Vas prosim, požurite se, gospod doktor! Prvi maj se bliža in rdeča svojat se pripravljaja na vesoljno podiranje. To je treba prepričati! . . . Prekucuhe je treba predelati in pretvoriti v nacionalne revolucionarje! Ako dovolite, Vam rad pomagam pri tem rodoljubnem in bogoljubnem delu; če dovolite, Vas obiščem v petek 13. aprila. Nekaj koristnih nasvetov imam za Vas in povem Vam jih osebno. Torej odločno na-

prej, dragi gospod doktor! Na svidenje v petek 13. aprila. Vaš

Izidor Bunda,
profesor fizike na univerzi Burboniji.”

CINKA (*še vedno se smehljajoča*): Vam je zdaj jasno, gospod doktor?

DR. KRAMP (*radostno*): Da, gospodična Cinka, na dlani je. Dovolite, draga gospodična, da vas poljubim . . . (*Se nameni k njej*.)

CINKA (*odmahuje*): Ne, ne — za to je še do-
sti časa.

DR. KRAMP (*obstane*): Na dlani je, ampak — nekaj je še — — (*rije z roko po laseh*), neka malenkost . . . Gospodična, pustite me samega nekaj hipov, da se znajdem dokraja. Stopite, prosim, tu, v mojo privatno sobico. (*Pokaže na levo*.)

CINKA: Prav rada, gospod doktor. (*Odide na levo*.)

DR. KRAMP (*prekriža roki na hrbtu in hodi sem in tja po sobi*): Torej stroj za kompletno nacionalno revolucijo imam v delu! Fina ideja, toda tristo bogov — tudi jaz nimam pojma o podrobnostih! — Na kakšnih principih naj stroj sloni? To je vprašanje. (*Stopica nervozno in se praska po glavi, hrbtu in nogah*.) Na katerih znanstvenih principih? Stoj! Morda je še kakšna listina v predalu — ali je ali ni — ali je ali ni? (*Skoči k manjši mizi na desni, odpira predale in brska med papirji*.) Preklicana reč — nič ni. Kaj bo zdaj? Kje so principi? Ali jih imam ali nimam? Imam ali nimam — imam ali nimam? . . .

GOBA (*počasi odpre vrata na desni in pomoli glavo v sobo*): Imate?

DR. KRAMP (*se ustraši in zakriči, ne da bi jo pogledal*): Imam! — — —

GOBA (*vstopi*): Stanarino namreč.

DR. KRAMP (*se brž obrne*): O — vi ste, gospa Goba. Ne, nimam za stanarino. Nisem niti mislil na to. Zdaj se ne ukvarjam s tem — zdaj me motite, gospa! Pustimo to, prosim vas! Pri-
dite kasneje.

GOBA (*se namrdne*): Kolikokrat moram še priti? (*Odide*.)

DR. KRAMP (*stoječ sredi sobe se spet zamisli*): Stoj! . . . Ali mi profesor Bunda ne piše, da mi prinaša koristne nasvete? (*Skoči k svoji*

mizi in pograbi pismo.) Seveda, piše, piše! Morda mi on razodene principe! Haha, zakaj nisem že prej pomislil? — In kdaj pride? V petek 13. aprila. *(Pogleda koledar na steni.)* Ha, to je danes, danes! Danes je petek in 13. april. Torej pride danes in najbrž bo vsak čas tu. Jaz, osel, se pa razburjam . . . Ali nisem osel? . . . *(Kliče.)* Gospodična Cinka!

CINKA *(pride)*: Da, gospod doktor.

DR. KRAMP: Vse je v redu. Nadaljujte s svojim delom. *(Nekdo potrka.)*

CINKA *(odpre na desni in sliši se vprašanje zunaj: "Ali je gospod doktor doma?")*

KREPIŠKAR *(debeluh, vampast in plešast, moli obe roki)*: Ah, dober dan, gospod doktor. Morda me ne poznate. Dovolite, da se vam predstavim: bankir Krepiškar.

DR. KRAMP *(iznenaden)*: Sedite, prosim. Slišal sem o vas.

KREPIŠKAR *(sede)*: Tudi jaz sem slišal o vas, vse sem slišal in čital. Vi izdelujete čudovit stroj, ki pretvori mišljenje ljudstva na zdravo plat. Bravo, gospod doktor! — Ali veste, da baš na to čakamo že vsa ta leta po svetovni vojni? Vi še ne veste, da ste naš odrešenik — naš Mojzes, ki nas popelje iz puščave! Saj vidite kaj vse počenja predrzna rdeča drhal . . . kako dela peklenške naklepe, da nas razlasti, da strmoglavi našo vladno in nas oropa svobode in privatne iniciative . . . Prvi maj se bliža in vsa dežela je prepletena z intrigami; napovedujejo se stavke in krvavi upori; vse je zbegano . . . Ah, nebeško poslanstvo bi bilo, če bi vi zdaj, še te dni posegli v to mrežo intrig in z vašo čudovito iznajdbo uničili vse prekucuške ideje z enim mahom in enkrat za vselej! — Gospod doktor! Jaz vam nudim svojo pomoč. Vso finančno stran vaše iznajdbe prevzamem na svoje rame. Razumete? Vaš stroj financiram jaz. Koliko potrebujete? Stotisoč, pol milijona, milijon? . . . Če je treba, so milijarde na razpolago. Vsi bankirji dežele so z vami, razumete?

DR. KRAMP *(ginjen)*: O, hvala, hvala! A bojim se, gospod bankir, da je še prezgodaj.

KREPIŠKAR *(prepaden)*: Kako — prezgodaj? Ali ni še nič — ne bo nič?

DR. KRAMP: Bo, bo, toda na financiranje še nisem mislil, stroški še niso preračunani. Vendar sem vam jako hvaležen in priporočam se vam; ena skrb je manj.

KREPIŠKAR *(plane k njemu)*: Da, da, ne skrbite za denar, dragi doktor Kramp! Denar naj vam bo zadnja stvar . . . Razumete? Denarja je ko blata . . . Vi le hitro dovršite — takoj, če je mogoče . . . Mi to reč silno potrebujemo. Ne govorim samo zase, govorim v imenu vseh veljavnih ljudi. Razumete? Denar je torej na razpolago: stotisoč, pol milijona, milijon, devet milijonov, devet milijard! Nobena cena ni previsoka

za vas . . . Nekaj vam zaupam *(na uho)*: vi ste naše zadnje upanje . . . Ako nam vi ne pomagate — nas čaka samo še samomor . . . *(Svečano.)* Zdaj veste, kako važna je vaša naloga!

DR. KRAMP *(takisto svečano)*: Da, zdaj vem.

KREPIŠKAR: Ko spet pridem, pridem z debelim čekom. Pozdravljeni! *(Odide.)*

DR. KRAMP *(zapleše)*: Ste slišali, gospodična Cinka? Milijoni, milijarde so nam na razpolago! — Ah, dovolite, da vas poljubim.

CINKA *(odkima)*: Ne, ne, za to je še čas . . .

GOBA *(pomoli glavo na desni)*: Nekdo je bil pri vas. Je prinesel kak denar?

DR. KRAMP *(zaničljivo)*: Milijoni so mi na razpolago — ampak jaz zdaj nimam časa, da bi se pečal z vami in takimi ušivimi rečmi . . . *(Goba izgine.)*

(Nekdo potrka in Cinka odpre.)

KARAZIN *(droban ko zobotrebec, v zadregi)*: Ali sem prav prišel?

CINKA: Koga iščete?

KARAZIN: Doktorja Krampa, iznajditelja čudovitega stroja za nacionalno revolucijo.

DR. KRAMP: To sem jaz. *(Sede za svojo mizo.)*

KARAZIN *(se pokloni)*: Jaz sem pa Karazin, elektrotehniški inženir. Čestitam, dr. Kramp, čestitam vam in obenem vas karam.

DR. KRAMP *(začudeno)*: Karate me? Zakaj, gospod inženir?

KARAZIN *(sede poleg doktorjeve mize)*: Zato, ker niste nikomur zaupali svojega načrta. Glejte — tudi jaz delam na takem načrtu.

DR. KRAMP *(ostrmi)*: Vi tudi?

KARAZIN: Da, in prišel sem k vam, da primerjava oba načrta ter ju po možnosti strneva. Mar ni tako bolje? Dve glavi več vesta ko ena.

DR. KRAMP: Krasno! — Ampak bojim se — to se pravi —

KARAZIN: Česa se bojite? Da moj načrt ni praktičen?

DR. KRAMP: Tega nisem rekel, toda dva načrta — dvojce principov. Kako gre to skupaj, dragi gospod inženir?

KARAZIN *(odmahne)*: Lahka reč. To bomo takoj videli. Kaj je osnovni princip vašega načrta?

DR. KRAMP *(plašno)*: E—e—e— to se pravi . . . Kaj je princip vašega?

KARAZIN: Moj princip je moje polje, polje elektrike.

DR. KRAMP *(veselo)*: Ha, to je tudi moj princip!

KARAZIN *(ploskne)*: No, vidite! Kako lahko pojde skupaj. *(Si stisneta roki.)*

DR. KRAMP *(spet zapleše po sobi)*: Krasno, divno! Kakšna sreča! . . . *(Cinki.)* Vedno več sreče, Cinka. Ah, dovolite, da vas poljubim!

CINKA: Ne, ne, za to je še dosti časa . . .

(*Trkanje in Cinka odpre.*)

BUNDA (*srednje velik, košatih brk in z veliko grbo na hrbtu, ki visoko privzdiguje njegovo dolgo črno suknjo*): Dober dan, dober dan. Bunda, profesor fizike. Doktor Kramp, prosim? (*Moli roko in gleda zdaj tega, zdaj onega.*)

DR. KRAMP: Jaz!

BUNDA (*mu krepko udari v roko*): Kakšna čast, kakšna čast!

DR. KRAMP: Gospod inženir Karazin, ki ima tudi načrt.

BUNDA (*mu seže v roko*): Tako? In jaz tudi.

KARAZIN: Vi tudi? Hura! Troje načrtov mora roditi nekaj grandioznega, nekaj, kar dvigne človeštvo do nebes. — (*Vsi trije posedejo.*)

BUNDA (*gleda na Cinko*): Zadeva je strašno važna, ali smo lahko sami?

DR. KRAMP: Prosim, gospodična Cinka, stopite v mojo sobico.

CINKA: Dobro, gospod doktor. (*Odide na levo.*)

BUNDA: Tako. Zdaj pa na delo. Kar se mene tiče, moj načrt je malenkost; nekaj malega iz moje izkušnje, če se bo ujemalo z doktorjevim načrtom. Smatram, da je njegov načrt jedro. Zato mu odstopim vse, kar imam. On naj ima ves kredit!

DR. KRAMP: Gospod profesor!

KARAZIN: Jaz tudi. Moj načrt je prav tako malenkost. Ako vam more kaj pomagati, je vaš, gospod doktor. Imejte ves kredit!

DR. KRAMP (*odločno*): To nikakor ne gre! Predlagam, da si vsi trije delimo kredit in nagrado.

BUNDA in KARAZIN (*hkrati*): Nagrado?

DR. KRAMP: Da. Bankir Krepiškar je bil malo prej tu in je izjavil, da so milijoni in milijarde na razpolago za tak načrt. To ni šala...

BUNDA (*debelo pogleda Karazina*): Kdo bi bil mislil!

KARAZIN (*debelo pogleda Bundo*): Kdo bi bil sanjal!

DR. KRAMP: Ne, ni šala. To je resna stvar. Milijone dobimo! Na delo torej, kajti mudi se...

BUNDA: Prvi maj se bliža! Marksistično svojat je treba panati na lepem! — odзад — v spanju!...

KARAZIN: Svet je treba rešiti iz močvirja blaznih misli, moralne propalosti in hudičevih intrig!

DR. KRAMP: Amen — Zdaj pa na delo. Vidva, gospoda, pravita, da sta vajina načrta malenkost. Hm, jaz sem iznenaden... Vendar upam, da se ne motim; še vedno sem uverjen, da imata vidva jedro, podlago, princip. Kajti, gospoda, tudi moj načrt je malenkost.

BUNDA (*vznemirjen*): To ni mogoče! — Saj je časopis poročal, da imate vi, doktor Kramp, jedro, podlago in princip. Da, vi imate!

KARAZIN: Da, da, tako je bilo poročano. In prej ste rekli, da vaš princip je električna energija.

DR. KRAMP (*v veliki zadregi*): Rekel sem, res je, ampak nekaj še manjka.

BUNDA: Ničesar ne manjka — ničesar ne sme manjkati! Časopis je poročal, da vaš princip je elektronski. To se ujema, ujema. Kot profesor fizike poznam elektrone do dna. Elektroni so trojni: pozitivni, negativni in nevtralni. O vas, gospod doktor, gre pa glas, da ste odkrili četrto vrsto elektronov, katere ste krstili za psihotrone. Ta nova vrsta izolirane energije vpliva na možgane človeka, ga hipnotizira in mu izbriše iz glave vse, kar je znal, nakar ga popolnoma podvrže operatorju čudovitega instrumenta, da sprejema od njega vse diktirane misli. Ali ni tako?

DR. KRAMP in KARAZIN (*samo strmita vanj*).

BUNDA (*navdušeno*): Jaz sem pa odkril, da je vsako človeško bitje naturen radio prejemnik. Edino, česar je še treba, je tista luknjica v telesu človeka, katera je ključek za sprejemanje četrte elektronske energije, ki jo je odkril dr. Kramp. Za to luknjico, gospoda moja, za to luknjico v človeku vem pa jaz. Ergo!

KARAZIN (*razburjen do viška*): Prosim, gospod profesor, vašo luknjico sem tudi jaz otipal...

BUNDA (*udari s pestjo po mizi*): Lažete, cenjeni gospod inženir, ta luknjica je moje odkritje! —

KARAZIN (*takisto telebne po mizi*): Vi lažete, gospod profesor! Luknjica je moja stvar...

DR. KRAMP (*bled ko smrt*): Čemu kričita, gospoda moja, čemu? Luknjica, dve luknjici ali tri vama nič ne pomagajo. Mirujta, mirujta!... (*Še bolj bled.*) Dovolita, da vama razodenem strašno resnico: Jaz ne vem ničesar o četrte elektronski energiji, o psihotronih — — —

BUNDA (*zazija*): Ne veste?

KARAZIN (*izbuli oči*): Vi ne veste?

DR. KRAMP: Absolutno ničesar. To zdaj prvič slišim iz ust profesorja Bunde. Govorite, gospod Bunda, razodenite vse... milijoni vas čakajo...

BUNDA (*porazno*): Ta je pa lepa! Jaz naj povem!... Mar mislite, da sem jaz tak tepec, da bi nesel to sveto tajnost vam na nos, če bi vse vedel?... Jaz naj povem... Sem že povedal. Moje odkritje je luknjica za sprejemanje, toda kaj mi to pomaga (*zatuli*), kaj pomagajo radijski valovi, če pa dr. Kramp nima četrte elektronske energije, ki to luknjico doseže... Vse skupaj je zdaj brez pomena, vse skupaj je bunkum — in prvi maj se bliža!

KARAZIN (*se postavi kakor petelin pred Krampa in iz oči mu šviga srd*): Priznajte, doktor Kramp, da ste slepar!

BUNDA (*se dvigne in grba mu poskakuje na*

hrbtu): Le priznajte! — Jaz vas pa naplačam za vse svoje porušene visoke nade, za vse nade, ker ste me tako nesramno, nečloveško in falotsko potegnili . . . (Začne si zavihavati rokave.)

GOBA (*odpre vrata na desni s treskom, kriči in vije roke*): Gori, gori, moja hiša gori! Kdo mi je zažgal hišo? Vi ste zažgali, vi potepuhi, coprniki, anarhisti! Vi — goljufi — propalice — pasji gobci! — — —

DR. KRAMP (*skoči proti vratom in podere Bundo in Karazina na tla. Vsi trije obleže na kupu pred vrati. Z leve prileti še Cinka s silnim krikom, se spotakne ob živo kopico in pade še ona — comf!*)

Črna tema in mrtvaška tišina v sobi nekaj hipov.

Soba se polagoma razsvetli. Na levi je pisalna miza, v ozadju omara s knjigami; nekaj stolov. Na desni precejšnja zofa.

MIKE PIKE (Majk Pajk) (*leži na tleh poleg*

zofe; giblje se, vstaja in stoče. Počasi se dvigne, sede na zofa, mane si oči in gleda debelo okoli sebe; globoko vzdihne, ko se dodobra zave): Proklete sanje! . . . Vražje sanje! . . . Oh, oh! . . . Doktor Kramp, hahaha!

GOBA (*pomoli glavo skozi vrata na desni*): No, ali bo kaj?

PIKE (*vzklíkne*): Oh, gospa Goba, vi ste edina resničnost, edina realnost! Vse drugo, vse drugo so sanje . . .

GOBA: Ne vem kaj blebečete, toda toliko vam povem, če mi do petka ne plačate stanarine, pozovem policijo, ki vas vrže na cesto s to vašo mizo in vsemi temi vašimi neumnimi knjigami vred! Ste razumeli? Da vas ni sram tu ležati in spati ob belem dnevu! — Samo spite in tuhtate, kako bi osleparili uboge delavce. Sram vas bodi! — (*Zaloputne vrata.*)

PIKE (*resignirano kima*): Zares sem pravi doktor Kramp!

Joško Oven:

IZ AGITACIJE V OHIU

VES popoldan je padal dež. Zvečer ko sem se podal na pot je začel naletavati sneg. Z žalostjo sem se spomnil tistih lepih pomladnih dni, ki smo jih imeli zgodaj v marcu—ter jo mahnili proti kolodvoru.

Gledal sem skozi okno avtomobila—žena je vozila—na umazane, razkopane čikaške ulice, kate-re je skušal pokriti sneg, ter premišljeval, kako uspešna bo moja pot. Zavila sva proti mestu—na Harrison in Clinton Sts. Pogledal sem, če je še praznina—"dumps"—tam, kjer stanujejo brezposelni v brlogih, podzemeljskih luknjah in bajtam podobnih stanovanjih, zbitih skupaj iz starih kositernih škotelj, odvrženih kosov lesa itd. In res, v polmraku sem videl temne sence, ki so se gibale sključene in odrevenele . . .

Pred nama je ležalo mesto razsvetljeno od ti-soč luči. Lesketale so se v kopreni dežja in naletujočega snega, kot dijamanti v pravljčni de-želi. Samo zadaj na tisti veliki črni praznini ni bilo nobenih luči. Razsvetljeval jo je skromen ogenj tik male kotline, ali bil je skoro zakrit od temnih, sključenih senc . . .

*

Ko sem izstopil v Youngstownu (Ohio), je bilo vse belo. Na vlaku sem se seznanil z nekim dol-gim zagorelim človekom. Bržkone je bil Arme-nec ali pa Grk, jaz ga nisem vprašal kaj je. Pra-vil mi je, da že tri leta ne dela, da pa je končno dobil delo za dva meseca v Clevelandu in da je v teh dveh mesecih toliko prihranil, da si je mo-gel kupiti novo obleko in suknjo. Pogledal sem reveža. Imel je na sebi tenko cvrtnato obleko, katera ne bi smela stati več ko sedem do deset

dolarjev. In suknja, poleg pa navadni ceneni de-žni plašč za par dolarjev. Na obrazu se mu je videlo, da je stradal. Ali njegove globoko udrte oči so mu gorele od veselja, ko mi je pravil, da ima po tolikem času zopet novo obleko! Bil je dober dečko. Pokazal mi je prostor, kjer sem dobil avtobus za v Girard in čakal tam toliko časa, da sem se odpeljal.

V Girardu, ki je blizu Youngstowna, sem že star znanec. Bil sem tam že parkrat pred leti. Zadnji čas sva z Jožetom Snoyem hodila tam o-krog. Sodrugi v Girardu so zelo uslužni. Meni se je zdelo, kot da sem prišel domov.

Delavske razmere v Girardu so se zadnje čase nekoliko poslabšale. Usnjarna, v kateri v večini delajo naši rojaki, ne obratuje s polno paro, do-čim se je obrat v železo-tovarnah okrog Youngs-towna nekoliko izboljšal. Shod v Girardu, na ka-terem sem govoril v nedeljo 18. marca, je bil u-spešen vkljub snegu, mrazu in kratko odmerje-nemu času za agitacijo. Prodajal sem precej lite-rature ter dobil nekaj novih kandidatov v klub. Zvečer so me peljali sodrugi v Farrell, Pa., kjer smo tudi obdržavali uspešen shod. V Sharonu sem med drugim obiskal Jožeta Godino, kateri je tajnik kluba št. 7. Fant je bolan že skoro dve leti. Bilo je že precej pozno, ko sem prišel k njemu, menda že več ko polnoči. Povedal mi je o svoji bolezni in brezdelju. Želim mu skoraj-šnjega ozdravljenja.

Za klub v Girardu se ne bojim. Res je, da imajo sodrugi tam težke boje in dovolj nasprot-nikov. Ali dokler bodo tam fantje kot Tancek, Kokošin, Dobrovoljc, Krvina in drugi—bo klub

obstal in rasel. Tudi v Farrellu se drže. Tam je naš stari sodrug Frank Kramar in precejšnje število drugih. Žal mi je, da nisem imel več časa se podrobneje seznaniti z našo kolonijo.

Barberton. Čudno! Kadarkoli slišim to ime, se vselej spomnim na velikega temnega človeka. John Jankovich je pravi tip sodruga stare šole. Njegove globoke, kot oglje črne oči, kar gore kadar govori o socializmu. Večkrat se vprašujem, kako je mogoče—ali je prirojeno ali kaj—da se med toliko tisoči naših brezbriznih ljudi, kateri garajo ali pa se potikajo po Ameriki, najde peščica, ki je ravno obratno. Kot je večina brezbrizna, tako so drugi ognjevit in vztrajni. Agitirati v mali slovenski koloniji, kjer vlada župnik nad vso župnijo, za socializem leta in leta—od hiše do hiše—ni šala! Sodrugi Jankovich agitira že več ko dvajset let. In takim sodrugom širom Amerike gre priznanje, da socialistična misel med slovenskimi delavci v Ameriki še živi.

V Kenmore, ali bolje, v Akronu, kamor sedaj spada ta naselbina, smo imeli mal sestanek. Prišlo je precej ljudi, med njimi sodružica Jereb. Sodruga Jereba ni bilo, kajti imel je pač važen razlog, da je ostal doma. Ravno par dni prej si je revež zlomil nogo v gležnju.

Sestanek je bil uspešen. Pristopilo je več novih članov in določili so datum za reorganiziranje kluba.

*

Dež je padal, ko sem dospel v Cleveland. Ta dična prestolica, ki se razteza ob jezeru Erie in

kjer stanuje toliko tisočev naših ljudi, mi je izgledala precej mokra in mrzla ob prihodu. Navado imam, da se vselej izgubim v tem mestu, kar mi ni ravno v ponos. In tudi to pot sem nekaj časa vandral dokler se nisem znašel ob "ta-pravi kari", katera me je pripeljala do Franceta Oglarja.

Sodruge v Clevelandu sem našel zelo zaposlene s pripravami za njih koncert, kateri se je vršil isti teden. Obenem se je vršila tudi konvencija socialistične stranke države Ohio, kar jim je vzelo precej časa. Klub št. 27 ima v Slov. nar. domu na St. Clair Ave. svojo sobo in v nji čitalnico ter knjižnico, kjer se shajajo. V tem groznem brezdelju, v katerem se Cleveland še sedaj nahaja (tudi drugje ni dosti bolje), so bili ti prostori za klubove člane silna ugodnost. Ne samo, da si lahko na toplem, ampak imaš na izbero cel kup časopisov. Največji križ je kajpada brezdelje. Veliko sodrugov je, ki že niso delali tri do štiri leta, drugi pa samo deloma. Zatem je bilo tudi precej notranjih bojov, kateri so sicer plegli,—ali rane še niso popolnoma zaceljene.

Shod v Collinwoodu je bil še prilično dober. Bilo je nad sto ljudi, mogoče nekaj več. Predsedoval je sodrug Barbič. Bil sem zelo vesel, ko sem opazil, da je okreval. Prodali so precej literature. Po shodu je sledila prijateljska zabava.

Naslednji večer sva šla s sodrugom Jauchom v West Park. Za to majhno naselbino se je nabralo v dvorani prilično ljudi. Tudi tu je podpisalo pristopne karte kakih deset oseb. Tam imamo zelo aktivna somišljenika v Matth. Bizjaku in njegovi soprog.

Bolj mala udeležba je bila v Newburghu. Shod se je vršil v soboto in dejali so mi, da večina naših ljudi dela ponoči.

Koncert soc. zbora "Zarje" v Clevelandu je bil dobro obiskan. Seve, lahko bi jih bili še par sto stlačili v dvorano Narodnega doma, katera ima precej sedežev, ali kljub temu je bil poset zadovoljiv. Koncert je bil lep. Zvečer na zabavi je vladalo najboljšo razpoloženje. Opazil sem, da čimveč takih priredb bodo imeli sodrugi v Clevelandu, temveč prilike bo za ugajenje in za sporazum.

Sedaj pa nekaj besed o naši agitaciji. Moje mnenje je, da se mora JSZ letos vreči z vso silo v kampanjo ne samo za pridobivanje novih članov, ampak tudi za razširjanje našega lista. Treba je stalnega zastopnika, in prirejanje shodov, kateri naj bodo določeni ter oglašani že daleč v naprej. In pa ustna agitacija od hiše do hiše, katera je dostikrat še najbolj uspešna. Vsako priredbo naših klubov je treba izrabiti za socialistično propagando. Saj se ni treba nikomur sramovati biti socialist ter pokazati svojo barvo. Tudi druge priredbe je treba izrabiti v ta namen. Seje naših klubov naj bodo kratke in nato naj sledi diskuzija ali predavanje. To je kar napravi sejo

Frans Masereel: SHOD

zanimivo in privlačno. Ni se treba sramovati če včasih napraviš napako. Vsi jih napravimo. In potem pa bratsko sodružno delo, ko se drug drugemu zaupa. In še nekaj o naših pevskih zborih. —Vem, da radi pojejo naše narodne pesmi. To ni nič hudega. Ali nekaj je, kar bi moral vedeti vsak socialistični pevski zbor: kar so za buržvazijo patriotične pesmi, to so za nas delavce naše delavske himne, ki so mednarodne, himne vseh proletarcev. "Internacionala" je ena in delavska "Marseljeza" je druga. "Marseljeza" je sicer danes himna buržvazne francoske republike, ali to so samo besede. Tista "Marseljeza", ob kateri je padlo sto in sto tisočev upornikov, je naša pesem! Njen duh in nje sila je gnala l. 1793 v

smrt stare Jakobince; revolucionarne pariške delavce l. 1830-32. in 1848. Ter komunarde leta 1871. "Internacionala" je himna delavske Rusije in himna nas in bodočega človeštva... Ne sramujmo se teh pesmi.

S te agitacijske ture meseca marca po Ohio in deloma v Pennsylvaniji sem odnesel najboljše vtise. Kar je sodrugov, so pripravljeni sodelovati in mnogi somišljeniki prav tako radi pomagajo. Agitator jim je hvaležen za sodelovanje. Želim le, da bi postali naši klubi jačji, da bi se število energičnih, odločnih in sposobnih naših moških in žensk za socialistično delo na vseh poljih udeleževanja zvišalo tako, da JSZ postane skoz in skoz vodilna sila v življenju našega ljudstva.

Čulkovski:

Kako se naredo take pesmi?

Kako se naredo take pesmi?
Hodi prijatelj skozi življenje
z odprtimi vedno očmi,
skušaj umevati vsako stremljenje,
zmerno presočaj strasti.
Vedno imej sočutno srce
in svojo sebičnost zatiraj,
ljubezen do brata ti naj bo nad vse,
stremuho obsojaj, preziraj.
Za vtise svoje izbiraj besede,
ki sicer ne prijačo hinavcem;
za to seve ne boš imel polne sklede
in malokedaj kaj pod palcem.
A bodi uverjen, da več kakor hvala
elitnih kulturonošcev,
prijateljska, žuljava dlan ti bo dala,
rudarjev, kovačev in koscev.
Ko vtisom si dal primerni izraz,
jih zveži v stavke in verze,
in nič ne maraj, če ti manjka okras,
ki ga uče univerze.
Vse skupaj pa lepo v ritem ovij
in če hočeš, zabeli še z rimo;
naj srce iz vsake ti črke gori,
navdušenje naj ne gre mimo.
Torej, srce čuteče, odprte oči,
na polju in med kolesami.
Kjer plamen ljubezni, pravice plamti
tam se naredo take pesmi!

Klubi jugoslovanske socialistične zveze

Jugoslovanska socialistična zveza je politična organizacija jugoslovanskega delavstva v tej deželi, ki deluje pod okriljem socialistične stranke. Njen program je tudi program JSZ.

Vsaka naselbina, kjer je skupina razredno zavednih delavcev, ima socialistični klub. Namreč vsaka, kjer so napredni delavci res napredni in se zavedajo, da je za aktivnosti v prid delavskega razreda potreba organizacija.

Če v vaši naselbini kluba JSZ še nimate—čemu odlašate?

Pomenite se o tem s somišljeniki, skličite se, stanek in ustanovite socialistični klub, kajti brez organizacije ne more biti organiziranega delavskega političnega gibanja.

JSZ bo imela svoj deseti redni zbor to leto. Vršil se bo 1., 2. in 3. septembra. Kje? O tem odločuje članstvo JSZ izmed treh predlaganih mest, ki so: Cleveland, O., Chicago, Ill., in Cansburg, Pa. Glasovanje bo končano meseca maja, v času, ko bo ta revija v rokah čitateljev. Ko to pišemo, je iz sentimenta članstva razvidno, da bo deseti redni zbor JSZ na omenjene dneve v Clevelandu. Vsak klub naj pošlje delegata, istotako vsako društvo, ki je v Prosvetni matici.

Za pojasnila o ustanavljanju socialističnih klubov pišite na J.S.Z., 3639 W. 26th St., Chicago, Ill.

Delavec, ki pravi, da so delavske politične organizacije nepotrebne ter jim nasprotuje, je podobno bedaku, ki spravi vsa živila in druge življenske potrebščine v shrambo, katero zaklene, nato pa vrže ključ od nje v morje ter pogine od lakote in mraza—pri polni shrambi živil in oblačil. Kajti prav delavska politična organizacija je tisti ključ, s katerim delavstvo lahko odklene vrata v polno shrambo živil in vseh življenskih potrebščin, katerih mu danes primanjkuje, vrata v boljše življenje, ki bodo ostala zaprta za nas vse dotlej, dokler se delavstvo ne vzdrami ter se organizira ne le strokovno, temveč tudi politično.

—I. J.

Frank Novak:

IN VENDAR SE GIBLJE . . .

K Prvemu majniku 1934

Velikanski prevrat, ki je v procesu, kristalizira delavsko gibanje. Težki porazi so napravili iz neštetih delavcev boljše borce in odločnejše v vztrajanju. Nemogoče je trajno streti armado proletariata—armado fizičnega in umskega dela, ki je zgradila vsa moderna čudesa in ustvarila ogromna bogastva. Bodočnost spada samo in edino delavskemu ljudstvu, ki vse ustvarja.

ZMAGOSLAVNO so korakale nazijske čete po ulicah Berlina na dan mednarodnega delavskega praznika pred enim letom. S ponosom so kazali "fuehrerji" na svoje velike "zmage", govorili o veliki bodočnosti nemškega naroda, o povrnitvi stare slave in moči ter izpolnitvi vseh ogromnih načrtov. Komaj eno leto je od tega, toda že so postali ti veliki kričachi tihi in skromni; spoznali so, da se velikih gospodarskih problemov ne more rešiti s paradami in kričavimi govori.

Carl von Wiegand, znani poročevalec za Universal News Service, je poročal v svojem brzojavu dne 9. aprila t. l. o splošni zmedi, ki vlada v vladnih krogih nazijske Nemčije, o silnem padanju gospodarstva na vseh straneh, da je marka krita s samo še 5 odstotkov zlata, da je kričach Hitler živčno bolan in da je zbežal v bavorske Alpe, ker njegovi ožji prijatelji ne morejo prenašati izbruhov besnosti, ki se ga lotevajo zmerom goste-

je, ker se množe znaki vsestranskih neuspehov.

In tako stoji "Das dritte Reich" v času, ko mednarodni proletariati proslavlja svoj veliki praznik močnejši in silnejši ko kdaj poprej, pred popolnim polomom, pred katastrofo, ki bo pretresla vse temelje svetovnega kapitalizma.

Kakor nazijska Nemčija, tako stoji tudi fašistična Avstrija na ognjeniku. Zmage pijani Dollfusovi morilci so se sedaj iztreznili in stoje pred problemi, katerih ne morejo rešiti, kot plahi otroci. Kaj jim je pomagalo, da so uničili, v javnosti vsaj, veliko, polstoletno delo socialdemokracije? Ideja je ostala živa in je silnejša kot kdaj prej. Vislice, topovi, strojne puške in bajoneti, vse to je uničevalo življenja najplemenitejših, toda obenem s tem morilnim orožjem so ojačili plamen, ki gori v srcih milijonov bednih in zatiranih.

Tudi ameriško delavstvo stoji razočarano pred

čarobno pravljico stavbo, katero mu je postavila nova vlada v siju visokodonečih fraz, gromovitih načrtov in lepobarvnih obljub. Komaj je par mesecev od tega, ko so ameriške mase prepevale slavo velikemu odrešeniku, ki je sedel na predsedniški stol, a že je prišlo razočaranje, v katerem je utonilo vsako navdušenje in tudi vsako upanje. Medtem, ko se svetovni kapitalizem trudi na vse načine, da reši svoje zavoženo gospodarstvo, da odvrne bližajoči se polom, pa koraka

razredno z a v e d n i proletariati od zmage do zmage. Tudi porazi, dasi navidezno strašni, so mu prinesli samo še boljše pogoje za popolno zmago. Začasni poraz v Nemčiji in Avstriji je odkril napake in grehe in s tem pokazal pravo pot. Poprej razcepljene delavske mase so se sedaj zblížale. Odstranjene so tudi iluzije, katerim so se poprej udajali premehkosrčni voditelji. Poraz je napravil iz mišjonov boljše borce, hrebřejše in odločnejše

"Kakor seješ, tako boš žel"

—iz omahljivcev je napravil junake, ki več ne dvomijo v končno zmago.

Svetovni kapitalizem išče izhoda iz tega kaosa, skuša z reformami, skuša z nasiljem, z zvijačami in zločini, da prepreči pohod zmagoslavne socializma, medtem, ko se zmage mednarodnega proletariata množe. Komaj so utihnili topovi krščanskih morilcev na Dunaju, je prišel glas o silni zmagi londonskega proletariata; temu je sledila zmaga v Buenos Airesu. Medtem pa se dviga rdeča zastava bratstva in svobode čedalje ponosneje v škandinavskih deželah in na Finskem, kjer je še nedavno triumfiral krvavi fašizem.

Po vseh drugih deželah se večja zmeda v vrstah vladajočih klik. Povsod vlada korupcija, naraščajoča beda in z njo nered, obenem pa revolucionarni duh med ljudskimi masami, ki čakajo dneva in ure za zadnji odločilni udarec . . .

Tone Seliškar:

Večer nad mestom

ZVEČER je mesto kakor cerkev v luči lestencev:
vse povsod gore žarnice, ki se zrcalijo
v mokrem asfaltu,
v izložbah plamte diamanti, kožuhovina in svila,
avtomobili vrešče, v zvonikih zvone,
po ulicah pa valovi pljusk ljudi,
ki hite domov.

Delo je končano:

Mršavi pisarji kar lete in si prižigajo cigarete,
blatni delavci krešejo iskre s podkvami po tlaku,
vajenci se pode po sredi ceste,
delavke hite kuhat večerjo,
vozniki priganjajo konje,
raznašalci večernikov kriče: Atentatorji obsojeni na smrt!

Zvonovi zvone . . .

Mostovi čez reko so kakor splavi, ki so s potniki
pristali ob breg,
pred pošto stoje Don Juani in mečejo mreže v tok deklet
iz delavnic in trgovin
pa še se oglašajo skozi odprta okna
poslednji udarci pisalnega stroja: Račun z dne tega in tega.
Poslednji opomin.

V ozadju goreča reklama, ki piše po zraku: Greta Garbo,
božanstveno hrepenenje vseh moških src . . . Znižane cene!

Med množico se vije deček in prosi: Kruha, kruha!!!

Pod kostanji so brezdomci, ki nimajo dela,
so dekleta, ki nimajo postelje
in jih zebe, lačni so — —
kaj bo z njimi deževna noč?

Gostilne se polnijo.

V kavarni sede šahisti do polnoči in nekdo bere:
V Nemčiji bo sedem milijonov brezposelnih!
Zunaj pa ženska ihti in kriči: Kaj bo sedaj???

Njen mož je premikač in prejle mu je stroj prerezal noge.

Tipkarica gre s fantom in govori: Da, ljubim te, toda
že zopet me je šef nadlegoval . . . Le kaj naj storim —?

Dež pada silneje. Ulice se praznijo in skozi
odsev zameglenih luči se trga stražnik,
ki pelje vlačugo v zapor.

Reka leno pljuska ob stebre mostov,
okna se zapirajo, zelene luči spalnic zagore in
nad strehe udarjajo znamenja
tramvajskih vozov.

Louis Beniger:

POSTANEK DELAVSKEGA GIBANJA

KDAJ in kje se je začelo moderno delavsko gibanje? Ali mu segajo njegove korenine v primitivno in fevdalno dobo? In končno: katera dejstva so ga omogočila?

Predno se moremo poglobiti v ta predmet, je najprej treba odgovoriti na gornja vprašanja.

Na prvo vprašanje: kdaj se je porodilo moderno delavsko gibanje, ne more nihče dati pozitivnega odgovora, ker ni imelo določenega začetka; nastalo je polagoma, s porajajočimi razmerami, ki so mu pripravile pot in ga omogočile. Te razmere so bile v bistvu gospodarskega značaja. Na drugo vprašanje: kje se je najprej pojavilo moderno delavsko gibanje, pa lahko najdemo definitiven odgovor.

Današnje ali moderno delavsko gibanje se je najprej pojavilo na Angleškem, ker so se tam najprej pojavili pogoji za to. Delavsko gibanje je povzročil stroj, oziroma strojna industrija. Ker se je prvi stroj pojavil na Angleškem, proti koncu 18. stoletja, se je tam tudi najprej razvila moderna ali strojna produkcija.

Gotova nit delavskega gibanja pa sega daleč nazaj v primitivno in fevdalno dobo, do svojega izrazitega pomena pa je prišlo šele z modernimi iznajdbami. Gospodarske razmere, ki so se s strojno industrijo docela spremenile, so omogočile, da je nastal razredni boj, boj med delom in kapitalom, veliko silnejši.

Kaj je prinesel stroj delovnemu ljudstvu s svojim pojavom?

Uvedba stroja je predvsem pomenila revolucijo v načinu izdelovanja dobrin, obenem pa je tudi silno pospešila razvoj materializma ter dala podlago velepodjetništvu. Nastale so nove socialne razmere, ki so vrgle delavstvo pred popolnoma nova vprašanja, katerim pa ni moglo najti odgovora. Nastal je obupen boj za obstanek.

Pred pojavom stroja na polju industrije, je cvetelo rokodelstvo ali ročno delo. Vse delo je bilo izvršeno z rokami, bodisi na polju ali v delavnicah. Stroj je to temeljito spremenil. Preobrat, ki je nastal v industriji z nastopom strojne produkcije, je bil dalekosežnega pomena za vse delavstvo in državno gospodarstvo. In baš na Angleškem, kjer je bilo rokodelstvo najbolj razvito, so bili tudi najboljši pogoji, da se uvede in razvije strojna industrija.

Prvi stroj, ki je bil uveden leta 1775, je bil predilni stroj. Toda pri tem ni ostalo. Z leti so se pojavili drugi stroji in preobrat v industriji se je stalno večal. Stroj je silno pospešil produkcijo, povzročil pa je tudi nešteto gorja med delovnim slojem. Z množitvijo strojev se je množila tudi beda, ki je razsajala v vsej svoji grozoti na eni

strani, medtem ko se je na drugi strani začelo veliko kopičenje bogastva, ki je bilo v posesti par ljudi, podjetnikov. Zato je bila iznajdba stroja poguba za tedanje delavstvo, kajti stroj se je od vsega svojega začetka v prvi vrsti rabil izključno le v profitne in izkoriščevalske namene.

Pred pojavom stroja so bili izdelovalci rokodelci, ki so lastovali svoje delavnice ali svoje orodje. Imeli so gotove pravice in ponekod so bili tudi organizirani v tako zvanih cehih. Po preobratu v industriji — po iznajdbi stroja — so postali rokodelci velika delavska masa brez vsakih pravic — navaden material. In v tej dobi se je porodil moderni kapitalizem, ki je zavladal nad brezpravnimi delavskimi masami kot absolutni gospodar. S tem se je tudi pojavil moderni proletarijat. Podjetniki ali kapitalisti in mase delavstva ali proletarijat. Prvi so posedovali ves kapital, drugi pa so bili mezdni sužnji.

Proti koncu 18. stoletja je pričelo rokodelstvo naglo propadati. Strojna industrija mu je izpodjedla tla do temelja. Rokodelstvo ni bilo kos strojni konkurenci. V teh razmerah, v boju za nadvlado nad produkcijskimi sredstvi, se je pojavila delavska masa, ki je pričela ponujati svojo delovno moč lastnikom kapitala, podjetnikom. S tem je nastala razlika med podjetnikom in delavcem nepremostljiva. Delavec, ki ni ničesar lastoval, je bil prisiljen, da proda svojo delovno moč podjetniku za vsako ceno zato, ker je to sredstvo — njegova delovna sila — postalo zanj edini vir za njegov obstoj, za njegovo življenje.

Nastalo je pogajanje za mezdo in mezdnoužujstvo. Podjetniki so imeli na izbiri delavskih moči, zato so z njimi postopali kot z živino. Delavci so bili brez vsake skupnosti ali organizacije. Pojavil se je mogočni kapitalizem, ki je popolnoma ugonobil ročno delo.

Že takrat si je Anglija pridobila večino svetovnega trga. S tem je dala domačim podjetnikom izborne pogoje, da se je strojna industrija v njeni državi najprej razvila in ukoreninila. Tudi ostale industrialne države so ji sledile in ročno delo je polagoma pričelo jemati slovo tudi v njih.

Pravi postanek strojne industrije je dobil svoj izraziti značaj s pričetkom 19. stoletja. V dobrem četrtsotletju je strojna produkcija tako napredovala, da je bilo delavstvo potisnjeno pred resno vprašanje, kaj naj stori spričo naraščajoče bede, brezdelja in neomejenega izkoriščanja.

Strojna doba, ki je morala priti, je bila tista činiteljica, ki je dala podlago modernemu delavskemu gibanju. To je bila posledica naravnega zakona.

Delavsko gibanje se je porodilo v velikem trp-

ljenju in iz bede. In vendar se je porodilo. S tem pa je bila začrtana izrazita poteza med delom in kapitalom—med podjetniki in proletarci. Križ je bil v tem, ker so se delavci dolga leta borili proti strojem in proti posameznim podjetnikom, ne pa proti sistemu kot takemu. Med delavskimi masami ni bilo nobenega skupnega cilja in nobenega smotrenega pojmovanja o pravem razrednem boju. Ves pomen in tolmačenje razrednega boja je čakal genija, ki se je pojavil na obzoru sredi prejšnjega stoletja.

Strojna industrija je šla naprej. Uvedla je temeljiti preobrat v načinu izdelovanja dobrin. Ona ne potrebuje izučenih delavcev. Sleherni delavec lahko opravi strojno delo, ako je fizično zmožen. Nastalo je tudi tekmovanje med delavci samimi, kar je bilo seveda njim samim v pogubo, podjetnikom pa v korist. Kmetijski delavci so pričeli trumoma drveti v nova industrijska središča, ki so že bila prenatrpana delavcev. S tem se je boj za obstanek silno poostрил. Delavstvo pa si ni znalo drugače tolmačiti tega novega pojava, kot da so vsega zla krivi stroji. Tem je napovedalo boj. Tedanje delavstvo je smatralo stroj za svojega največjega sovražnika. Zato ga je treba uničiti.

Prva in največja industrijska revolucija se je izvršila v predilni in tkalski industriji. Zahteva po blagu je bila velika že prej. Sedaj pa je prišel na pomoč stroj, ki je silno pospešil produkcijo, obenem pa tisočem odjedel kruh in jih vrgel na cesto. Niso bili vrženi na cesto, ker ni bilo dela. Saj so tovarne obratovalle noč in dan. Na cesto jih je vrgla krivična uredba.

Še več. V tovarnah so začeli uposlevati žene in otroke. To pa radi dveh važnih vzrokov. Žene in otroci so bili bolj prožnih rok pri strojnem delu, in pa zato—to je bilo glavno—ker so delali veliko ceneje, v mnogih slučajih pa le za boro hrano in skrajno nesanitarna skupna "stanovanja."

Kljub vsem tem prednostim se podjetniki niso zadovoljili z velikimi dobički, ki jim jih je pričela prinašati strojna industrija. Zahtevali so še več. Delavske žrtve so se množile. V prvi polovici prejšnjega stoletja so na Angleškem nastala velika industrijska središča s svojimi slumskimi distrikti, Manchester, Birmingham in Leeds. Anglija je postala prva moderna industrijska država na svetu in prva, ki je ustvarila brezpravni proletarijat. Obenem je bila prva, ki je začela na debelo izkoriščati žensko in otroško delo, ker je bilo veliko ceneje.

Strojna industrija je šla preko vsega, tako na Angleškem kot v ostalih industrijskih državah. Nastala je svobodna trgovina in svobodno izkoriščanje.

Podjetniki so se poslužili nove metode. Začeli so jemati otroke iz ubožnic in so jih pognali v tovarne. Nobene mezde jim niso dali, ampak le slabo hrano in zatuhla stanovanja. S tem so si lastili celo dobro delo, ker so občinam odvzeli breme

vzdrževanja ubožnic! V teh razmerah, pri otroškem delu, se je umrljivost med otroci zelo povečala. Nova industrija je ubožne otroke na debelo ubijala.

Industrija angleškega kapitala se je povzpela do svoje moči na izkoriščanju otrok in žena. Otroci, v starosti od 5. do 10. let, so morali delati po 16 ur na dan! Uvedeno je bilo tudi nočno delo, dasi je bilo par ur krajše. Otroška skupna "stanovanja" so bila natrpana ubožnih otrok, tako da so morali menjati svoja ležišča. Oni, ki so delali ponoči, so legli v ležišča, ki so jih izpraznili otroci, ki so delali podnevi.

V teh časih je bilo priganjastvo na svojem višku. Otroke so gonili na delo kot živino in za najmanjše prestopke so jih pretepali ter mučili. Tudi v rove so tirali otroke, ki so bili še v zelo nežni dobi, v mnogih slučajih pod 10. letom.

Najbolj bomo razumeli položaj angleškega delavstva iz leta 1840, ako pogledamo v statistiko. V tistih letih je bila na Angleškem skoro polovica vseh tovarniških delavcev pod 18. letom starosti. Zato je tudi lahko umljivo, zakaj je bila umrljivost otrok tako velika, ki se je s pojavom strojne produkcije pošestorila.

Za otroško izobrazbo se ni nihče brigal, da ne govorimo o delavski izobrazbi. Vse so žrtvovali kapitalu. Saj pa so bili baš otroci tisti vir, ki je prinašal podjetnikom največje koristi. Zato so jih držali pri delu kot sužnje. Vlada se zanje ni brigala; bila je pod kontrolo podjetnikov, ki ne poznajo nobenega usmiljenja ne potrebe. Šlo jim je le za dobiček.

V takih razmerah je naravno, da je bila morala med angleškim delavstvom na zelo nizki stopnji. Hudodelstva in zločini so se množili. Delavstvo je bilo prisiljeno v krajo, ki je bila večkrat smatrana za kapitalen zločin. Pojavljala se je brezposelnost v velikem obsegu, stalno pa je bilo več tisoč delavcev brez zaslužka. Zlasti na Irskem so bile skrajno slabe razmere. Tam je delovno ljudstvo tlačila, poleg industrijske sužnosti, tudi verska podložnost. Statistika govori, da je bilo na Irskem že leta 1837 nad dva milijona ljudi na javni podpori in privatni miloščini. Revščina se je večala z večanjem strojne produkcije.

Porod delavskega gibanja je bil sila težak. Delavstvo je bilo popolnoma nepripravljeno za nova vprašanja.

S postankom strojnega izdelovanja in vsemi njegovimi robotimi posledicami, je bilo brezpravno delavstvo postavljeno pred kritično vprašanje, ki mu ni vedelo odgovora. Delavci so vedeli le to, da jim stroj odjeda kruh, povzroča brezdelje in silno bedo. Zato so enostavno napovedali stroju smrten boj. V gručah so navalili na stroje in jih razbili. Spravili so se tudi na tovarne in jih zrušili. Oblasti so izdale stroge kazni, ki pa niso nič izdale. Končno so uvedli smrtno kazen za vsakega, ki je bil zasačen pri uničevanju strojev.

Tudi ta drastičen odlok ni nič pomagal. Sila in potreba sta bili hujši ko zakon. Boj proti stroju se je nadaljeval in pojavili so se resni nemiri.

Okrog leta 1830 so postale razmere za delavstvo tako slabe in položaj tako resen, da so izbruhnili revolucionarni nemiri v vseh industrijskih središčih. Delavci so v trumah romali od mesta do mesta in jemali hrano. Udrli so v prostore, vzeli jedila in odšli v druga mesta.

Iz teh nemirov se je porodila nova doba. Porodilo se je delavsko gibanje. Dasi so bili delavci trdno prepričani, da je njihovega gorja kriv stroj, ki so mu napovedali boj, so se vendar pričeli pojavljati prvi delavski voditelji, ki so skušali delavcem dopovedati pravi pomen delavskega boja. Ti delavski voditelji so umevali položaj v pravi luči. Toda njihovo tolmačenje si je zelo počasi utrjevalo tla. Težko je bilo dopovedati delavskim masam, da je stroj nedolžen in celo koristen človeštvu, ampak da je vsega zla kriv krivični sistem, ki se je polastil stroja za svoj dobiček.

Kljub vsem zaprekam in težavam, ki so prva desetletja strojne industrije ogrožale delavstvo, so se že v prvi polovici prošlega stoletja pojavili prvi znaki modernega delavskega gibanja. Snovati so se začele delavske zveze, katerih cilj je bil: voditi mezdne boje in zavarovati delavce pro-

ti nepravilnostim. Razredna borba je postala silnejša in izrazitejša.

Vse do polovice prošlega stoletja se je vršil razredni boj brez pravega smotra, podzavestno, ne proti sistemu kot takemu, ampak proti posameznim skupinam in pa proti — stroju.

Čim bolj je napredovala družba s pridobitvenimi načini, tem bolj se je koncentrirala moč v rokah podjetnikov. Sporedno s tem se je tudi vedno bolj poostreval boj med posedujočimi in brezpravnimi. To velja tudi za našo dobo.

Iz teh razmer, iz razmer, ki jih je prinesla na površje strojna produkcija, se je rodilo šele pravo moderno delavsko gibanje — nov nauk o razvoju človeške družbe. Ta nauk, ki se je pojavil leta 1848, je dal podlago delavskemu gibanju vsega sveta zato, ker v bistvu so pogoji in delavske razmere povsod enake. Ta nauk, ali marksizem, je razkril gonilno silo razrednega boja, obenem pa je pokazal delavske sile, ki so resnične ustvariteljice vseh produktivnih sredstev.

Pravi postanek modernega razrednega boja ali smotrenega delavskega gibanja je dobil svojo pravo izrazito podlago sredi prošlega stoletja. Šele takrat so delavske mase spoznale, da je njihova edina rešitev v skupnem boju proti skupnemu izkoriščevalcu.

NAJBOLJŠI PRIJATELJ

Spominu žene Karla Marxa

ČLOVEK je družabno bitje. Čim se je v sivi pradavnini zavedel svojega obstoja, je začel iskati sebi enakih ter se družiti z njimi. K temu ga je nedvomno silil boj za obstanek in iz tega izvirajoči strah pred osamelostjo, sčasoma, vzporedno z višjimi stopnjami njegovega duhovnega razvoja, pa so ga začeli voditi pri tem iskanju tudi višji, ne zgolj materialistični nagibi. Človek je začel iskati sebi enakih ne le zaradi koristi, ki bi jih utegnil imeti od druženja z njimi v materialnem pogledu, temveč tudi zaradi duhovnega tovarištva, ki mu je bilo na vsakem klinu na lestvi njegovega duhovnega razvoja bolj potrebno. Človek se je začel ogledovati po prijateljih iz razlogov, ki so bili v bistvu še zmerom materialistični, toda lupina je bila že idealistična.

JENNY WESTPHALEN

žena Karla Marxa

Prijateljstvo je bilo velikega pomena za človeka tudi ko se je porajalo iz zgolj materialističnih nagibov, ko pa mu je evolucija primešala idealizma ter mu s tem dala tudi duhovno vrednost, je postalo prijateljstvo ali tovarištvo zelo pomembno in silno važno poglavje v knjigi človekovega življenja. Življenska povest, v kateri je to poglavje okrnjeno ali zatrto, je žalostna; in nad vse tragična, če ga sploh manjka.

Poglavja o prijateljstvu posameznih ljudi so seveda zelo različna, kakor so različni ljudje, ki jih sklepajo in nagibi, ki jih vodijo. Sebični, čisto materialistični nagibi ne morejo ustvariti pravega prijateljstva; prijateljstva, sklenjena na taki podlagi, so brez potrebne harmonije ter zadenejo ob čeri čim prenehajo biti dobičkanosna. So tudi prijateljstva, ki jih ustvari idealizem

na eni strani in čist materializem na drugi strani, torej prijateljstva med idealisti in materialisti. Taka prijateljstva so polna tragike za idealiste, saj jim končno ne prinesejo drugega kot zgolj grenko razočaranje. Poleg tega poznamo še več vrst prijateljstva, bolj ali manj trajnega, kar je pač odvisno od značajev prijateljev in nagibov, ki dovedejo do prijateljstva, od česar so odvisne tudi dobre ali slabe posledice vsakega prijateljstva.

Kaj pa "pravo" prijateljstvo? To se začne šele tedaj, kadar je vsaj lupina v prijateljstvo vodečih nagibov idealističnega značaja; in bolj ko je jedro teh nagibov prepojeno z idealizmom, očetom prave ljubezni, bolj gotovi smo si, da bo v prijateljstvu, ki ga sklepamo na taki podlagi, vladala harmonija na zunan in na znotraj, in da bo postalo močno, globoko in trajno, zmožno prevedriti vse slučajne vihre in neurja in objadrti srečno vse pogubne čeri. Idealizem je torej neobhodno potreben pri sklepanju prijateljstva, kajti brez tega ne more biti prave harmonije in kjer te manjka, tam manjka bistvene podlage za resnično in trajno prijateljstvo.

Kdo pa je najboljši prijatelj posameznega človeka?

Ko mi je bilo stavljeno to vprašanje pred več leti, ko sem bil, mimogrede rečeno, še samski, se mi je zdelo, da je nemogoče odgovoriti nanj. "O tem je pač treba vprašati vsakega posameznega človeka," sem odgovoril. "Temu človeku je mogoče njegova žena najboljši prijatelj, onemu ljubica, tovariš pri delu, pri igri ali kjerkoli, sdrug itd. Splošnega odgovora pa ni mogoče dati."

Danes bi seveda odgovoril drugače. "Žena," bi rekel (kot moški). Vendar bi s tem ne podal točnega splošnega odgovora, ker bi prav za prav odgovarjal kot poedinec. Dejstvo namreč je, da je baš v premnogi zakonih le premalo prijateljstva, marsikje ga sploh ni, je celo sovraštvo. Zato, če hočemo dobiti odgovor, ki bo zadel v črno, moramo najprej nekoliko spremeniti zastavljeno vprašanje, da se bo glasilo:

Kdo bi moral biti najboljši prijatelj in tovariš posameznega človeka?

Otroku bi morali biti najboljši prijatelji in tovariši nedvomno njegovi starši. To bi mu morali biti vse dotlej, dokler ne doraste v moža (ali ženo) ter si, sledeč naravnim nagonom in željam, poišče življensko tovarišico, (kot moški govorim v prvi vrsti z moškega stališča), nakar bi morala le ta postati njegov prijatelj št. 1.

Prijatelj št. 1. Nekdo, ki je postal del tebe samega in čijega del si postal tudi ti, nekdo, ki te gotovo pravično in obenem prizanesljivo sodi in ocenjuje po tvojih dejanjih in nehanjih, nekdo,

ki te pozna skoz in skoz, nekdo, ki te ljubi takega kakršen si, nekdo, ki ti je pripravljen biti najboljši prijatelj in tovariš ne le ob solnčnih dneh, temveč tudi ob deževnem in vihnem vremenu, nekdo, ki te ne zapusti, tudi če bi te zapustil ves svet. In kdo naj bi bil ta "nekdo" možu, če ne njegova žena?! In kdo ženi, če ne njen mož?! Saj je največja vrednost žene baš v tem, da je resnična prijateljica in tovarišica svojemu možu, da mu zvesto stoji ob strani vedno in povsod, v sreči kot v nesreči in neprimlikah! In največja vrednost moža je baš v tem, da je tudi on tak, njen najboljši prijatelj in tovariš, pripravljen skupno z njo spiti slehrni napoj, sladek ali grenak, ki jima ga natoči življenje! In saj je baš v tem tudi največja vrednost zakona in poleg biološkega (plojenje in razmnoževanje) njegovo glavno opravičilo!

Koliko je vreden zakon, v katerem si zakonca nista prijatelja št. 1? Kaj ne postane brez tega navadna plodilnica ali celo zgolj ustanova za tešenje spolnih strasti?

Tak zakon je vreden zelo malo, je opravičljiv le še z biološkega gledišča, drugače pa se sploh

ne da opravičiti. Žena, ki ne more biti svojemu možu najboljša prijateljica in tovarišica v najširšem pomenu, ni prava žena (soproga), in mož, ki ne more biti isto za svojo ženo, ni pravi mož (soprog). Žena, ki je prava življenska tovarišica svojemu možu, je z njim in pri njem vedno in povsod. Jenny Westphalen, žena Karla Marxa, očeta znanstvenega socializma, je bila taka žena svojemu možu. Z njim in pri njem vedno in povsod, v najhujšem pomanjkanju in revščini in v pregnanstvu. Ves svet, razen majhnega krožka učencev in privrženecv, je bil proti njemu, ona ga ni nikdar zapustila. Bila je resnična žena. Žene proletarcev, posebno tistih, ki se udeležujejo nenakega boja za osvoboditev človeštva, bi si jo morale postaviti za vzgled. Kajti če kdo potrebuje takšno ženo, tedaj jo krvavo potrebuje slehrni boritelj za pravice zatiranih in izkoriščanih. So drug, ki imaš v svoji ženi tako prijateljico in tovarišico, bodi hvaležen zanjo usodi in z menoj vred skloni spoštljivo glavo pred spominom Jenny Westphalen, Marxove najboljše prijateljice in tovarišice, in obenem pred vsemi proletarskimi ženami, ki so jo in jo v tem posnemajo! — I. J.

KRIZA IN PROSVETNO DELO

KRIZA, ki gre zdaj že v peto leto, je zelo prizadela delovanje naših kulturnih organizacij. Ako so njihove prireditve zgolj plesne zabave, niso kulturne. In če so kulturne, jim pretežno izguba.

"Čezdalje težje je dobiti ljudi na naše koncerte ali predstave," se pritožujejo člani dramskih in pevskih zborov. Vrhutega še silovita konkurenca z veselnicami, jubilejnimi slavnostmi podpornih jednot in zvez ter njih društev, razne domače zabave itd., tako, da so prireditve prosvetnih društev v teh okoliščinah skoro čisto obsenčene.

Ako računajo vstopnino, kakršna bi bila v soglasju s stroški prireditve, bi rekli ljudje, da je previsoka. In če računajo le toliko kakor druge organizacije za navadne plesne zabave, mora nekdo plačati izgubo, in ta nekdo so člani, ki so gmotno že itak prizadeti.

Napaka slovenskih kulturnih društev je, da so medsebojno slabo organizirana. Precej jih je sicer v Prosvetni matici, ki pa se večinoma še ne zavedajo zadostno važnosti vzajemnega delovanja.

Dokler so pevski in dramski zbori ter razna izobraževalna društva dobivala dotok novih članov iz starega kraja, je bilo njih delovanje dokaj živahno. Zdaj pa so težkoče čezdalje večje. Naša tu rojena in vzgojena generacija je edini vir za pridobivanje članov, ki ga imajo. V mnogih naselbinah pomeni to občutno oviro, ako ne celo propadanje na polju slovenske dramatike in glasbe. Dasi je med ameriško slovensko mladino veliko takih, ki so sposobni pevci in igralci, jih je mar-

sikje težko pridobiti v zборе, posebno če je vodstvo staromodno in nespretno. Brez sodelovanja mladine pa je delo slovenskih prosvetnih ustanov obsojeno hiranju in koncu.

Delavska kulturna društva so edine resne ustanove, ki imajo za ljudstvo vzgojni pomen. Brez teh bi bile tudi jubilejne slavnosti podpornih društev le navadne veselice. Ko enkrat izgine v naselbinah zamah slovenskih pevskih in dramskih zborov ter drugih izobraževalnih ustanov, bo konec našega naroda v tej deželi blizu, pa četudi bo živelo v naselbinah še na tisoče Slovencev.

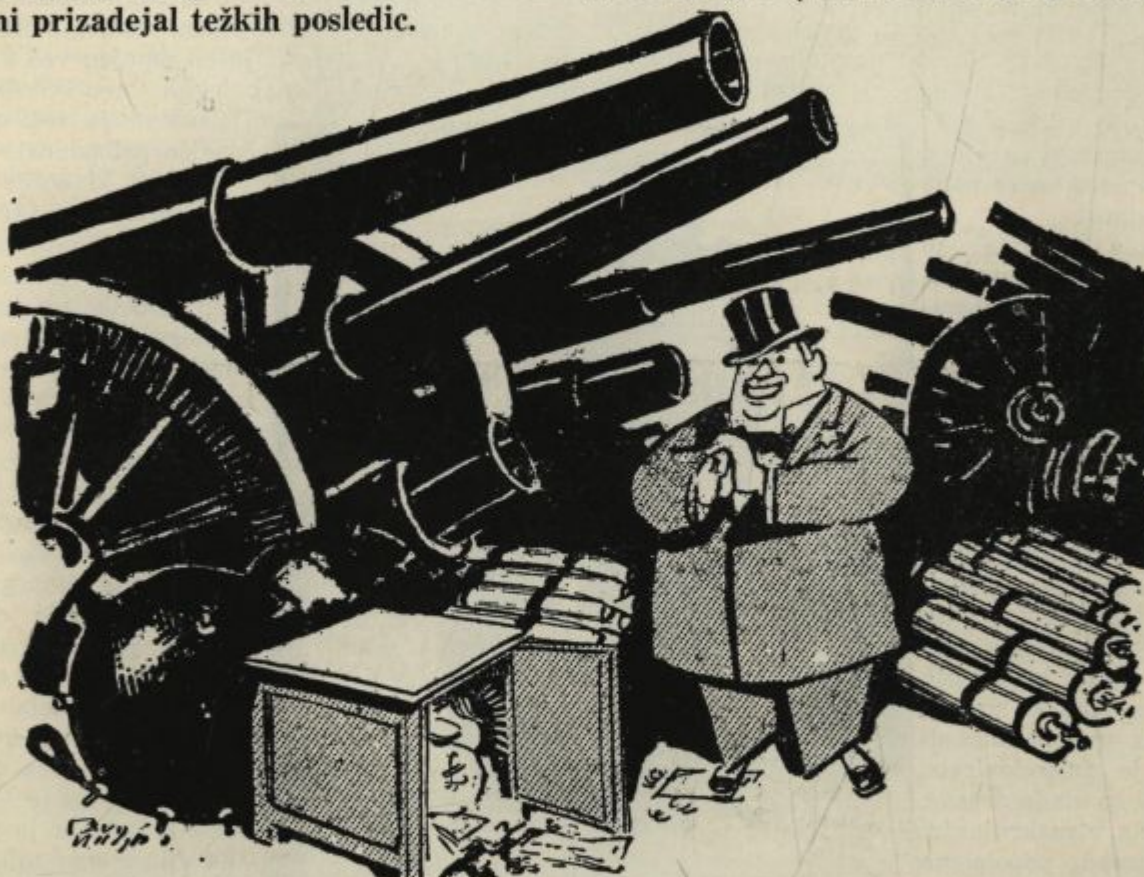
Naloga vsakega zavednega delavca je, da nudi podporo delavskim kulturnim društvom na kakršenkoli možen način. Med Slovenci v Ameriki jih je precej, ki so vredna zanimanja in opore. Potrudite se zanje danes, ker če bi odlašali, bo morda prepozno. Marsikje, kjer so imeli dobre pevske in dramske zборе, pa so jih naselbine vsled nezadostnega zanimanja pustile propasti, se zdaj zamanj trudijo, da jih bi obnovili.

Slovenske prosvetne organizacije bodo v tej deželi še dolgo potrebne. V velikih naselbinah imajo vse pogoje za obstanek. Vsi, ki žele, da naše ljudstvo kulturno ne bo zaostajalo, in da se goji prosvetno delo v našem jeziku dalje in čim uspešnejše, se naj upro v voz, ki je zadnjih nekaj let, razen v par večjih naselbinah, precej zastal. Kar naša prosvetna društva (dramski in pevski zbori, čitalnice, izobraževalna društva) danes najbolj rabijo, so člani in članice, ki bi hoteli in znali pomagati. Kdor ima voljo, je vabljen, da pristopi.

Najbolj dobičkanosna industrija

ZA NOBENO STVAR ne troši svet toliko sredstev in toliko energije, kakor za "pripravljanje na obrambo". Iz statistike, ki jo je zbrala komisija lige narodov je razvidno, da potrošijo vse oborožene dežele skupno \$10,958,400 na dan za militarizem, ali \$456,600 vsako uro, \$7,610 vsako minuto, ali \$127 vsako sekundo.

Municijska industrija v Angliji, Franciji, Nemčiji, Italiji, na Češkem, Švedskem, Zed. državah, Japonskem itd. kuje tudi skozi vsa prošla leta — kljub svetovni krizi — ogromne profite. In kuje jih sedaj, čeprav gospodarska panika še ni končana. Municijska industrija je edina izmed vseh velikih obratov, ki mu svetovni gospodarski polom ni prizadejal težkih posledic.

Baroni, ki lastujejo municijsko industrijo, imajo enega najboljših propagandističnih aparatov, ki s kovanjem vesti o pripravah sovražnikov, o insultih, ki žalijo to ali ono deželo in na razne druge načine skrbe, da škodujejo miru kolikor največ mogoče. Korumpirajo državnike, subvencionirajo velike razširjene liste, navajajo na hujskanja in ob enem napadajo delavsko gibanje in pacifiste, ker so proti "pripravljenosti".

Militarizem je neznosno breme, vedno preteča nevarnost, da zaplamtí nov svetovni vojni požar, dasi rane, ki jih je zadalo zadnje splošno pokolje, niso še niti od daleč zacekljene. Na bojiščih je bilo v letih 1914-1918 ubitih 8,405,280 mož in 21,656,100 ranjenih.

V denarju je stala svetovna vojna nad dve sto milijard dolarjev. Obubožala in zadolžila je do vratu vse dežele in milijone bednih je pahnila v še večjo bedo.

Katastrofalnih posledic vojne se zaveda tudi kapitalistični sistem sam, zato je koval pakte in skliceval razoroževalne konference, ki pa so vse končale s fiaskom.

Kapitalizem namreč NIMA MOČI, da bi ODPRAVIL vojne, ker je on tisti, ki jih POVZROČA. Ima pa jo DELAVSKI razred.

Frank Zaitz:

Neizbrisno poglavje junaštva avstrijskega proletariata

ŠE V PREDVOJNI dobi je bila socialistična stranka v Avstriji ena najvzornejših na svetu. V povojni dobi pa je bila vsled svojih uspehov deležna občudovanja kakor nobena druga.

Niti ena izmed premaganih dežel ni utrpela toliko vojnih izgub, kakor Avstro-Ogrska, ki je sploh izginila z zemljevida. Ostalo ji je le še njeno glavno mesto Dunaj, Nižje in Gornje Avstrijsko, Solnograško in pa deli Štajerske, Koroške in Tirolske. "Cesarski" Dunaj, preje glavno mesto velesile z okrog 60.000.000 prebivalcev, je bil ob vse staro zaledje. Po vojni je postal pokopališče živih ljudi—veliko mesto, v katerem so hirali stotisoči brez vsake nade v prihodnost.

Povojna Avstrija je bila dežela premagancev bolj kakor katera koli druga. Ostala so ji velika industrijska okrožja, toda trgi in zaledja so odpadla. Polom, ki v moderni zgodovini nima primere.

In v tem kritičnem času, ko je stari režim razpadel kakor hiša iz kart, ko je stara posvetna in duhovska gosposka stala pri podrtiji brez moči, so bili avstrijski socialisti edina organizirana sila, ki je funkcionirala. Prevzeli so vlado države, ki je bila v razkrajanju, gospodarsko popolnoma zrušena in prebivalstvo izročeno bedi. Monarhisti, plemstvo, katoliška hierarhija, kapitalisti, bankirji, vse se je umaknilo v ozadje. Nad tem oglodanim ostankom habsburške monarhije pa so vihteli svoj bič zavezniki, ki so se zbrali na konferencah in kovali svoj imperialistični maščevalni mir.

Taka je bila Avstrija, ko so socialisti prevzeli odgovornost, da jo otmo zmešnjav, popolnega propada in prebivalstvo smrti vsled glada.

Položaj je bil brezupen. Poročevalci inozemskega tiska so pisali, da bo Dunaj postal čez par let malo provincionalno mesto, predno pa se ta proces izvrši, bo treba zunanje pomoči, kajti mesto ne dobiva živil niti za prvo silo. Dunajčani,

ki so imeli sorodnike v Ameriki, na Češkem, v Jugoslaviji ali kjerkoli, so se obračali nanje z obupnimi klici za pomoč. Avstrija, kakršna je ostala, je bila za ekonomski razvoj in za samovzdrževanje nemogoča dežela, a zavezniki so jo hoteli tako kot so si jo narisali na mirovni konferenci, ker niso dopustili, da se bi pridružila Nemčiji.

In kaj naj se zgodi z delavstvom na Dunaju in v drugih avstrijskih industrialnih mestih? Naročila tovarnam so se zmanjšala v mnogih slučajih za 80 odstotkov. Obrat je bil omejen več ko polovico. Avstrijski denar je bil brez vrednosti.

Delavstvo je zrlo v najčrnejšo prihodnost.

Naloga, ki so jo prevzeli socialisti, je bila ne samo težka, ampak nepremagljiva. Ovire na vseh koncih in krajih. Nemogoče je bilo dobiti dovolj trga za avstrijsko industrijo in s tem dovolj zaslužka za avstrijsko delavstvo.

Ali kljub vsemu je socialna demokracija v Avstriji delala čudeže. Reorganizirala je gospodarsko življenje dežele kolikor je bilo v danih razmerah največ mogoče. Uvedla je socialne reforme v taki meri kot tako vzorno nobena druga dežela. Porušila je "slumse" na Dunaju in zgradila delavcem stanovanja, kakršnih niso bili deležni nikjer drugje.

Socialisti, ki so po vojni prevzeli upravo propadlega Dunaja, so iz-

vršili za prebivalstvo tega mesta toliko dobrega in tako vzorno, da se jim je čudil ves svet. In prebivalstvo jim je vračalo zaupanje, kajti pri vsakih občinskih volitvah, ki so bile popolnoma svobodne, jim je znova in znova poverjalo upravo. Nad 60 odstotkov volilcev na Dunaju je glasovalo za socialiste kljub ogromni protipropagandi klerikalcev, nacionalistov in drugih, socialistom nasprotnih skupin.

Tudi več drugih mest je imelo socialistično večino. Socialistična stranka je bila najjačja v državi. Toda večine ni imela. V celoti je glasovalo

(London Daily Herald.)

Dollfuss: "Občudujte nas, prosim! V borih par dneh smo porušili, kar je delavstvo gradilo petnajst let!"

zanjo nekaj nad 40 odstotkov volilcev. Kmetje, ki so v avstrijskih provincah popolnoma pod vplivom duhovščine, so ji bili sovražni. Klerikalci, ki so v Avstriji delovali do dni Dollfussove diktature pod imenom "krščansko-socialna stranka", so bili v boju proti socialistom deležni podpore monarhistov, kapitalistov in buržvazije sploh. Toda kljub svoji večini si sile proti nji niso upali rabiti. Niti se je niso avstrijski socialisti bali, ker so bili pripravljeni tudi na oborožen odpor. Njihov "Schutzbund" je imel 80.000 več ali manj oboroženih, vojaško izvežbanih članov.

Toda politični in gospodarski toki so se razvijali bolj in bolj proti socialdemokratski stranki Avstrije in jo spravljali v opasnost.

Nemčija je postala fašistična. Nemška socialdemokratska stranka, ob katero se je avstrijska najbolj opirala, je bila zrušena. Hitlerjevi naziji so določili Avstriji enako usodo. Zahtevali so pridruženje te dežele Hitlerjevemu "tretjemu rajhu" in bili bi uspeli, če ne bi stopila vmes Italija.

Italiji pod Mussolinijem je bila avstrijska socialistična stranka trn v peti. Proti nji je s pomočjo katoliške duhovščine in klerikalnih aristo-

Delavske stanovanjske hiše na Dunaju, z otroškim vrtcem v ozadju. Opremljene so moderno in nudijo delavskim družinam ves komfort, ki ga more dati novodobna stavbinska tehnika. Ta stanovanja so bila trn v peti dunajske in avstrijske buržvazije. V času civilne vojne februarja 1934 so vanje streljali fašisti in vojaštvo. Poleg moških so ubili mnogo žensk in otrok. Mnoge stene so z bombardiranjem porušili.

kratov organizirala fašistično gibanje po modelu svojega fašizma, oborožila je fašistični "Heimwehr", Dollfussa pa je pridobila, da je vladal popolnoma po navodilih iz Rima.

Tako je bilo socialistično delavstvo v Avstriji obkoljeno z nazijsko Nemčijo, fašistično Italijo, reakcionarno Madžarsko in z Aleksandrovo Jugoslavijo, ki vse smrtno mrze marksizem. Češka je bila edina sosed, v kateri je imelo oporo.

Začeli so se zapletljaji in nemiri v Franciji, ki so povzročili padec liberalne vlade. S tem je izgubila demokracija v

Avstriji tudi oporo oficialnega Pariza. London se je držal "nevtralen". Italija je tedaj namignila Dollfussu in njegovim pomočnikom, da je ugoden moment tu—in tako se je dne 12. februarja pričela civilna vojna. Vse šanse so bile proti delavcem, toda vztrajali so v boju štiri dni, predno je vlada mogla poročati, da jih je premagala.

Nad tisoč je bilo ubitih—točnega števila ni vlada hotela nobenkrat objaviti, in nad pet tisoč ranjenih.

Vojaštvo in heimwehrovci so bombardirali delavska stanovanja in

Sredina pročelja stanovanjske palače "Karl Marxhof" na Dunaju s kipom Sejalca v ospredju.

ubijali s topovskim ognjem in strojnicami ne samo moške, nego tudi ženske in otroke. Vsa mestna stanovanjska poslopja—ponos delavskega Dunaja, je vojaštvo zelo poškodovalo in nekatera je skoro čisto porušilo.

Delavsko časopisje je bilo uničeno. Tiskarno dnevnika Arbeiter Zeitung, ki je bila ena najmodernejših in največjih na Dunaju, je vlada konfiscirala, istotako vso drugo imovino socialističnih organizacij — kot denarne zavode, domove, letovišča, šole, gledališča, kooperative itd.

Tisoče delavcev je bilo aretiranih in poslanih v koncentracijske tabore, nekatere pa je preki sod obsodil v smrt samo zato, ker so se siloma borili za svoje pravice in za ohranbo ustave!

Z aretacijami delavcev je fašistična vlada znova začela v tednu z dne 16. aprila. češ, da se pripravljajo za prvega maja novi nemiri, ki jih instigira Otto Bauer iz Češke.

Po zrušenju socialističnega gibanja je vlada sporočila, da bodo pokojnin in raznih drugih "privilegijev" deležni le tisti delavci, ki bodo člani vladnih fašističnih unij.

Dne 18. aprila pa je vlada na Dunaju priznala, da je pristopilo v nje po februarški revolti samo—dva odstotka delavcev, in to dejstvo jo je tako alarmiralo, da je povečala svoj teror in preganjanja.

Kljub vsemu hudemu, navzlic porazom doma in po svetu je socialistično delavstvo v Avstriji tudi v najkritičnejših preizkušnjah zvesto svojim načelom in prepričanju.

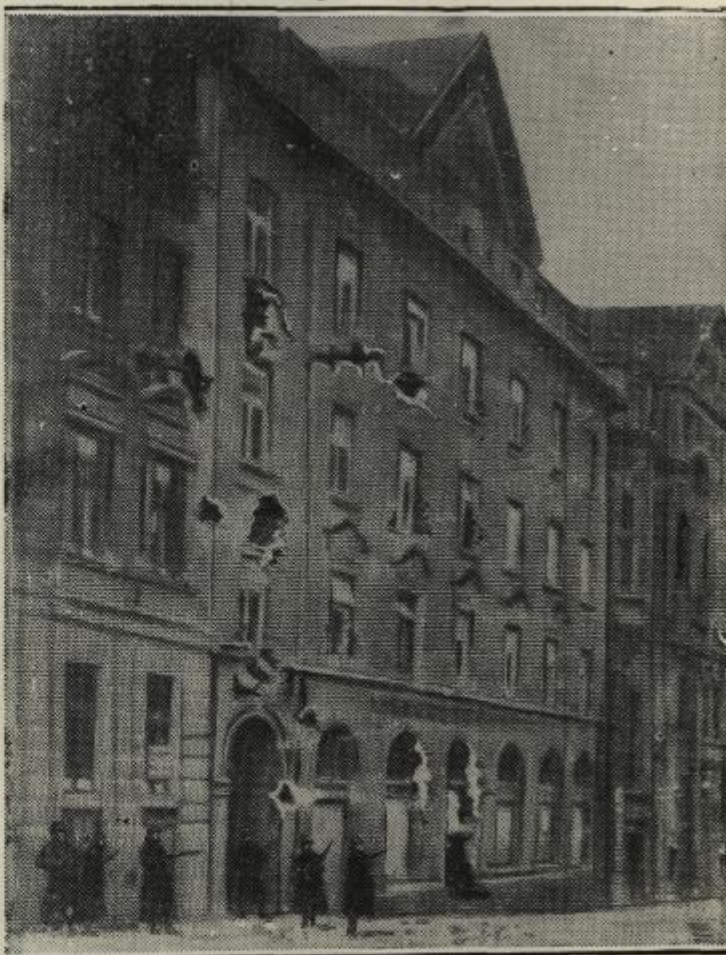
Tega se ne more reči o delavstvu vsake dežele.

Otto Bauer je na kongresu internacionalne l. 1933 rekel o brezupnem položaju delavcev v Avstriji med drugim tudi tole:

"Več ko tretjina delavskega razreda v Avstriji je nezaposlena. In ne samo za dan ali dva, ampak nezaposlena že skozi tri, štiri in pet minulih let. Videl sem, kako so v industrijskih centrih Avstrije vpričo brezposelnih podirali stroje in jih nalagali v vagone za staro železo—in tako je bil njihovi mizeriji dodan še pogled v brezupno bodočnost. Vidim delavce v tovarnah, ki so dobro organizirani, toda kljub svojim močnim unijam niso v stanju, da se bi branili pred drastičnimi znižanji plač. Ekonomska kriza, ki leži nad veliko industrijo v Avstriji, je strla odporni duh delavcev, in strah pred izgubo še tega zaslužka, ki ga imajo, jih onemogoča za odločnost. In ti delavci, ki jih trpinči brezposelnost, pomanjkanje in brezupnost, so zdaj, z zlomom socialističnega gibanja v Nemčiji, s katerim so imeli najintimnejše zveze, še ob to moralno oporo in nado!

V tem obupnem stanju gledajo, kako grozi fašistična povodenj tudi njihovi deželi.

"Delavski razred v Avstriji ogrožata istočasno dva med sabo tekmujoča fašizma—nemški z ene in italijanski z druge strani. Ti delavci vidijo svojo stranko, ki je bila včeraj še tako silna in vznešena za prodiranje, v položaju, ko se mora zanje boriti na dveh frontah. Ako se vrže z vso močjo na eno, postane sovražnik močan in nevaren na drugi. To je tragedija borbe na dveh frontah—nevarnost poraza z ene ali z druge strani."

Hiša na tej sliki je bila glavni stan socialistične stranke na Dunaju. V fašističnem navalu meseca februarja je udrlo vojaštvo tudi v to poslopje in ga okupiralo ter proglasilo za eno s tiskarno Arbeiter Zeitunge za vladno posest. Ampak poslopja ni vzelo brez boja, kar pričajo posledice bombardiranja.

Ko je Bauer leta 1933 to govoril, je bila avstrijska socialistična stranka še sila—toda njegovo tolmačenje položaja se je februarja to leto uresničilo do pike natančno. Za uspešen boj na dveh frontah—proti Mussolinijevi in Hitlerjevi—avstrijsko delavstvo ni bilo dovolj jako in je podleglo.

Ni pa poraženo, kar dokazuje neprestan strah fašistične vlade, ki se čudi, kako to, da delavstvo kljub vsemu noče postati pohlevno nego kuje nove načrte za odpor.

Avstrijska socialistična stranka je bila skozi vsa leta vzor stranka. V kritičnem momentu, ko

se je šlo za biti ali ne biti, ni razvila bele zastave ampak rdeč prapor boja za pravice in odpora proti krivicam. Njeni člani so se spoprijeli s fašističnimi krvniki rajše kakor da bi se podali brez boja. Če že morajo biti premagani, naj bodo premagani v bitki!

Junaštva, ki jih je izkazalo v borbi proti fašistični reakciji avstrijsko delavstvo, so brez primere v povojni zgodovini svetovnega proletariata.

S svojim drznim, pogumnim nastopom, zroč smrti ponosno v obraz, je dokazalo, da vera v preobrat živi, in da **PREOBRAT PRIDE!**

Fašizem je bitko dobil, ni pa zmagal v svojem namenu—poraziti težnje zavednega delavstva. Fašizem je le stopnja v stanju bolnika, ki mu je usojeno umreti. V svojem obupnem strahu pred smrtjo mori ta bolnik tiste, ki mu njegovega katastrofalnega zdravstvenega stanja niso popolnoma nič krivi. Kapitalizem sam si je povzročil zmedo. S teroriziranjem delavcev je ne bo odpravil.

Po vseh težkih preizkušnjah medvojnih in povojnih let je mednarodno razredno zavedno delavstvo dobilo v herojskem odporu brezupno potlačene avstrijskega proletariata inspiracijo, ki nikdar ne prestane. Inspiracijo, ki sliči oni, ki jo imamo v spominu na pariško komuno.

Ko so dne 12. februarja delavci v Avstriji uvideli, da se vlada pripravlja na odločilni boj, so se možje in žene postavili v bojne vrste in sklenili braniti svoje pravice do skrajnosti. Mnogi so padli pod ognjem topov, strojnic in granatami. Tisoče je bilo ranjenih. Rablji so gradili vislice. Vjetnike so tirali v ječe. Revolucija je zdaj zadušena—je sporočila v svet krvniška vlada—toda revolucija avstrijskega delavstva živi kljub temu dalje.

Žrtve, ki so jih pomorile Dollfussove čete in "krščanski" heimwehrovci, so grobarji na ukaz vlade pokopali "kakor pse"—na "neblagoslovnjenem" kraju, brez ceremonij in brez pogrebcev.

Vendar pa so grobovi teh na skrivaj, ponoči pokopanih žrtev **spomenik**, ki ga ne bo v srcih milijonov zavednih delavcev porušila nobena sila.

Fašizem piruje svoj dan. Toda dnevu sledi mrak in za njim noč. Ob novem dnevu, ki pride, pa zasiže zora osvoboditve bičanega proletariata. Krvnik Dollfuss s svojimi rablji bo pozabljen. Vatikan s svojim podpiranjem "krščanskega fašizma" in s svojo srednjeveško inkvizicijo bo stvar grozne prošlosti. Mussolinijev Rim bo propadel, kakor je propadel Rim nekdanjega imperija. Hitlerjev omotični fanatizem bo pogubil samega sebe. **Iz grobov, v katerih so žrtve fašističnega pokolja v Avstriji, pa bo klilo življenje!**

Dasi je pot pred nami težavna, kakor je bila doslej, in kakorkoli so sovražne sile še močne, je kljub temu jasno, da bo koncem konca proletariati tisti, ki bo triumfiral. Bodočnost je spadala in spada čezdalje bolj delavskemu razredu!

ČASOPISJE V NEMČIJI

L. 1932, pred prihodom nazijev v vlado, je izhajalo v Nemčiji 2,703 dnevnikov, in koncem leta 1933 samo še 1,128. Tudi cirkulacija je silovito padla. 1,252 dnevnikov je bilo zatrtih, 237 pa jih je "prostovoljno" prenehalo.

Izmed 348 tednikov, ki so izhajali l. 1932, jih je koncem leta 1933 ostalo še 217. Enako razmerje je v številu mesečnikov. Fašizem je v Nemčiji odpravil svobodo kritike in ker morajo vsi listi pisati po navodilih vlade, so drug drugemu enako prazni. Edino Hitlerjeva glasila, ki besne fanatizma, so si dvignila cirkulacijo.

Georg Grosz: V HITLERJEVEM TRETJEM CARSTVU

L. 1932 je bilo vposlenih pri nemških časopisih 19,200 uredniških delavcev, koncem l. 1933 pa jih je bilo še 5,431.

V tem letu se je število časopisov v Nemčiji še bolj zmanjšalo. Nazijski režim namerava polagoma uničiti vse liste, katerih ne kontrolira direktno, pa čeprav podpirajo Hitlerja. Fašisti jim namreč ne zaupajo, pa se hočejo iznebiti "tiskane nevarnosti."

Zatrti so vsi socialistični in komunistični listi, in pognani v propast mnogi časopisi, ki so bili svojina židov. Nazijski ukaz nezatrtem meščanskim časopisom je namreč bil, da morajo odsloviti vse žide. Dalje, da morajo vsi časopisi v Nemčiji biti posest "arijcev" in nikogar drugega. Mnogi bogati dnevniki so bili s temi dekreti avtomatično uničeni.

PRVI MAJ 1890—1934

KAKOR se vsako leto obnavlja priroda in pride pomlad, tako so tudi v življenju človeštva dobe, ko se isto otrese oklepov preteklosti ter človeška prirodna sila bukne na dan kakor bukovo brstje v gozdu. Velika pomlad je buknila takrat, ko se je najširši sloj človeštva, delavstvo, jel zavedati svoje prirodne sile. Pomlad se je oznanjala s pomladansko grozo ter spomladanskim brstjem in cvetjem.

Delavstvo kulturnih držav je l. 1889. sklenilo, da bo vsakega prvega maja praznovalo praznik vstajenja in obnovljenja. Prva internacionala ustanovljena 1864. je bila razpadla že l. 1876. Morala je razpasti, ker je izvršila svojo nalogo ubuditi in osredotočiti gibanje proletarstva. Prve internacionale niso sestavljali odposlanci proletarijata posameznih držav, tvorili so jo demokratični, revolucionarni duhovi zbrani iz napredne inteligence. V prvi internacionali so bili zastopani Louis Blanc, Elise Reclus, John Stuart Mill, Garibaldi, Mazzini, Hercen, Ogarev, Bakunin in poljski izseljenci. Eno strujo, ki se je očitno pokazala na zboru l. 1869. so tvorili protidržavni Romani, drugo državi prijazni Germani. Od takrat naprej se je ločevala struja Bakunina, kateremu je bila revolucija edini cilj, in ona Karla Marksa, kateremu je bil cilj sprememba socialnega, ekonomičnega reda, potem razrednega boja po proletarijatu, revolucija le sredstvo v danem zgodovinskem trenutku. Ob tem sporu se je razsula internacionala — ideja proletarske organizacije pa je bila vzklila povsod ter se razrasla med delavstvom evropskih držav. L. 1869. se je ustanovila v Eisenachu nemška social-demokratska stranka, l.

1879. parti Ouvrier v Marseilleu, l. 1889. pa avstrijska social-demokratska stranka v Hainfeldu. Kakor hitro so bile vznikle sveže sile delavske stranke, enako je iz vrst delavstva vzklila želja po zedinjenju in vzajemnosti tako, da so pri-

šli do sporazumnega sklepa romanski marksisti, ki so l. 1889. še ločeno zborovali, naj se prvi maj l. 1890. praznuje kot splošni delavski praznik, ne glede na politične struje med proletarijatom in ne glede na različna separatistična stremjenja. Prvi maj naj bi bil praznik mladostne sile, naj bi oznanjal novo vero, nastajajočo med človeštvom, vero dela, boja in vzajemnosti za veliko bodočnost.

Prvi maj l. 1890. so praznovali v vseh kulturnih državah. Ideja pomladi in vstajenja se je zasejala v srce vsakega mislečega delavca, ne glede na stranko in sekcijo. Šele naslednje leto 1891, morda kot plod tega prvega praznika delavske solidarnosti, je bila ustanovljena druga internacionala in šele na kongresu v Londonu l. 1896. so se postavila skupna načela razrednega boja, političnega boja za enakopravnost, ter združabljenja produkcijskih sredstev.

Kakor je prva internacionala dala v romanskih, posebno v francoskih zastopnikih jedro revolucionarne ideje bratstva, enakosti in osvobojenja človeštva, kakor sta Marks in Engels s proučevanjem gibanja angleškega de-

lavstva in velike industrije prišla do znanstvenega temelja razrednega boja, tako je ideja prvega maja prišla iz čustvenega stremjenja delavstva samega, tako se prvi majnik praznuje od takrat najprej kot praznik spomladi in vstajenja tlačene- ga ljudstva, praznik delavske mladine, ki čuti svo-

Helen Sohler: UPORNIK

jo moč in stremlje v bodočnost. Recimo, da je prvi maj praznik nove vere, upanja in ljubezni.

Široki razvoj kapitalizma od leta 1890. naprej, — saj ni slučajno, da je od takrat vzkipele tudi delavsko gibanje, — je moral privedi do velike vojne, in to ne le razmah kapitalizma v nevideno mogočnost, ampak istočasno tudi razpadanje stare znanstvene in čustvene ideologije, ki je bila zgrajena na podlagi starega ekonomičnega reda. Velika vojna je pokazala propad stare kulture in stare države. Padla so mogočna cesarstva nemško, rusko in avstrijsko, kot smešne figure odstopili so oboževani vladarji s prestola. Velika vojna pa je razbila navidezno tudi edinstvo internacionalne proletarijata, zgrajeno sporedno s kapitalističnimi državami. Razkosan, zbežan in izkravljen na bojnem polju meščanskih strank, zataval je proletariat posameznih dežel vsak po svoji poti. Neznanska groza svetovne vojne mu je zastrla jaseen pogled v bodočnost.

Le polagoma si je delavski razred krčil pot v enotnost — le polagoma je spet pridobival na moči in odganjal oblake črne reakcije, ki je zavalovela v povojni dobi.

Novega naraščanja delavske zavesti se je bolni, propadajoči stari red zbal, kakor še nikoli. V svojem zverskem nagonu za samoohrano je vzniklo iz njega novo gibanje — fašizem, da si z njegovo pomočjo pedāljša življenje.

V Italiji, Nemčiji in v Avstriji so delavske sile strte in na krmilu je fašizem, ki vlada s pomočjo terorja in brutalne sile. Delavstvo v teh deželah je bitko začasno izgubilo, deloma ker na odpor ni bilo zadostno pripravljeno, deloma vsled svoje razkositosti in največ vsled medsebojnega bratomornega boja. Posebno velja to za Italijo in Nemčijo. Delavstvo v Avstriji je bilo enotno, toda potisnjeno med italijanski in nemški fašizem, ki sta tekmovala v borbi za prevzem države. Okolščine za avstrijsko delavstvo so bile v tej fašistični tekmi skrajno neugodne in je podleglo siloviti premoči — toda ne brez boja!

Četudi so človeške dobe dolge in nepregledne, četudi se človeški duh ne prenavlja, kakor prenovljena priroda vsake pomladi, vendar čuti človeštvo in mora njega največji del — delavstvo — čutiti in vedeti, da po vsaki dobi zastoja in sile vzkipi novo življenje napredka in vzajemnosti, kajti ako bi tega ne bilo, človeštvo ne bi bilo vredno bitja in žitja.

Od kar je delavsko gibanje prvič praznovalo prvi majnik, je šlo že skozi mnogo kriz in vozilo po nešteti h grampavi h potih. Zgodovinsko poslanstvo, ki ga ima organiziran proletariat, je preogromna naloga, da bi jo bilo mogoče izvršiti brez velikih žrtev. Zmage in porazi! Porazi in zmage!

Razvoj pa gre dalje in čezdalje bolj očitno je, da je ni sile, ki bi mogla oteti kapitalizem pred

razpadom. Iz čezdalje jasnejše je, da se morajo vse vlade, pa bile še tako kapitalistične in fašistične, v svojo lastno ohranitev nagibati k metodam, ki vodijo — hočeš nočeš — v socialistično gospodarstvo.

Na svoj praznik 1. maja 1934 nima zavedno mednarodno delavstvo nikakega vzroka obupavati nad bodočnostjo svojega poslanstva. Socializem danes ni več teorija, ampak nujnost človeške družbe. To, kar se mu ima umakniti, pa se brani smrti in si prizadeva ostati na površju s svojimi poslednjimi močmi. Toda zakonom, ki mu določajo pogin, ne uide.

Proletarski prvi maj ni izgubil svojega mladostnega pomena. Bodočnosti bratstva in splošne blaginje, ki jo delavstvo manifestira prvega maja, ne prepreči nobena sila.

S primernim dobičkom postane kapital korajžen. Deset sigurnih odstotkov — in že ga lahko povsod uporabiš; 20 odstotkov — postane živahen; 50 odstotkov — pozitiven akrobat, za 100 odstotkov potepta vse človeške zakone, 300 odstotkov — in ni več zločina, ki ga kapital ne bi riskiral, čeprav mu groze same vislice.

—Karl Marx.

Tone Seliškar:

Sanjači

(Vsem salonskim pesnikom)

SANJAČI iz sanj:

V modrici nebo, razpeti obok,
čist in lahak,
lep, očiščen saj, oblakov nocoj.
Pod njim:—Mlade deklice
med rože gredo,
ptički v gnezdih pojo,
žene doje v dehtenju cvetk,
rudarji strme v prelepi svet.

Prebujenje. Resnica v dan:

Ni, še ne bo!
Mlade deklice v tovarne gredo,
ptički pod kremplji umirajo,
žene drhte, misleč na smrt,
rudarji iz zemlje prstenih lic,
nad ozko dolino vzdih porodnic . . .

Sanjači v sebe gredo.

Meglo pred oči,
vino v srce—
potem o ptičicah drobnih pojo.

S CUNARDOM

v Jugoslavijo

(skozi Cherbourg)

POSTREŽBA

UDOBNOST

HITROST

S krasnimi brzoparniki

“BERENGARIA”

“AQUITANIA”

“MAURETANIA”

Postrežba prvovrstna - - Nizke cene - - Hitre zveze na vse kraje centralne Evrope
- - Posebna pozornost ženam in otrokom, ki potujejo sami.

Vprašajte za naše izredne in osebno spremljane izlete

Za vse druge informacije se obrnite
na našega lokalnega zastopnika—nihče vam ne nudi boljše postrežbe.

CUNARD LINE

346 N. Michigan Avenue
Chicago

Jugoslov. Podporna Zveza “SLOGA”

ja najjačja bratska podporna organizacija
v državi Wisconsin.

Zavaruje člane za posmrtnino, katerih police
imajo rezervno vrednost. Pri njej se lahko
zavarujete za \$1 ali \$2 dnevne bolniške pod-
pore, ter za operacije in odškodnine. Ako
želite biti zavarovani, zavarujte se pri po-
šteni in ugledni organizaciji

J. P. Z. SLOGA

GLAVNI URAD

929 So. 6th Street - Milwaukee, Wis.

Federacija SNPJ čikaškega okrožja

KLIČE

vsem delavcem in delavkam, da se
združijo v močni delavski organizaciji,
s katero si bodo priborili svoje socialne
pravice.

Na prvega maja izkažimo svojo so-
lidarnost z ostalim delavstvom sveta,
s tem da dostojno proslavimo naš pro-
letarski praznik PRVI MAJ.

Tel. Lawndale 5795

3607 West 25th Street

(pritličje)

Blizu Central Park Ave.

CHICAGO - ILLINOIS

Martin Ivanšek

vam postreže s finim Edelweisovim pivom

1759 W. Cermak Rd. - Chicago, Ill.

Tel. Canal 9713

Narodna Potniška Agencija

(NATIONAL TRAVEL AGENCY)

1664 Blue Island Ave., Cor. 18th Street

CHICAGO, ILL.

Tel. Canal 1233

Prodajamo parobrodne,
železniške in vožnje listke
za bus linije na vse strani

Stein's Credit House

Affiliated with

Associated Clothing Co.

1000 W. Roosevelt Road

Chicago, Ill.

Phone Monroe 6028-29-30

Ako hočete imeti obleko
najboljšega izdelka in
prvovrstnega blaga, se
vedno obrnite na

FINA KAKOVOST

ZMERNE CENE

COMPLIMENTS

OF

Dr. Otis M. Walter

CHICAGO

ZA STARI KRAJ

KADAR ste namenjeni potovati v stari kraj;
KADAR želite dobiti koga iz starega kraja;
KADAR hočete poslati denar v stari kraj;
KADAR imate dobiti denar iz starega kraja;
KADAR rabite pooblastilo, pogodbo ali drugo listino;
KADAR imate kako tožbo v starem kraju; ali
KADAR imate kak drug opravek s starim krajem,
je v Vašem lastnem interesu, da se obrnete na:

Leo Zakrajšek

302 E. 72nd Street - New York, N. Y.

Slovenske in mnogo angleških
knjig imate na izbiro v knjigarni
Proletarca. - - Pišite po cenik.

STAVBINSKO IN POSOJILNO
DRUŠTVO

“PRIKLAD”

2619 S. Lawndale Ave.
(Sokol Havliček-Tyrš Hall)

Se priporoča Jugoslovanom živečim na zapadni strani
v obilen pristop.

**4% obresti na predplačane (Paid up
Stock) delnice razreda E**

Posojila se dajejo na domove le na prve uknjižbe
(First Mortgage)

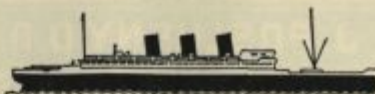
Nadaljna pojasnila dajejo uradniki

EDWARD SHUBER, predsednik.
VINCENT CAINKAR, blagajnik.
MATTHEW J. TURK, tajnik.

2651 SO. LAWDALE AVENUE
CHICAGO, ILL.

Tel. Crawford 4424

STARI PRIJATELJI IN ZNANCI

Izmed slovenskih priseljencev jih je prišlo sem
polovico in več po Francoski liniji, tako zadovoljni
so bili z njo in jo priporočali drugim.

Nekdanji prvaki Francoske linije na Atlantiku so
se v teku časa umaknili prvakom Francoske linije
sedanje dobe, in so:

ILE de FRANCE - PARIS
CHAMPLAIN - LAFAYETTE

Ti moderni, udobni brzoparniki vzdržujejo sedaj
staro, zanesljivo in preizkušeno Francosko črto —
“čez Havre”. Tudi potnikom III. razreda nudijo
tako izredne ugodnosti, o kakršnih pred vojno niti
sanjati niso mogli.

Kadar potujete v stari kraj, ali koga dobavljate
sem, poslužite se svoje stare, preizkušene Francoske
linije. Za pojasnila se obrnite na:

Leo Zakrajšek

General Travel Service
302 East 72nd St.
New York, N. Y.

Slovenic Publishing Co.

Travel Bureau
216 West 18th St.
New York, N. Y.

French Line

Trinerjeva vina,
likerji in druge krepčilne
pijače

domače in importirane

so neprekosljive! Poskusite jih! Jugoslovani
so bili vedno izvrstni presojevalci dobrih vin.
Gotovi smo, da boste o našem vinu imeli le
pohvalen izraz. Ako jih ne morete dobiti v
vaši sosesčini, pišite ali pa kličite po telefonu
naravnost na

Joseph Triner Company

National Wine Producers

1333-45 S. Ashland Ave. - Chicago, Ill.

Tel. Canal 2680

Živel 1. Maj!

Frank Florjančič

Železnina, barve in
druge potrebščine za dom

40 No. Harlem Ave. - Riverside, Ill.
med 32. in 33. cesto. Tel. Riverside 2376

Phone Rockwell 0021

CER-LAWN INN

Fino Monarch pivo na čepu
Prigrizki in pečene ribe vsak petek
Posebne sobe za pare

H. KRAMER in H. BLOBAUM
LASTNIKA

3701 W. Cermak Rd. - Chicago, Ill.

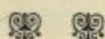
Compliments of
DR. ANDREW FURLAN

DENTIST

Chicago-Waukegan
Illinois

Cermak-Damen Beer Garden

JOSEPH SPILAK, lastnik

Fino pivo in vljudna postrežba

1943 W. Cermak Rd.
CHICAGO - ILL.

Tel. Lawndale 1389

JOSEPH STEBLAY

Zemljišča - Posojila
Zavarovalnina

JAVNI NOTAR

2552 South Central Park Ave.
CHICAGO, ILL.

MATH ARBANAS

Umetniški fotograf

Slikanje za svatbe, družine
in skupine naša posebnost

1149 W. 18th St.
CHICAGO - ILL.

Tel. Roosevelt 2586

J. GORLEWSKI

Prvovrstna

Grocerija in mesnica

2055 Coulter St. - Chicago, Ill.
Tel. CANAL 6419

PELIKAN

Drug Store

EDWARD J. KRAL, R. Ph. G.

Lawndale Ave. - Cor. 26th St.
CHICAGO, ILL.

Tel. CRAWFORD 6187

JOE BRUNA

Krojač

Čisti, popravlja in izdeluje
obleke po meri

3542 W. Cermak Rd.
CHICAGO - ILL.

SLOVENC I IN HRVATI

ki slučajno potujete skozi Little Falls, N. Y., ako vam čas dopušča, ustavite se tu in si oglejte zanimivosti našega mesta. Imamo svetovno znane jame, ki jih je voda izdolžila v po več deset čevljev globoko v trdo skalovje, svetovno znane najvišje vodne zatvornice v Zdr. državah; daleč na okrog znane "pečine zaljublencev," svetovno znane Little Falls diamante, katere hodijo nabirati ljudje iz raznih krajev sveta za spomin. Vse te zanimivosti vam bo dragevolje razkazal

FRANK PETAVS

Lovers Leap - - - Little Falls, N. Y.

Čitatelji, upoštevajte oglaševalce v "Majskem Glasu"

Nace Žlemberger:

DAN, KI BI GA RAD DOČAKAL

LETA 1894 sem prvič praznoval mednarodni delavski praznik Prvi maj. Bilo je to v Leobnu na Gornjem Štajerskem. Omenjenega leta so se premogarji v tem okrožju prvič odločili, da bodo imeli svoj praznik.

Dne 1. maja 1894 dopoldne smo imeli javen ljudski shod, popoldne pa smo se zbirali pri Južnem kolodvoru za javen pohod. Par tisoč nas je bilo, ko smo korakali z različnimi napisi proti Knittlersdorfu, ki je na polovici pota med Leobnom in Bruckom. Hodili smo že precej časa, ko so se začeli nad nami zbirati črni oblaki in kmalu nato se je vsula ploha. Voditelji povorke so nas vspodbujali, da naj vzdržimo neglede na vreme, kajti revolucionarji se vendar ne smejo ustrašiti dežja!

NACE ŽLEMBERGER.

Ploha ni trajala dolgo. Kmalu so se oblaki razpršili in posijalo je lepo pomladno solnce. To nas je—vse premočene—razvedrilo, da smo se smejali in šalili drug z drugim. Nekateri pa so se jezili na duhovne, ker so isto jutro priredili procesijo za dež. Eni so rekli—izprosili so ga—drugi so v šali odgovarjali, da so socialisti premagali nebeški vpliv cerkvenih procesij s svojo manifestacijo, ker se je zjasnilo.

L. 1904—deset let po prej omenjenem dogodku, me pride dne prvega maja klicati že ob 4. zjutraj John Zvanciger, načelnik unije rudarjev alpskih dežel. "Vstani, Nace," mi pravi po nemško, "ker si določen za 'vahto'." Ta 'vahta' je bila nekaj sličnega kakor piketiranje v stavkah ameriških delavcev. Naročili so mi, da naj kot nepoznanec pazim, koliko jih bo šlo vzlic našemu prazniku na šiht v takozvanem "Dražetovem" revirju, in jaz sem bil pripravljen prevzeti to nalogo s tako voljo, da bi me od nje ne odvrnil noben ravnatelj ali kdorkoli.

Vzrok tej moji odločnosti je bilo morda tudi dejstvo, da se mi ni bilo treba bati, da izgubim službo, kajti moj sklep za odpotovanje v Ameriko je bil tedaj že storjen. Razdal sem veliko letakov in večje pa sem pritrdil na telefonske drogove. So-drug J. Zvanciger me je pohvalil, da sem delo dobro opravil, a že mi je naložil drugega. Rekel mi je: "Kmalu se bo začela pomikati procesija v 'Kolten Brun.' To je kake tri četrt ure iz Leobna. Treba je, da razdamo letake," je rekel, "kajti brez njih naši proglasi ne pridejo do njih."

Duhovniki so med delavci v pokojni Avstriji prirejali te vrste verske ceremonije dne 1. maja pod firmo "krščansko socialne stranke." Bila je ustanovljena edino v namenu, da sabotira delo socialne demokracije, ki se je resnično borila za delavske koristi.

Zavzel sem strateško mesto ob procesiji. Videl me ni nihče, a jaz vse, ki so korakali v nji. Naročeno mi je bilo, da naj pogledam, če bo med "kristlih socialci" kaj takih, ki se delajo prijazne enim ko drugim—ki se hlinijo za pristaše socialistov, a ob enem služijo klerikalizmu.

Izmed naših ljudi nisem nikogar opazil v procesiji božjepotnikov, ki je bila prirejena z velikim pompom in reklamo. Veliko pa je bilo v nji njihovih žen. V sredi in v ospredju je korakalo par duhovnikov, ostali pa so bili večinoma kmetje ("pavri"), delavcev pa prav malo, in ženske. Kar je bilo odraslenih, so imeli skoro vsi golše. V Kolten Brunu, kamor se je pomikala, je bila kapela Matere božje in pod njo je tekla voda, kateri so pripisovali skoro tolikšno čudodelno moč kakor lurdskemu studencu. Slepici so se umivali z njo, da bi dobili vid, in golšavi so jo pili, da bi izgubili golšo. Omenjenega 1. maja sem se pomešal med te vernike—ali kakor so jim rekli naši ljudje, med "kristlih sociale"—in opazoval ceremonije. Kaplan je molil, da bi Bog odvrnil punte, potem za papeža, cesarja, škofa in drugo duhovsko in deželsko gosposko. Za delavce in kmete nič. Ko je kaplan dokončal molitev, je začel pridigati pater. Pravil je, kako je vera ogrožena vsled pogubnega delovanja socialdemokratov in rotli verne, da naj se nikar ne družijo z njimi, da jim ne pogube duš. Naj bodo trdni in odločni in če bo treba, morajo tvegati tudi življenja za sveto vero. Zabičil jim je, da store smrtni greh, ako se udeležijo prvomajske slavnosti socialdemokratov popoldne, ali kakršne koli druge prireditve teh sovražnikov Krista in svetega očeta.

Ko je pridiga minila, so se začeli verniki drenjati okrog kapele in stregli vodo v steklenice, eni so jo pili, drugi se umivali v nji, vsi pa so spuščali v nabiralnik tik nje dvojake in krone. Kaplan in pater sta odšla s pritajenim nasmehom. Meni sta se zdela zelo hinavska.

Podal sem se po bregu nad kapelo, kjer je izvir mal studenec. Voda je tekla v potočku po kotanji in se nabirala v jarku nad kapelo, ki je bil poln nesnage. Izpod kapele se je stekala v mali potok, ki se v Gessu izliva v Muro.

V poletju, posebno ob nedeljah in praznikih, je prihajalo v Kolten Brun zaradi hladnega gorskega zraka veliko ljudi.

Ko je dospel ob neki priliki v Leoben Mihael Čobal iz Zagorja, smo se podali skupno s pokoj-

nim Antonom Grablevicem, tajnikom organizacije rudarjev v alpskih deželah, in z Ivanom Zvancigerjem na izlet v Kolten Brun. Ogledovali smo tudi omenjeni jarek nad kapelo in videli otroke, ki so opravljali vanj svojo potrebo. Grablevic je opazoval vse to—vodo, pomešano z nesnago, ki se je stekala pod "čudodelno" kapelo, in rekel: "Kdor hoče dobiti golšo, naj pije to vodo, kajti izgubil jo gotovo ne bo."

Tako so "kristlih sociali" v Leobnu vsakega 1. maja prirejali svoje procesije na Kolten Brun. Včasih pa so najeli poseben vlak za romanje k Mariji Celjski, samo da bi čimveč delavcev odvrnili od socialnodemokratskih slavnosti in s tem od resnice.

Črni nameni teh krščanskih socialcev se niso uresničili, izpolnila pa se jim je nada zavladati nad Avstrijo. Danes jo imajo v pesti, a ne bo za zmerom...

*

Deset let pozneje—l. 1914—sem praznoval 1. majnik v Ljubljani, ko sem prišel na obisk iz Amerike. Tu sem na velikem ljudskem shodu prvič slišal govoriti Antona Kristana. Zelo mi je ugajalo, ker se ni v svojih izvajanjih in sarkastičnih opazkah prav nič oziral na vladnega zastopnika, ki je bil v uniformi in s sabljo. Tone je udrihal po vladi in ta komisar je postajal vznemirjen. Ko je nato prišel še nervozno mencati

z nogami, je Kristan uvidel, da se pripravlja razpustiti shod. Pa ga je Kristan prehitel in sam končal—saj je govoril nad eno uro.

Po shodu sem se s Kristanom osebno seznanil. Povabil me je, da naj ga naslednji dan obiščem v njegovi pisarni v Siški. Bila je v konzumnem društvu. Odzval sem se z veseljem. Razkazal mi je vse in nato pa me peljal na svoj dom—v malo hišico s štirimi sobami in okrog nje prijazen vrt, zasajen s cveticami. Njegova žena je bila Čehinja po rodu, toda govorila je fino slovensko. Bila je socialistična agitatorica, govorila na shodih in pisala agitacijske članke. Pohištvo sta imela skromno, brez luksusa, vse pa je bilo snažno. Na tleh so se igrali trije dečki—šestletni Cvetko in Boris ter Dušan, ki sta bila mlajša. Cvetko nadaljuje z delom svojega očeta na združnem, delavsko političnem in na prosvetnem polju. Znan je tudi čitatelj Proletarca vsled svojih spisov in prevodov v Am. druž. koledarju in v drugih naših publikacijah. Obvlada več jezikov.

Tone Kristan mi je razkazal vse združne ustanove na Kranjskem in v Gradcu, kamor sva se odpeljala.

V Gradcu sem srečal Vincenca Vidmarja, doma iz Idrije, s katerim sva bila pred leti skupno v Leobnu. Za pokojnim Grablevicem je prevzel tajništvo organizacije rudarjev. V Gradcu so

Fine obleke dobite v

KAPSON'S

modni trgovini

3253 West 26th St.
CHICAGO - ILL.

Kadar ste v bližini stare "CENTRE" in si poželite kozarec fine pive ali pa čašo newyorčana vam s tem najbolje postreže

John Košiček

1805 S. Racine Ave. - Chicago
Tel. CANAL 1439

Svež in okusen kruh dobite vedno
V PEKARIJI
GREGURICH & SERTICH
BAKING CO.
1925 So. Racine Ave. - Chicago
Phone Canal 5409

ANDREW VIDRICH

PAINTER & PAPERHANGER

706 Forest Ave. - Johnstown, Pa.

Vzorci stenskega papirja na zahtevo prinesem na dom.

CENE NIZKE, DELO PRVOVRSTNO

Se toplo priporočam.

**KONFERENCA KLUBOV IN DRUŠTEV
PROSVETNE MATICE JSZ.**

za zapadno Pennsylvanijo

Zboruje od časa do časa v raznih naselbinah zapadne Penne. Njen namen je izobraževalno delo in širjenje socialistične ideje med jugoslovansko in drugo delavstvo.

Naprednim društvom, ki še niso včlanjena v Prosvetni matici priporočamo, da se pridružijo. Rojakom v naselbinah, kjer še ni socialističnih klubov, priporočamo, da jih ustanove. Kajti le razredno zavedno delavstvo, močno organizirano v svoji politični stranki, si bo moglo priboriti boljše življenje.

Jacob Ambrozich, tajnik

Box 286

Moon Run, Pa.

upravljali okrajno bolniško blagajno socialisti. Ker so rabili nekoga, ki bi bil v uradovanju zmožen tudi slovenščine, so uposlili Vidmarja. V delavskem domu v Gradcu sem se seznanil z dr. Karlom Rennerjem, ki je bil načelnik zveze avstrijskih konzumnih društev. Rekel mi je, da sva bila pred leti enkrat že skupaj, pa se ne more domisliti kje. Pojasnil sem mu, da na zaupnem sestanku v Leobnu. Dr. Renner je starejši ko jaz. Dne 3.-4. februarja 1934 se je v imenu internacionale in avstrijskih socialistov udeležil skupno z dr. Winterjem zbora jugoslovanskih socialistov za obnovitev socialdemokratske stranke v Jugoslaviji. Dr. Renner je bil vse življenje na fronti v boju za delavske pravice. S svojimi sposobnostmi je socialističnemu gibanju v Avstriji ogromno koristil. Kmalu, ko se je vrnil iz Jugoslavije v Avstrijo, so fašisti provocirali civilno vojno, katere se je udeležil tudi stari dr. Renner. Ujeli so ga in vrgli v ječo.

Po omenjenem obisku l. 1914 sem se vrnil nazaj v Ameriko.

Pred desetimi leti sem se udeležil prvomajske manifestacije v mestu Bellaire, O., ki so jo vodili komunisti. Mislil, da je bila dotična povorka v tem mestu prva in zadnja pod njihovim vodstvom.

Za praznovanje prvega maja 1934 sem si dolečil Power Point, O. Kje ga bom praznoval čez

deset let? Ni mi mogoče uganiti, zato bom poročal o tem čez deset let.

Nikjer, razen sedaj v Rusiji, niso delavci praznovali prvi majnik tako svečano in s tolikšnim navdušenjem, kakor v Avstriji. Mnogi sodrugi, ki so gradili delavsko gibanje v Avstriji, so februarja 1934 padli na barikadah, ali pa bili vrženi v ječe. Eni so v pregnanstvu.

A tudi za avstrijski proletariat pride veselejši prvi maj. Delo sodrugov skozi več ko pol stoletja ni bilo zamanj. Dan osvete nad brutalneži, ki so poteptali organizacije in ustanove socialističnega delavstva v Avstriji, pride tako gotovo, kakor pride dan za nočjo. In tisti dan bi še rad dočakal.

William Arbanas

CVETLIČAR

Rože in venci za vse slučaje
Točna postrežba in zmerne cene

1320 W. 18th St. - Chicago, Ill.

TEL. CANAL 4340

John C. Setecka

ODVETNIK

CITY HALL SQUARE BUILDING

139 N. Clark Street

Tel. Central 6177

WEST SIDE OFFICE

3737 West 26th Street

Tel. Lawndale 1938

CHICAGO - - ILLINOIS

Park View Wet Wash Laundry Co.

Frank Grill, preds.

1727-1731 West 21st Street
CHICAGO, ILL.

Telefoni: Canal 7172-7173

Prva slovenska pralnica se priporoča
rojakom v Chicagu, Ciceru in Berwynu

FINA POSTREŽBA

CENE ZMERNE

DELO JAMČENO

Frank S. Tauchar:

Nevarnost nove svetovne vojne

ENKRAT sem že pisal, da morda v bližnji bodočnosti izbruhne druga svetovna vojna, ki bo bolj obsežna in strašna kot je bila ona med leti 1914-1918.—Novo vsesplošno oboroževanje me je še bolj prepričalo, da se temu usodopolnemu trenutku bližamo s hitrimi koraki. Da ni še izbruhnila ta vnaprej obsojevanja vredna katastrofa, je nekak čudež; ali bolje rečeno, strah onih, ki so na vladah in komodnih pozicijah. Ti možje namreč še niso pozabili, kaj se je zgodilo z nekaterimi gospodi po zadnji vojni furiji. Kdaj bi bili že oni povzročili vojno, če bi ne slutili, da bi morda ravno njih vojna končno pometla tudi z njimi! Vedo, da bi v aktualni mesariji oni sami prav nič ne trpeli; ampak trepečejo pred vsako morebitno vstajo ljudstva, ki bi v tem slučaju pometlo z vso sodrgo na krmilih sedanjih vlad in velelastništvu, ter sledilo ruske-
mu "eksperimentu".

Jaz smatram, da je vojna neizogibna, ker imajo moč v rokah diktatorji nacionalističnih tendenc. Skoro vse velesile, in tudi nekaj manjših držav je zdaj pod ene ali druge sorte fašistično upravo, kar znači zagrizen nacionalizem, ki je včasih še hitrejši povod za vojno kot pa privatni kapitalizem, kateremu so vse vojne dobro došle. "Naš narod je čez vse!" kriče ne samo Nemci, ampak vsi narodi, kjer je zagrizen nacionalizem globoko vkoreninjen. Amerika ni v tem oziru prav nič boljša. Zdaj se najbolj mešetari za kombinacije—kdo bo imel več zaveznikov. In ti novi zavezniki pogosto menjajo svoja "zavezništva", tako da imamo vseporno teh prijateljskih in neagresivnih paktov, ki bodo ob prvi priliki postali vsi skupaj "krpa umazanega papirja". Medtem pa se vsi oborožujejo z mrzlično naglico—za "obrambo domovine"...

Letos so Združene države USSR uradno priznale. Ali to pomeni, da bomo mi z Rusijo v prihodnji vojni? Ne; tu se je šlo le za druge interese, osobito za interese naših špekulativnih kapitalistov. Le pogledjmo stvari kot so, in ne verjemimo vsega kar pišejo meščanski demokratični miroljubni listi za "pripravo v orožju, da se ohrani mir". Videli bomo, da ni v korist svetovnega privatnega kapitalizma, če Združene države primejo za orožje na strani Rusije. Njim je baš sovjetski sistem v največje napotje, pa bi ga branile? To bom verjel šele, če se bo res zgodilo. Pogledjmo situacijo v Nemčiji in Franciji in v deželah njenih zaveznikov. Osamljena Nemčija ne more misliti na zmago, zato bo na strani Rusije—ne ker jo ljubi, kajti narodni odnosi so si nasprotni, ampak zaradi humilacije iz zadnje vojne in pa da se otrese versailleske pogodbe. Glede panslavizma in komunizma poročena z Rusi pozneje... Isto bo z Ameriko. Najprvo mora rešiti ljudstvo v USSR izpod "jarna sedanje vlade"... Zakaj pa ne? Temu smo že privajeni, ker smo v zadnji vojni rešili nemško ljudstvo izpod kajzerjeve tiranske vlade! Te nove ruske ideje so sitne, in tudi silijo izven svojih mej preko ograje k sosedom, zato bo naše brodoge, zračna flota in armada najbrž sodelovala z Japonci v kampanji proti Rusiji. Z Japonci pa obratujemo ob prvi priliki pozneje, ko bo v Moskvi "demokratična" vlada sigurno v sedlu. Na drugi strani pa Japonska goji iste nakane, in bo z veseljem sprejela sodelovanje vseh kapitalističnih držav v svoji agresivni kampanji napram Rusiji.

USSR vse to dobro ve in ne goji nobenih iluzij. Ostali kapitalistični svet je ostro proti delavski vladi, katero želi streti za vsako ceno. Sovjetska vlada je dala vseporno koncesij v prid miru, ki jih zapopademo v polni meri šele, če znamo čitati med vrsticami v poročilih kapitalistično kontroliranega časopisja. Rusija je zelo izživana, toda vojne ne bo začela. Pripravljena pa je za

obrambo boljše kot si kapitalizem domišlja—ker bo imela zaveznike v vseh napadalnih državah... Nadalje bodo sodelovale z njo Kitajska in Turčija. Vstaja v Indiji bo v pomoč Rusiji, ker bo odvzela Angliji polovico moči z bojnih front v njenem histeričnem poizkusu ohraniti to svojo bogato kolonijo.

Zavedam se, da je po Hitlerjevi zmagi v Nemčiji zelo čudno spravljati skupaj Nemčijo in Rusijo kot zaveznici v prihodnji vojni, toda vzroki, ki bodo povzročili vojno so silnejši kot pa so Hitlerjevi predsodki napram ruski vladi. Imel sem že pred leti v vidiku možnost Hitlerjeve zmage, vpoštevajoč prejšnje dogodke v Italiji, zato me fašistična usurpacija v Nemčiji ni prav nič presenetila. Toda zapomni si, da je bil socializem rojen v Nemčiji—in da ta narod danes ni to kar mi vidimo gledajoč skozi nacijsko pobarvana očala... Poleg tega so Nemci prisiljeni iskati si zaveznikov napram zapadnim velesilam, da se otresejo versailleske pogodbe, misleč (v Hitlerjevem smislu), da vse drugo pride na vrsto pozneje...

Kje bo Jugoslavija v tem konfliktu? Najbrž v napačnem taboru, in to zaradi prečudnega hlapčevanja zapadnim velesilam; in pa zato, ker ljudstvo v resnici nima prav nobene besede v vladi.

Vse se oborožuje. Mirovne in razorožitvene konference so fiasko. Vsaka država se oborožuje za "obrambne" svrhe, da bo tako močno pripravljena, da je nihče ne bo upal napasti—pa bo mir zagotovljen. Tako je bila vendar Nemčija pripravljena pred zadnjo vojno!

Buržvazni listi priobčujejo slike iz zadnje vojne, katere v resnici kažejo le grozote zadaj za aktivno fronto

NJEGOVA REVILJA

FRANK UDOVICHPREVAŽALEC PREMOGA
IN POHIŠTVA2623 S. Ridgeway Ave., Chicago, Ill.
Tel. Lawndale 8693**KARL GLASER**RESTAVRACIJA IN KAVARNA
OKUSNA JEDILA3551 W. 26th St., Chicago, Ill.
Tel. Rockwell 2151

Compliments

of

A FRIEND

Živel Prvi maj!

praznik mednarodnega
delavstva**JOHN LANGERHOLC**518 Linden Avenue
JOHNSTOWN - PA.**KLUB ŠT. 10 J. S. Z.**

Forest City, Pa.,

vabi vse, ki se zavedajo resnih
časov in so pripravljeni sodelovati
z nami za boljšo bodočnost, da se
mu pridružijo.Zboruje 2. nedeljo v mesecu ob
2. popoldne na domu tajnice.Jennie Zaitz, tajnica
Box 924 - Forest City, Pa.**NEW
ANN STREET MARKET, Inc.**

Frank Petkovšek, lastnik

GROCERIJA IN MESNICA

381 So. Ann St. - Little Falls, N. Y.

KLUB ŠT. 118 J. S. Z.

Canonsburg-Strabane, Pa.

Zboruje vsako 4. soboto v mesecu
ob 7. zvečer v dvorani
dr. št. 138 SNPJ.

Slovenski delavci, pridružite se mu!

FRANK SAMSA, tajnik

Box 684 - Canonsburg, Pa.

Pintar Bratje

Slovenske mesnice

TRI TRGOVINE:

6305 Glass Ave.

6706 St. Clair Ave.

19807 Cherokee Ave.

CLEVELAND, O.

John Habjan

PRVOVRSTNA GOSTILNA

Najboljše pivo in prigrizek

959 East 67th Street

CLEVELAND, OHIO

QUALITY BAKERYKeksi za godove, kolači in torte
za svatbe, so naša posebnost.

Charles Zupančič

MODERNA PEKARIJA

6413 St. Clair Avenue

CLEVELAND, OHIO

Tel. Hend. 9050

FRANK VRČEK

KROJAČ

Izdeluje obleke po meri, čisti, lika
in popravlja

15319 Broadway, Maple Heights, O.

Krojačnica in čistilnica oblek

Charles Rogel

IZDELUJE OBLEKE PO MERI

6526 St. Clair Avenue

CLEVELAND, OHIO

Na novo otvorjeno!

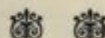
Jim Slapnik Jr.

Florist

6620 St. Clair Avenue

CLEVELAND, OHIO

Majski pozdrav!

John Filipich

1048 East 76th Street

CLEVELAND, OHIO

Mayflower Dairy Co.

JOHN JANC, lastnik

Se priporoča trgovcem
in posameznim družinam

1083 E. 68th Street

CLEVELAND, OHIO

Tel. Hend. 4926

(bil sem slučajno toliko na fronti, da vem kaj govorim), ki pa so kljub temu dovolj odurne, da morajo vzeti vsakemu pametnemu človeku vse veselje do vojne. Znamenito pri tem pa je to, da ti listi ravno s temi slikami skušajo propagirati za bodočo vojno s tem, da pod njimi delajo pripombe, "da so na sliki razmesarjeni fantje padli zato, ker so bili premalo pripravljeni" . . . Zato se nadaljuje živahna propaganda, ne za vojno—o my no—ampak da se tako silno pripravimo za obrambo, da nas ne bo noben hudič upal napasti. Mi pa seveda ostanemo tako miroljubni, da ne bomo nikogar niti najmanje provocirali. Drugi do zob oboroženi narodi bodo storili isto . . . Zakaj torej oboroževanje, katerega ne rabimo? Potrebujemo pa novih spodobnih stanovanj, orodja in drugih potrebnih naprav.

Preklete zavajevalno svetohlinstvo!

Vojna je neizogibna tudi zato, ker jo bodo napovedali tisti, ki pričakujejo dobiček od nje ne da bi se jim bilo treba bojevati; za ohranitev komercializma višji družbi in zagotovitev privatne lastnine javnih naprav, ter da se za vedno zatre marksistične ideje. Končala pa bo ta vojna, začeta od kapitalizma, s porazom istega, in ljudstva vsega sveta bodo stala pred novo epohalno dobo veselejše bodočnosti.

Ako ne bo direktnega povoda za napoved vojne ob "ugodnem času", bodo potreben vzrok prav hitro dobili. In če Amerika ne bo dejansko v vojni z drugimi kapitalističnimi državami napram Rusiji, bo pa "nevtralna" na način kot je bila prva leta v zadnji svetovni vojni; to je, da jih bo zalagala z vojnim materialom, z živem in velikanskimi posojili. Ko bo postal kapitalistični pritisk na Ameriko za udeležbo v vojni dovolj močan, bodo naši patriotje tudi povod za napoved vojne z lahkoto dobili.

Saj so v tem oziru dovolj iznajdljivi. Če ne bo mogoče dobiti boljšega povoda za napoved vojne, bo dovolj "golo dejstvo", da se od grmenja ruskih topov trese naša nad vse miroljubna obala na zapadni strani Alaske (katero smo, kot nam pove zgodovina, kupili za par grošev od ruskih aristokratov v onih medenih časih, ko je carstvo z grofovstvom vred še poljubno razpolagalo z ozemljem in premoženjem ruskega ljudstva). Še bolj enostavno pa bo obdolžiti Ruse, da plovba njih zrakoplovov nad Sibirijo preveč meša zrak, kar povzroča, da ostri severni vetrovi neusmiljeno nadlegujejo našo zaslužno plutokracijo tja dol do konca Floride in s tem omejujejo njih prepotrebne počitnice. Žalostno pri vsem tem je, da te reči niso smešne, ampak tragično resnične in prav lahko mogoče, čeprav v malo drugačni obliki, samo da bo neke sorte pretveza.

Kadar diktatorji nacionalistično-imperialističnega kova govore o miru (kot zdaj), je vojna nevarnost prav blizu. Vsi pravijo, da delajo za mir, in v isti sapi kujejo načrte za ekspanzijo svojih teritorijev. Ker se pa zemlja ne da raztegniti za povečanje "domovine", preostane samo en izhod: ukrasti jo je treba drugim—kar pa pomeni neizogibno vojno, o čemur se prav lahko prepričamo iz zgodovine.

Naloga delavstva v teh težkih časih je, da postane bolj solidarno, da strne vse svoje moči v eno delavsko stranko, ki bo slonela na Marksovih principih in preneha s cepljenjem svojih vrst. Če hočemo kdaj kaj doseči, moramo v prvi vrsti vzajemno nastopiti. Ako nimamo dovolj razuma, da bi mogli to izvršiti, zaslužimo grozne posledice, ki bodo neizogibne kadar se posreči kapitalistom povzročiti vojno—in naša kri bo ponovno močila bojne poljane—za prazen nič.

John Godnjavec

GROCERIJA

MESNINE ZA PRIGRIZKE

Se priporoča

1011 East 64th Str.

CLEVELAND, OHIO

KAROL MRAMOR

Grocerija

1140 East 67th Str.

CLEVELAND, OHIO

KLUB ŠT. 13 J.S.Z.

SYGAN, PA.

pozdravlja zavedno delavstvo, ter kliče somišljenike v svoje vrste.

Lovrenc Kaučič, tajnik

RFD 2

McDONALD, PA.

Kadar se peljete iz Clevelanda v Euclid ali pa obratno, postavite se v gostilni in trgovini

Josephine Rodica

18507 St. Clair Ave.

CLEVELAND, OHIO

Tel. Kenm. 3880

PRVOVRSTNA POSTREŽBA

ANTON ZNIDARSICH

MLEKARNA

Vedno sveže mleko in smetana

6302 Edna Ave. - Cleveland, Ohio

Tel. Henderson 7963

Za vrt in hišo, znotraj in zunaj.

Vse potrebščine

Josip Kalan

TRGOVINA Z ŽELEZNINO

6622 St. Clair Avenue

CLEVELAND, OHIO

Green Lantern Beauty Shoppe

Permanent waving and complete beauty service

ALVINA LEVAR

7304 St. Clair Ave. - Cleveland, O.

Tel. EN. 3245

KLUB ŠT. 224 J. S. Z.

So. Chicago-Pullman, Ill.,

vabi vse one, ki se zavedajo potrebe organiziranja v lastni politični stranki zavednega delavstva, da se mu pridružijo. Klub zboruje vsako tretjo soboto ob 8. zvečer na 10063 Avenue N.

Peter Verhovnik, tajnik

10138 Wentworth Ave.

Chicago, Ill.

FRANCES BAJEC

Gostilna, fine smotke in cigarete
Se priporoča

380 E. 160th St. - Collinwood, O.

Louis Podpadec

DELIKATESNA
TRGOVINA

1199 Addison Road
CLEVELAND, OHIO

Garancija vam je

O. State Shoe Repairing
CHAMPION

R. Kozan

6530 St. Clair Avenue
CLEVELAND, OHIO

Nick Spelich

Slovenska mlekarina

1007 E. 66th Place
CLEVELAND, OHIO
Tel. Hend. 2116

John Konchan

Čevljar

Prvovrstno delo in zmerne
cene

1391 East 55th Street
CLEVELAND, OHIO

MATT TUŠEK

priporoča svojo I. G. A. grocerijo
ter Freedom Gas in olje.

POWER POINT, OHIO

Frank Somrak

The Pennzoil Station

East 43rd Street
& St. Clair Ave.
CLEVELAND, O.

JAMES SLAPNIK SR.

Cvetličarna

Šopki in venci za vse slučaje

6102 St. Clair Avenue
CLEVELAND, OHIO
Tel. Hen. 1126

FRANK BUTALA

Priporoča svojo zalogo čevljev
najboljše kakovosti

6410 S. Clair Avenue
CLEVELAND, OHIO

F. ZAKRAJŠEK

Pogrebni zavod

1105 Norwood Road
Tel. End. 4735

PODRUŽNICA:

18321 Edgerton Rd.
Tel. Ken. 2892
CLEVELAND, O.

Ne želimo vam smrti, niti uporabe
ambulančnega voza, toda temu je
koncem konca nemogoče uiti. Ka-
dar torej rabite pogrebnika za
svoje umrle, ambulanco ali avto-
mobile, smo vam na razpolago noč
in dan.

AUGUST F. SVETEK

POGREBNI ZAVOD

478 East 152nd Street
CLEVELAND, OHIO
Tel. Kenm. 2016

MATH PISHLER

Gasolinska postaja

TEXACO FIRE-CHIEF
GASOLINE

23515 St. Clair Avenue
EUCLID, OHIO

Howard H. Wilson

POGREBNI ZAVOD
IN ZALOGA POHIŠTVA

Tel.: na domu 194; v trgovini 40

227-229 Lincoln Avenue
BRIDGEPORT, OHIO

Compliments of

John Kosin

Beer and Confectionery

SLOVENE HOME
GIRARD - OHIO

Joseph Snoy:

SPOMINI OB PRVEM MAJNIKU

ZELO so mi bile vseč vsako leto prvega maja lokomotive dolenjske železnice, ker so bile okinčane z zelenjem in zastavicami. Bil sem otrok in nisem razumel, da je to v počast mednarodnemu delavskemu prazniku.

Boljše sem zapopadel pomen prvega maja med premogarji v Kansasu. Imeli smo shode in obhode. Noben rov ni obratoval 1. maja.

Spominjam se prvomajskega shoda pred mnogimi leti v Radleyju, na katerem je govoril Jože Zavertnik.

Prvi majnik v Kansasu ni bil samo resna stvar. Rudarjem je bilo tudi za zabavo. Dne 1. maja 1914 smo priredili velik prvomajski pohod.

JOSEPH SNOY.

Zbirali smo se v Frontenacu. Klub na Dunkirku si je izposodil od nekega črnca osla, kateremu je služil za vprežno živinčce pri pobiranju starine. Določili so, da naj tega osla jezdim v paradi. Nabavili so mi rdečo obleko in napis "Socialist Party," oslu pa so nataknil napis "Democratic Party." To je bila v pohodu največja "atrakcija." Fotograf se je kar trlo okrog mene in osla. Ljudje so kričali, se smejali in mahali z robci. Ko smo se na nekem ovinku ustavili in sem se zazrl v stran, je prišel k oslu neopaženo neki godec in mu pihnil skozi trobento v uho. Osel se je ustrašil in odskočil, jaz pa sem padel v jarek. Tisti dan se je vršil eden največjih shodov v zgodovini premogovnega okrožja v Kansasu.

Nekaj tednov po tej prvomajski proslavi je v Evropi izbruhnila vojna, ki se je polagoma razširila skoro po vsem svetu. V Kansasu pa se je pričela stavka premogarjev. Doživeli smo v nji izključitev Alex Howata in drugih uradnikov kanasaškega distrikta iz U. M. W. Od tedaj je več ali manj pokončan.

V Kansasu sem dobil prve priložnosti spoznavati socialistične nauke in delavsko gibanje. Star sem bil 16 let, ko sem prišel v to državo. Proletarec je bil tu razširjen in bral sem ga z zanimanjem.

Iz Kansasa sem odšel v Indiano. Z Louisem Zakrajškom sva se v Indianapolisu takoj lotila agitacije za ustanovitev socialističnega kluba.

Ker sem bil premogar, se tovarnam nisem mogel privaditi. Z Zakrajškom sva odpotovala v Moon Run, Pa. Po dveh tednih je on odšel na potovanje agitirati za Prosveto. To je bilo l. 1916. Ko hitro sem spoznal nekaj rojakov somišljenikov socialističnega pokreta, smo ustanovili socialistični klub. Agitirali smo za Proletarca, imeli nekaj priredb in sodelovali v raznih delavskih akcijah. Vse je nam dobro izpadlo.

Klub v Moon Runu je rasel in imel že okrog 30 članov, ko je končno tudi ta dežela posegla v krvavi svetovni metež. Tedaj je nastopila doba terorja in vojne histerije.

L. 1918 sem se preselil v Bridgeport, O., kjer živim še sedaj. O ustanovitvi kluba v tem mestu v onih dneh ni bilo govora. Uspevale so kvečjemu podružnice JRZ (Jugoslovanskega Republičanskega Združenja). Šele l. 1925, ko je živel tu nekaj časa Anton Garden, se je pričelo gibanje za ustanovitev kluba JSZ. Klub, ki ima v JSZ številko 11, smo ustanovili novembra 1925, ko je bil tu na agitaciji Charles Pogorelec. Pristopilo je sedem članov, izmed katerih sta še dva v klubu. Danes ima 27 članov in članic. Imel jih je že čez 30.

Tajništvo kluba opravljam od početka, razen prvih par mesecev po ustanovitvi. To delo mi je bilo vzlic mnogim težkočam vedno v veselje. Od januarja 1932 naprej pa mi zelo nagaja bolezen in zato me v tajništvu vedno kdo nadomestuje.

Ob jubileju 25-letnice Proletarca sem začel uporabljati prosti čas v agitaciji za naročnike in jih dobil v istem letu 465, kar je lepo število. Od kar pa me ovira bolezen, mi je zelo hudo, ker ne morem delovati v prid listu. Kako koristno bi bilo za Proletarca in naše gibanje, če bi se lotili agitacije tisti, ki so zdravi in sposobni za to delo! Kajti to število agitatorjev, ki jih imamo sedaj, je nezadostno.

Vem tudi, da sem delal napake, katere pa sem vedno rad popravil. Ako smo kje prišli kaj navskriž, smo se končno vedno prijateljsko pogovorili. Na vsem svojem agitacijskem potovanju sem se držal pravila, da lepa beseda lepo mesto najde. To je agitatorju predpogoj uspeha.

Klub na Bridgeportu se je takoj po ustanovitvi lotil raznih nalog in se razvil v enega najbolj delavnih v naši zvezi. L. 1927 je sodeloval s premogarji v stavki. Klub je podprl vsako stvar v prid delavskega razreda, kolikor je bilo v njegovi moči. Razpečal je že veliko literature, letakov in brošur. Vsako leto se potruži, da razpeča čimveč izvodov Ameriškega družinskega koledarja in Majskega Glasa.

FRANK JELUSIC

Priporoča svojo prvovrstno
grocerijo

5159 Miller Ave., Maple Heights, O.

JOSEPH ZORN

Krasen pikniški vrt na pripravnem
prostoru, niti eno miljo iz mesta

4388 Bradly Rd.
BROOKLYN, O.

FRANK ŽELEZNIK

Beer Garden

Restavracija, grocerija in mesnica
Se priporoča

4002 Jennings Rd. - Cleveland, O.

JOSEPH ZADNIK

Beer Garden

Vljudna in točna postrežba

3839 E. 93rd St.
CLEVELAND, O.

JOSEPH ZORMAN

ODVETNIK

6411 St. Clair Ave.
CLEVELAND - O.

Compliments of

FRANK M. ROBERTS
DRUGIST

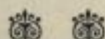
Bridgeport, Ohio

Tel. Glenville 6100

Matt Petrovich

Prvovrstna mesnica
in grocerija

595 East 140th Street

COLLINWOOD, OHIO

Compliments of
STATE GROCERY

and

MEAT MARKET

Anton Rostan, Prop.

GIRARD - - - OHIO

JOS. ŽELE IN SINOVI

POGREBNIKI

6502 St. Clair Ave. - Endicott 0583

452 E. 152nd St. - Kenmore 3118

CLEVELAND, O.

LOUIS ULLE

MODERNA BRIVNICA

Vljudna postrežba
in prvovrstno delo

6506 St. Clair Ave. - Cleveland, O.

Norwood Floral Shoppe

CVETLIČARNA

John L. Murgel, lastnik

6120 St. Clair Ave. - Cleveland, O.

Tel. Hend. 4814

RAFAEL ČEBRON

Mesnica

Sveže in doma prekajeno meso

Cene zmerne.—Postrežba točna

4030 St. Clair Ave. - Cleveland, O.

New York Dry Cleaning

FRANK TEKAVEC, lastnik

Sprejema vsa v to stroko
spadajoča dela

6120 Glass Ave. - Cleveland, O.

Tel. Hend. 0465

ADDISON LUNCH

JENNIE STERLE, lastnica
v S. N. D.

6421 St. Clair Ave. - Cleveland, O.

Frank in Mary Modrijan

RESTAVRACIJA

Dobro pivo—izvrstna postrežba.
Odprto vsak dan.

449 East 157th St. - Cleveland, O.
(Vogal Calcutta ave. in E. 157 St.)

A. DOLGAN—Hardware

Vsakovrstna železnina, plinski
štedilniki, posoda itd.

Zmerne cene in točna postrežba
15617 Waterloo Rd.

CLEVELAND, O.

AUGUST KOLLANDER

POŠILJA DENAR

Prodaja parobrodne listke

Opravlja notarske posle

6419 St. Clair Ave. - Cleveland, O.

Prvomajski pozdrav!

UMETNIKOVA DRUŽINA

Cleveland, O.

Živel prvi maj!

Joseph F. Kunčič

Collinwood, Ohio

Živel 1. maj! - - - Živelo zavedno delavstvo!

Vsi zavedni delavci v Bridgeportu in okolici, pridružite se klubu št. 11
JSZ. Zboruje 3. nedeljo v mesecu dopoldne v društveni dvorani na
Boydsville.

Joseph Snoy, tajnik

Bridgeport, Ohio

Klub št. 222 J. S. Z.

Girard, Ohio

zboruje vsako drugo nedeljo v mesecu ob 10. dopoldne
v Slovenskem domu.

Delavci, pridružite se našim vrstam, v skupnem boju za
boljšo bodočnost!

JOHN KOSIN, tajnik

1006 State Street

Girard, Ohio

Seveda bi bil klub št. 11 lahko večji v številu članstva—"če" ne bi bilo toliko vzrokov, da jih nima. Lani in letos se je mnogo delavcev zaverovalo v "new deal."

Zelo delaven je ta klub s sklicevanjem shodov, vprižarjanjem iger in v razpečavanju literature. Vse dohodke uporablja edino v agitacijske svrhe.

Storil bi sicer več—ako ne bi manjkalo agitatorjev. Pa tudi v tem oziru se izboljšuje. Vsled svoje preudarne taktike je klub upoštevan ne samo med našim ljudstvom nego tudi med drugim. Nekateri vplivni faktorji starih strank ga včas

povabijo na sodelovanje pri tej ali oni stvari, toda klub jih odločno zavrača.

V teh kritičnih zgodovinskih dneh želi vsakdo, ki je iskreno z delavstvom in za delavstvo, da se bi socialistično gibanje ojačalo toliko, da bi se resno pripravljalo na prevzem vlade. Tudi člani klubov JSZ žele isto. Čitatelj, ako še nisi član socialističnega kluba, čemu ne pristopiš? Zgodovinski čas te kliče vanje. Tvoje koristi same ti prigovarjajo, da postani član organizirane delavske armade. Torej ne odlašaj!

FRANK AŽMAN

SLOVENSKA MESNICA

Se priporoča

6501 St. Clair Ave. - Cleveland, O.
Tel. End. 0347

John Ladiha

Grocerija in mesnica

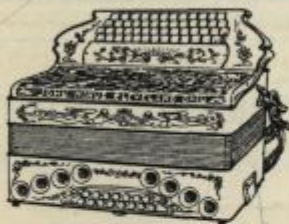
NAJBOLJŠA POSTREŽBA

1242 East 74th Street

CLEVELAND, OHIO

Če hočete **dobro**, trpežne piano in hromatične harmonike, se obrnite name

Izdelujem jih lično z vsakovrstnimi okraski iz celuloide. Izvršujem tudi popravila

PIŠITE PO CENIK

JOHN MIKUŠ

6607 Edna Avenue

CLEVELAND, OHIO

Pozdravljen 1. maj, praznik zavednega delavstva!

Udeležite se priredbe 28. in konference

29. aprila dopoldne v Power Point, O.

VZHODNO OHIJSKA KONFERENCA KLUBOV IN DRUŠTEV

PROSVETNE MATICE J. S. Z.

Joseph Snoy, tajnik

Bridgeport, Ohio

DRUŠTVO CARNIOLA TENT ŠT. 1288

The Maccabees

Cleveland, Ohio

Zboruje vsako četrto nedeljo v dvorani št. 1 S. N. D.
6417 ST. CLAIR AVE.

Ako še niste člani, pristopite!

KLUB ŠT. 49 J. Z. S.

Cleveland, O.

Vabi delavce in delavke v Collinwoodu, da se pridružijo socialistični stranki.—Napočil je čas, ki zahteva od nas, da se čvrsto organiziramo, ako nočemo, da pademo še v večjo mizerijo, odvisnost in sužnost.—Rojaki, v naše vrste, k nam in z nami v boj za boljšo bodočnost!

Klub št. 49 zboruje vsako prvo nedeljo v mesecu, dopoldne v čitalnici S.D.D. na Waterloo cesti.

Društvo "Naprej" št. 5 SNPJ

Cleveland, Ohio

bo proslavilo 30-letnico svojega obstanka v prosti naravi—na Pintarjevih farmah—v Noble, O., v nedeljo 10. junija 1934.

Vabi članstvo in prijatelje na obilno vdeležbo.

Donald J. Lotrich:

Kako priti z našim tiskom med ljudstvo?

"**P**ONUJAM, pa noče nihče kupiti", potožil ta ali oni, ki na shodu ali zabavi prodaja socialistične pamflete. Bil sem priča, ko je nekdo v sličnem slučaju dejal: "Daj meni, bom jaz poskusil." Čez dobre pol ure sva ga z dotičnikom spet videla. "Vseh 25 izvodov sem razpečal," je rekel. "Skoro nihče me ni zavrnil."

Naloga razpečavati delavsko literaturo je dana socialističnim klubom, kajti če je oni ne bodo — kdo drugi naj sploh vrši to delo?

Angleški (mladinski) odsek kluba št. 1 JSZ v Chicagu ima poseben odbor za razpečevanje socialističnih pamfletov in listov. Bilo je par sličnih poskusov v klubu že prej, toda le ta se je dobro posrečil. V preteklih 6. mesecih je razprodal precejšnje število raznih brošur. Uspehi, ki jih je ta odbor dosegel, niso toliko zasluga sposobnosti sodrugov in sodružic, ki to delo vrše, pač pa so dosegli tako ugodne rezultate zato, ker žele biti in so pripravljene biti na tej bojni fronti, da izvršujejo svojo dolžnost. Vidite jih z zavojem pamfletov na sejah, veselicah, koncertih in predstavah, in med tem, ko se večina drugih sodrugov zabava, se naši razpečevalci literature ustavijo pri vsakemu in mu jo ponudijo.

Ko je odsek izvolil ožji odbor za širjenje socialističnih brošur in listov, je ob enem ustanovil tudi fond za literaturo. Vsak nikel, dajm in cent, ki ga razpečevalci dobe, gre v ta sklad. Čimveč brošur razpečajo, večji so

dohodki in toliko več naroči odbor za literaturo novih. Tako ima odbor stalno na razpolago fond samo v ta namen. Nič več ni treba vpraševati na sejah kluba za odobritev naročila. Vsota je tu, in ko se naročeni pamflet razproda, je spet na razpolago. Ker jih dobi odbor skupaj nekoliko ceneje, kot pa stane posamezen izvod, se tu in tam napravi par dajmov dobička, in tako fond za literaturo narašča.

Ta način prodaje in kupovanja nalaga odboru za literaturo popolno odgovornost. Njegova dolžnost je, da delo z uspehom opravlja, in odsek angleškega odseka kluba št. 1 se ravna po tem pravilu.

Pogoj k uspehom odbora za razpečevanje literature je, da so njegovi člani in članice pripravljene prispevati svoj čas za to delo. Kajti ako delo samo prevzamejo, ne da bi se resno lotili prodaje in ji žrtvovali čas, je fiasco neizogiben.

Prodajati socialistično literaturo ni vselej prijetno delo. Posebno, če so tisti, katerim pamflet ponudiš, o socializmu nepoučeni, oziroma napačno poučeni. Najteže je s takimi, ki socializmu vsled svojega neznanja nasprotujejo. Potrebno je, posebno v takih slučajih, da je tisti, ki brošure ponuja, v socializmu zadosti podkovan, da ga nasprotnik ne spravi v zadrego. Nasprotnik bo to skušal v prvi vrsti. Če je prodajalec nevešč, se pri nasprotnikih izpostavi smešju in nato izgubi veselje za nadaljevanje svojega dela. Nekateri, katerim naše pamflete

Compliments of

Dr. D. Danenberg, M. D.

Bridgeport, Ohio

PETDESET MILIJONOV ljudi kupuje svoje potrebščine v zadrugnih trgovinah širom sveta. Zadruga postaja prevladujoči sistem ker ljudstvo spozna kako je brezmočno in v popolni milosti privatnih trgovcev. Spoznali so moč ORGANIZIRANEGA ODJEMALCA! Pridružite se armadi odjemalcev

SLOVENSKE ZADRUŽNE ZVEZE

CLEVELAND, OHIO

TRGOVINA GROCERIJ IN MESNIN

16721 Waterloo Rd.
KENmore 1248

667 East 152nd St.
GLEnville 6316

712-14 E. 200th St.
KENmore 3562

Zadruge vračajo dobiček odjemalcem!

Pozdrav 1. Maju!

JOSEPH LIKAR

Napisi, kulise in slike za gledališke odre so naša posebnost

1112 Addison Road
CLEVELAND, O.

JOHN METELKO

O. D.

PREIŠČEMO OČI
in
DOLOČIMO OČALA

6417 St. Clair Avenue
CLEVELAND, OHIO

"Enakopravnost"

NAPREDEN DNEVNIK

**Moderna unijska
tiskarna**

LIČNA IZDELAVA
VSAKOVRSNIH TISKOVIN

6231 St. Clair Avenue
CLEVELAND, OHIO

ponudite, so razpoloženi za insultiranje. K sreči je teh malo in za razpečevalca je najboljšje, da se ne ozira na njihove opazke. Prerekati se z njimi je izguba časa.

Med prodajalcem in prodajalcem je razlika, kot že omenjam v uvodu. Prvič je treba, da se tega dela lotiš z odločnostjo, ki mora dovesti do uspeha. Drugič, prodajalec mora vsebino brošure privlačno pojasniti, da vzbudi zanjo pozornost prospektivnega kupca. Tretjič, prodajalec se mora paziti, da ne napravi vtis vsiljivca, pač pa vtis domačnosti.

Potrebno je, da je na čelu odseka za razpečevanje literature sodrug ali sodružica, ki je v vsem vešč temu poslu. Pod spretnim vodstvom se vežba druge razpečevalce in tako gredo naročene brošure in listi hitro izpod rok. Njegova ali njena naloga je, da vodi seznam naročenih in razpečanih brošur, da razdeljuje delo in da ga planira v naprej in ne šele zadnjo minuto, ko je morda ugodna prilika že zamujena.

Zelo važno je tudi, da pazite, kaj naročite. Najboljše in najpopularnejše brošure so tiste, ki se pečajo z dnevnimi problemi. Npr. o brezposelnosti, "new dealu", inflaciji, davkih itd. Te vrste brošure izdaja socialistična stranka pod serijalnim naslovom "Topics of the Day."

Brošure o dnevnih vprašanjih so ljudskemu razumevanju najbližje, so najbolj zapopadljive, so pisane poljudno in ljudje so željni, da jih dobe. Prodajajo se poceni, samo 5c izvod, ker jih soc. stranka izdaja v veliki nakladi. Ako bi bile dražje, bi marsikdo pomišljal, predno bi jo kupil. Tako pa—vsaj radi cene nima vzroka ugovarjati.

Še nekaj moram poudariti. Prodajalec mora biti pri ponujanju literature vljuden. To je sicer splošen zakon,

ampak precej agitatorjev ga krši. Jeze se nad ugovori in v tem razpoloženju se radi sporečejo. Vsled tega so pri svojem delu neuspešni.

Skoro vsakdo vpraša, kaj je vsebina brošure, ki jo ponujate. Zato je priporočljivo, da jo prečitata preje kot se lotite prodaje. Dobro je tudi, da se poučite o avtorju. Npr., milwauški župan socialist Daniel W. Hoan je napisal razpravo v obliki brošure "Taxes and Tax Dodgers". Ako pojasnite da je Hoan župan že 18 let, in da je pod njegovim vodstvom izmed velikih ameriških mest Milwaukee najvzornejše upravljano; da ima Milwaukee finance v redu, da je zavarovalninska tarifa proti vlomom in ropom ter proti požarom znatno nižja kakor v povprečnem drugem ameriškem mestu, in da je osebna varnost in čistota večja kakor v drugih industrialnih mestih te dežele, boste kupcu brošure pomagali, da jo bo čital z večjim užitkom.

Tako lahko z vso gotovostjo trdite, da je župan Hoan avtoriteta v vprašanju davkov in vrhu tega piše on s stališča ljudskih koristi, ne pa za interese bogatašev.

Ko se enkrat v to delo zadostno poglobite in si dobite izkušnje, boste razpečali mnogo brošur brez posebnega truda. Potrebna je le odločnost, ki vam ukazuje, da morate uspeti.

Klubom JSZ priporočam, da si v smislu teh principov izvolijo sposoben odbor za razpečevanje slovenske in angleške literature. Med ljudstvo moramo s socialističnim naukom, s socialistično vzgojo in socialističnim tolmačenjem razvoja. Širjenje socialističnega tiska je ena metoda v izvrševanju te naloge. V čimvečji meri se je bomo poslužili, toliko hitreje se bomo bližali cilju.

ANTON OGRIN

MODNA TRGOVINA

Zaloga čevljev vseh vrst.

Slov. del. dom.

15333 Waterloo Road
COLLINWOOD, OHIO

Marn Dry Cleaning Co.

PRENAVLJAMO, LIKAMO, ČISTIMO,
POPRAVLJAMO IN BARVAMO

6511 St. Clair Avenue - - - - - Cleveland, Ohio
Tel. Endicott 2940

Joseph Kodrich

QUALITY MEATS

1307 Addison Road
CLEVELAND, OHIO

Frank Belaj

MODNA TRGOVINA

6205 St. Clair Avenue
CLEVELAND, OHIO

SUPERIOR HOME SUPPLY

Zaloga prvovrstne železnine,
orodja, električnih izdelkov in
potreščin, ki jih rabite pri
hiši.

6401-05 Superior Ave.
CLEVELAND, OHIO

Louis Majer

Trgovina s čevlji

7508 St. Clair Ave. - Cleveland, O.

JOHN KRAMER

Mesnica

Dobra postrežba

1423 East 55th St. - Cleveland, O.

Prvomajski pozdrav!

Večni Pečlar

Cleveland, O.

Mrs. Mary Kushlan Conf.

Smotke, cigarete, slaščice, šolske potrebščine.—PIVO PO 5c IN 10c
6515 St. Clair Ave. - Cleveland, O.
v S. N. D.

Živel prvi maj!

FRANK ČEBUL

Mesnica

1147 Addison Rd. - Cleveland, O.

ANTON GUBANC

Modna trgovina z raznimi potrebščinami

16725 Waterloo Road
COLLINWOOD, O.

Čestitke!

J. PROSTOR

Urar

COLLINWOOD, OHIO

ANTON GODINA

priporoča svojo popolno zalogo
sadja in sočivja po zmernih cenah
15609 Waterloo Rd. - Collinwood, O.
(V Kmetovem poslopju)

S. WOLKOWDry Goods, Furnishings and
Shoes

6626 St. Clair Ave. - Cleveland, O.

Čestitke od društva

"V Boj" Št. 53 SNPJ

Cleveland, Ohio

**Slovenski
Delavski Dom**

15335 Waterloo Road

Cleveland, Ohio

DRUŠTVO ŠT. 18 S.S.P.Z., GIRARD, OHIO

proslavlja 25-letnico svojega obstanka v soboto, 19. maja
1934 v Slovenskem domu, na katero vabi rojake iz bližnje
in daljne okolice.

A. Grdina & Sons

POGREBNI ZAVOD—TRGOVINA S POHIŠTVOM

KAPELA

1053 E. 62nd Street

TRGOVINA

6019 St. Clair Avenue

Tel. Henderson 2088

CLEVELAND, OHIO

V Slov. nar. domu na 6407 St. Clair Ave.

Cleveland, Ohio

IMA TRGOVINO Z MOŠKIMI IN DEŠKIMI POTREBŠČINAMI

John Pollock

Ko boste videli ta oglas, se ga spomnite kadar kaj rabite.

RUDOLF BUKOVEC

MESNICA

Sveže in prekajeno meso vseh vrst in najboljše kakovosti
vedno v zalogi.—Razpošiljamo tudi izven mesta.

4506 Superior Avenue

Cleveland, Ohio

TEL. HENDERSON 8638

FRANK ČERNETRGOVINA Z URAMI, ZLATNINO IN SREBRNINO
RADIO IN GODBENI INSTRUMENTI

Liberalen kredit

- - - - - Odprto zvečer

V SLOV. NAR. DOMU

6401 St. Clair Avenue

- - - - - Cleveland, Ohio

Benedikt Fantner—Iv. Vuk:

BASTILJA JE PADLA

PARIZ, srce sveta, utriplje s težkimi, naglimi utripi. Po ulicah, po njegovih žilah, teče upor. Louis Capet, Francoske slabi kralj, hoče revolucionarni narodni konvent razgnati. Zboruje v dvorani stanov, ki je blokirana od kraljeve soldateske. Visoko in naduto stoji Capet pred mračno molčečimi narodnimi zastopniki, ki so mu postali neprijetni. Ukazuje jim, kakor se ukazuje lakajem, naj gredo domov. Dvorjani njegovega spremstva se zlobno smehljajo.

Kralj in njegovi so se dovolili odstraniti. Mirabeau, ljudski tribun, govori:

"Mi ne gremo! Mi ostanemo!"

Strahopetno pa so odšli zastopniki plemstva in duhovništvo.

Višji ceremonijmojster je pa še enkrat spomnil uporne zastopnike tretjega stanu na gospodarjev ukaz.

"Povejte vašemu gospodu, da smo tu na pove-lje ljudstva in se umaknemo samo pred silo bajonetov," mu je zaklical Mirabeau.

Narodni konvent je zboroval dalje.

Kralj je besen. Če kralji zbesne, tedaj trepetajte podložniki! Kralj je ukazal vojakom, bajonetom in topovom:

"Še več vojakov, bajonetov in topov pred Narodni konvent!"

Živi pa ljudstvo Pariza! Živi ljudstvo Pariza! Vstalo je in koraka v črnih množicah k palači Royal. Kamillo Desmoulinov krik: "K orožju," divje odmeva. Bajoneti in sablje se postavijo proti upornemu Parizu. Polk kraljevine Nemčije je razgnan. Poteptana je mlada svoboda pod konjskimi kopiti! Dragonci pode s penečimi konji množico . . . Nepokorščina. Vojaki taborne straže se postavijo proti divjim jezdecem princa Lambese. Nove čete jih nadomestijo, ali tudi te se pobratijo z množico.

Noč je brez miru, požari strahotno rdečijo nebo.

*

Soba v predmestju St. Antoine. Ozka in majhna je, skromno njeno pohištvo; bedna svetloba sveče jo mračno razsvetljuje. To je stanovanje jurista Jurija Lebruna in njegovega nemškega prijatelja, filozofa Janeza Rodenbacha.

Lebrun, močan in širok, govori:

"Zdi se, da hoče tiran in njegovi aristokrati zadušiti jezo ljudstva v potokih krvi . . ."

Rodenbach, ozek, vitek Nemec reče:

"Revolucija, ki je angleškemu kralju položila

Kdo bo šel v Ljubljano?

V tekmi za novo članstvo, ki traja do konca avgusta 1934, bo S.S.P.Z. dala kot prvo nagrado tistemu, ki bo pridobil v oboje oddelka največ novih članov, prosto vožnjo iz New Yorka do Ljubljane in nazaj, ter \$100 povrhu za osebne stroške.

Vsakdo ima priliko zaslužiti to nagrado in poleg še posebne, ki so razpisane za pridobivanje članov za redni in mladinski oddelek, nadalje za ustanovitve novih društev in "VRTCEV," ki so samostojna društva mladinskega oddelka.

Posebne nagrade dobe tudi tajniki društev od novih članov.

Prosta zdravniška preiskava za vse in znak S.S.P.Z. dobi vsaki nov član ob pristopu.

S.S.P.Z. zavaruje člane pod novimi legalno rezervnimi certifikati; na izbiro so tri različne vrste.

Želimo agitatorjev, ki bi pridobivali nove člane in ustanavljali društva.

Ako ne čitate njenega glasila, obrnite se za pojasnila na:

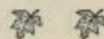
**SLOVENSKA SVOBODOMISELNA
PODPORNA ZVEZA**

255 West 103rd Street - Chicago, Ill.

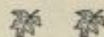
Jugoslovansko stavbinsko in posojilno društvo

2552 So. Central Park Ave., Chicago, Ill.

Tel. Lawndale 1382

Včlanjeno v Federal Home Loan Banki

v katero je bilo sprejeto po točni preiskavi vseh svojih vrednosti in posojil na prve vknjižbe na posestva, po zastopnikih federalne vlade. Kar pomeni, da vlada Zdr. držav sama priznava, da so stavbinska in posojilna društva varna in zanesljiva. Postanite tudi vi član in agitirajte med znanci in prijatelji, da pristopijo k temu društvu.

Joseph Steblay, tajnik.

glavo pod noge, dviga glavo. Nemčija ni daleč—sledila bo vzgledu Francozov. Tudi Nemčija ima mnogo alkemikov, ki znoj ljudstva pretvarjajo za sebe v žolto, bleščeče zlato.”

“Revolucija je naskok srca in ogenj možganov, je divje utripajoča žila, je jutranja zarja po dolgi, temni noči.”

“Revolucija je svoboda!—Revolucija je bratstvo!—Revolucija je pravičnost!”

“Naj živi revolucija!”

*

Pred gradom v Tuilerijah taborijo vojaki revolucije. Med njimi je študent Jurij Lebrun in Janez Rodenbach. Ognji gore, orožje rožlja, topovska žrela prete v poletno noč.

“Revolucija, panter, se pripravlja na skok. Jutri bo skočila,” je rekel Janez.

Svoboda Francije je pripravljena zaplesati s hlapci tiranovimi. Naj prelivajo tudi našo kri! Svobodno ljudstvo Francije se bo spominjalo z vročo hvaležnostjo svojih padlih. Ovekovčeni bodo v srcu narodovem, ki je danes še suženj,” je odgovoril Lebrun.

Dolgo, dolgo sta molčala, nato je zašepetal Rodenbach strastno:

“Nemčija, krasna dežela! Izropana in obubožana si. Kdaj vstaneš ti, Nemčija, in zapodiš svoje mučitelje?”

Sonce 14. julija vsplava na nebo. Pariz! Ulice

so podobne panično mrgolečemu mravljinjaku. Kraljeva soldateska koraka, pravijo, od St. Denisa v Pariz, topovi bastilije predmestja St. Antoine groze.

Oborožen s sulicami, puškami in sabljami gre revolucionarni Pariz k bastiliji. Železna je njegova volja: Bastilija mora pasti!

“Posadka bastilije, udaj se!” Posadka odgovarja s svincem . . . Sekire razbijejo verige prvih dvigalnih mostov. Grmeč se zrušijo. Drugi most. Morilni ogenj pušk in prasket razdraži naskakovalce. Ure teko, zopet in zopet naskoči revolucionarni Pariz. Naposled zaprosi utrujena posadka milosti. Hreščeč se postavijo mostovi.

Trotoarji mosta drhte pod koraki zmagujočega ljudstva. Divje vihti svoje orožje. Svoboda Francije je izvojevala svojo prvo veliko zmago.

Kralj ne ve še ničesar. Njegovi strahopetni svetovalci so mu zamolčali poraz. Knez Liancourtški mu je povedal resnico:

“To je upor,” je kriknil ves v grozi Capet.

“Ne, sire, to je revolucija!”

*

Oba študenta sta zopet v svojem ubožnem stanovanju v predmestju St. Antoine. Utrujena sta, ali ponosna in srečna. Sodelovala sta, pomagala sta zavzeti bastilijo. Janez je ranjen, krvava obveza je obvezana okrog glave.

In je govoril prerok revolucije:

Dr. John J. Zavertnik

Physician and Surgeon

OFFICE HOURS

at

3724 West 26th Street

1:30—3:30; 6:30—8:30 Daily

Tel. Crawford 2212

at

1858 West Cermak Rd.

4:30—6:00 p. m. Daily

Tel. Canal 9695

Wednesday and Sunday
by appointments only

RESIDENCE TEL.: Crawford 8440
If no answer—call Austin 5700

Tel. Canal 4611

Na domu Rockwell 8740

Louis J. Zefran

Prvi in edini

SLOVENSKI POGREBNI ZAVOD

Se priporoča rojakom v Chicagu in okolici.
AVTOMOBILI IN PRIVATNA AMBULANCA ZA
VSE SLUČAJE

Na razpolago tudi kapela

1941 W. Cermak Rd. - Chicago, Ill.

"Bastilija hlapčevstva je zlomljena. Tisoče drugih še slede. Vidim epohe revolucij, ki prihajajo. Meje bodo zginile in kraljeve krone. Od revolucije do revolucije bo šlo človeštvo k svobodi. Ko bo zginil zadnji parazit, ko bodo poslednji osvobojeni od lakote in bede, ko bo na

zemlji zaživel samo eden bratski narod, tedaj še le bo končana revolucija.

"Pride ta dan!"

Lebrun mu je molče in ganjen stisnil roko.

Po ulicah pa so vzdikali in se veselili zmagovalci.

Phone Lawndale 7886
NATURAL CIGAR CO.
M. Popovich, prop.
Manufacturers of
Natural Havana Cigars
3002 S. Harding Ave. - Chicago

Compliments from
THE BEST CLEANERS
7310 Vincennes Ave.
CHICAGO - ILLINOIS
Phone Steward 1597

JOSEPH KUKMAN
Grocerija in mesnica
DOMAČE MESENE KLOBASE
1837 W. Cermak Rd. - Chicago, Ill.
Tel. Canal 5634

LEBER JEWELER

3817 W. 26th Street 6504 Cermak Road
Lawndale 7661 Berwyn 1976
Chicago, Ill. Berwyn, Ill.

Se priporoča Slovencem

Oscar's Smoke Shop

OSCAR GODINA, lastnik

Smotke, cigarete, tobak, sladoled,
listi in revije,
pisalni papir

3911 West 26th St. - Chicago, Ill.

Hotel in gostilna

RUDOLF SCHROEF, lastnik

Svetle in čiste sobe za prenočišča

Se priporočam
posetnikom Svetovne razstave

2047 W. 21st St. - - Chicago, Ill.

Tel. CANAL 5512

Tel. CANAL 4661

QUALITY BAKE SHOP

JOHN CHAMAZAR, lastnik

Za fino pecivo se obrnite vedno na me.
Vsako soboto prave kranjske potice.

1928 W. Cermak Rd. - Chicago, Ill.

Stanley Skrivan

UNIJSKA BRIVNICA

Prvovrstno delo, dobra postrežba in čistoča

2608 S. Lawndale Ave.
Chicago, Ill.

PHONE CRAWFORD 1382

FENCL'S CAFE AND RESTAURANT

"Slovit po okusnih jedilih in najboljšem pivu"

Velika biljardnica v podprtitličju.
Sobe v najem.

2609 S. Lawndale Ave. - Chicago, Ill.

Burton's

PRALNICA IN ČISTILNICA ZA VSE

11-15 S. Sheridan Rd.
WAUKEGAN - ILL.
Phone MAJESTIC 64

Slovensko samostojno
podporno društvo

"EDINOST"

Posluje že 25 let.

Rojaki, pristopite k temu
društvu, ki je eno najboljših
društev v La Salle in okolici.

Frank Struna, tajnik.

Rojaki v La Salle in okolici,
zahtevajte najboljše pivo

Star Union

katerega izdeluje
domača pivovarna

PERU,
ILLINOIS

Phone 116

FRED MALGAI

Zastopnik Prosvete
PERU - ILLINOIS

Vaš prijatelj in rojak
ANTON REMENIH
PERU, ILL.
ima v zalogi najboljše čevlje,
popravlja tudi stare.
SVOJI K SVOJIM!

LOUIS GREGORICH

Grocerija in mesnica
Vedno sveže blago

OGLESBY - - ILLINOIS

MODERNA
GASOLINSKA POSTAJA
Gumijasti obroči za avte.
Mehke pijače in sladoled.
JOSEPH CEBULAR, lastnik
VANDLING, PA.

ANTON ZAITZ

priporoča svojo gasolinsko postajo
v
BROWDALE, PA.

PAUL KLUN

Pralni stroji. Radio. Ledenice.
Poprava vseh električnih naprav.
5119 Butler St. - Pittsburgh, Pa.
Phone Sterling 4248

Majski pozdrav naročnikom in
čitateljem "Proletarca" v zap.
Penni. Delavstvu širom sveta pa
skorajšno zmago želi

ANTON ZORNIK
Box 202 - - Herminie, Pa.

John Žigman

STRABANE, PA.

se priporoča za napeljavo elek-
tričnih žic. Izvršuje tudi vsa
v to stroko spadajoča dela.
Delo prvovrstno in jamčeno.

Rojaki, ne pozabite, da se toči
najboljše PIVO in druga pijača v

Slovenskem domu
LA SALLE - ILL.

Vedno sveže meso in grocerijo
ima v zalogi

JOE NOVAK

LA SALLE - - ILLINOIS

DRUŠTVO

"TRIGLAVSKA ZORA"
ŠT. 2 SNPJ - LA SALLE, ILL.
je eno najstarejših društev
v naselbini.
Zboruje vsako 1. nedeljo v mesecu.

Compliments of
MOHAWK LODGE
No. 573 SNPJ
LA SALLE, ILL.

Come to Our
Eighth Anniversary
May 6th, 1934!

Baby Pike Every Friday Nite

Stop in and try some

HAPPY'S TAVERN

16 St. Vincents Ave.

LA SALLE - ILL.

FRANK MARTINJAK

Slovenski čevljár

Pozdravlja proletarski praznik
Prvi maj

LA SALLE, ILL.

D & B Service Station
AUTO SERVICE - SUNOCO OIL
 639 Six Mile Road
 DETROIT, MICH.
 Tel. Longf. 5658

Vsi somišljeniki ste vabljeni
 na pristop v

Klub št. 4 J. S. Z.

Zboruje vsako tretjo sredo
 zvečer v Slov. domu.

□ □

Peter Banich, tajnik

R. 1 - - La Salle, Ill.

74

COAL
PERU
ILLINOIS

F. LOČNIŠKAR—Florist
 Šopki in venci za vse slučaje.
 Zlate ribice. - Importirane in
 domače tropične ribe
 3276 Michigan Ave., Detroit, Mich.
 Tel. Lafayette 1985

JOHN'S PLACE
 Okusna in sveža jedila
 Ob petkih in sobotah pečene ribe
J. LOČNIŠKAR, lastnik
 3276 Michigan Ave., Detroit, Mich.
 Tel. Lafayette 1985

MAISEL'S HARDWARE
Ledenice - Radio - Peči - itd.
 Se priporočam
 10627-35 Harper Av., Detroit, Mich.
 Tel. Whittier 8969

Thos. Skaryak
MESNICA

Fino prekajeno meso in klobase
 Se priporoča Jugoslovanom
 823 E. Six Mile Road
DETROIT - MICH.
 Tel. Townsend 8-7380
 Na domu Longfellow 3484

LOUIS URBAN
Builders Hardware

Zaloga železnine, barve, pralnih in
 pometalnih strojev, Apex radio,
 oljnatih preprog in drugih pred-
 metov za dom. Blago jamčeno.
 Postrežba točna. Cene zmerne

8921 Fenkell Avenue
DETROIT, MICH.
 Tel. Hoggarth 1345

RADUJTE SE OB DOBRI PIJAČI
IN PRIGRIZKU!

OMIRA CAFE

GRUM & BENEDICT, lastnika

PLES - PIVO - VINO
PRIGRIZEK

637 E. Six Mile Road
DETROIT, MICHIGAN

KLUB ŠT. 31 J. S. Z.

Imperial, Pa.,

pozdravlja proletarski praznik 1. maj, ter vabi somišljenike
 v svoje vrste. Seja vsako 1. nedeljo v mesecu ob 2. pop.
 v Slov. domu.

Frank Augustin, tajnik.

Vinewood
 2-9848

Pivo na čepu
 in v steklenicah

MAJSKI POZDRAV!

Joe's Pavilion

FINO PIVO IN OKUSNA JEDILA

JOSEPH KOTAR, lastnik

300 N. Livernois Ave. - - Detroit, Michigan

Najpametnejša

Tri hčere imel je čevljar Smolomaz,
odrasle že in je bil skrajni res čas,
da vsaka si svojega moža dobi,
sicer obsedi.

Agata si je najmanj notarja želela,
nazadnje pa v stiski kovača je vzela,
ki vsak večer pijan domov prikrevesa;
in zdaj se kesa.

Reza pa branjarja si je vlovila,
a se pošteno je z njim osmodila,
ker sleherni leto v Rim odpo-
tuje;
zdaj pa obžaluje.

Katra edina je pametna bila
in se je k župniku v farovž vse-
lila,
kjer poveljuje zdaj, rdeča, debe-
la in vedno vesela.

North Chicago Dairy

ANTON STRITAR, lastnik
1100 McAlister St.
No. Chicago, Ill.
Phone No. Chgo. 546

WORKMEN'S FURNITURE FIRE INSURANCE SOCIETY

Zadružna zavarovalnica
Pojasnila daje Zadruga,
NO. CHICAGO, ILL.

JOHN GANTAR

Čevljar

V zalogi moška in otroška obuvala
finega izdelka in po zmernih cenah
622—10th Street - Waukegan, Ill.

Mitchell Park Tavern

John Tesovnik, lastnik
2339 W. Pierce St.
Milwaukee - Wis.

Frank Rigelnik's Tavern

1414 So. 6th Street
MILWAUKEE, WIS.
Tel. Orch. 1397

Michael Kirn Tavern

2501 S. Delaware Ave.
MILWAUKEE, WIS.

Mrs. Jos. Walte Tavern

1436 S. 44th St.
WEST MILWAUKEE, WIS.

MARINE TAVERN

Jos. CHOKEL, lastnik
750 S. Water St.
Milwaukee - Wis.

JOHN VODNIK

GROCIERJA

837 S. 2nd St. - Milwaukee, Wis.
Tel. 0176

MATH'S TAVERN

and Service Station
Howard Ave. & Highway 36
MILWAUKEE, WIS.
Tel. Sheridan 6535

JOSEPH EVANICH

KROJAČ

929 S. 2nd St. - Milwaukee, Wis.
Tel. Orch. 0858

MAY DAY GREETINGS
from

WM. H. TESCH

Alderman 5th Ward
MILWAUKEE, WIS.

ROYAL BAKERY

Slovenska unijska pekarna

ANTON F. ŽAGAR, lastnik

1724 S. Sheridan Road - - No. Chicago, Ill.

Gospodinje, zahtevajte v trgovinah kruh iz naše pekarne.

Tel. v uradu: Marquette 7328

Na domu: Orchard 0259

Dr. J. S. STEFANEZ

Dr. R. Ray Crigler, pomožni zdravnik

Tel. v uradu: Marquette 7328—Na domu: So. Milw. 814

URADNE URE:

Od 1. do 3. pop. in od 7. do 9. zvečer. Ob nedeljah od 10. do 12. dop.
602 So. 6th Street - - - Milwaukee, Wis.

Frank Ermenc

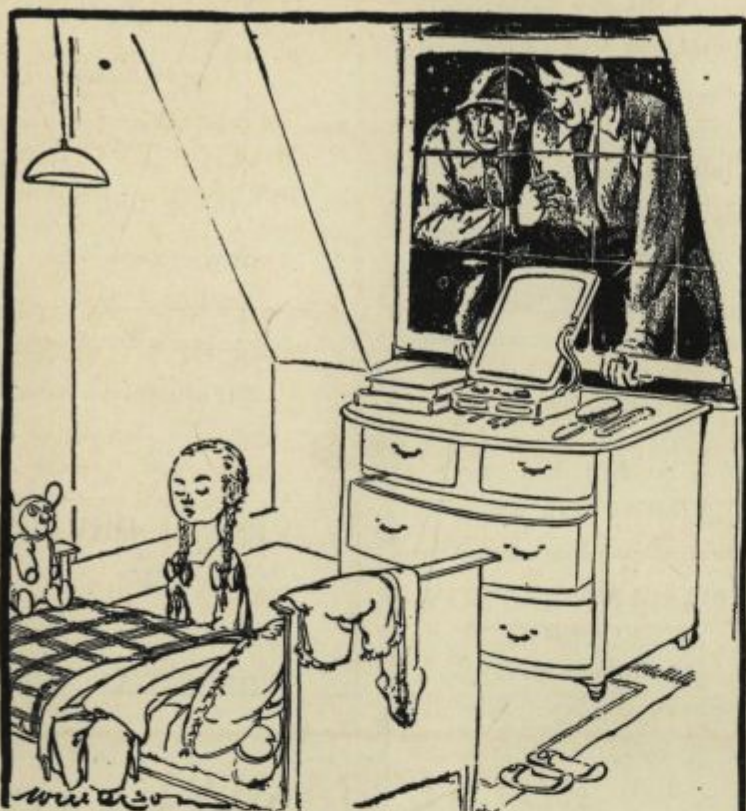
Edini slovenski licencirani pogrebni zavod

v Milwaukee

1019 So. 5th Street

Tel. Mitchell 1331

NEMČIJA V "PREROJENJU"

"Gott und Himmel, Adolf, kaj misliš, za koga ona moli? Morda uganja veleizdajo!"

"Ne boj se, Goebbels! Po par letih bodo vsi molili strogo po najinem navodilu."

Nihče ne ve, kdaj ga doleti nesreča ali smrt. Pristopite torej k

Društvu "SLOGA" št. 16 SNPJ

Pristopnina zdaj znižana. Posebna ugodnost, da zavarujete svoje otroke v mladinskem oddelku.—Vsa pojasnila daje

Frank Perko, tajnik

831 W. National Ave. - - - Milwaukee, Wis.

Klub št. 37 J. S. Z.

Milwaukee, Wis.

vabi na pristop vse delavce in delavke, ki se zavedajo, da brez močne delavske politične organizacije, ki bo služila splošnim ljudskim interesom, smo vsi skupaj izročeni revščini in izkoriščanju.

Klub zboruje vsak drugi četrtek v mesecu ob 8. zvečer v spodnjih prostorih South Side Turn dvorane.

JACOB ROŽIČ, tajnik

1103 So. 1st St. - - - Milwaukee, Wis.

Subans
FLOWER SHOP
Venci in šopki
za vse slučaje

1104 So. 11th Street

Milwaukee - Wis.

TEL. MITCHELL 5537

TEL. ORCHARD 8588-R 1

Anton Gazvoda

Beer Garden

DVORANA ZA PLESE IN VRT
ZA PIKNIKE

Hy. 36 & So. 43rd

Milwaukee - Wis.

PRVA SLOVENSKA
CVETLIČARNA

John Dobnik, lastnik

Član kluba št. 37 JSZ.

Se priporoča

935 W. National Ave.

Milwaukee - Wis.

TEL. ORCHARD 0878

Frank Zajec
Hall

Dvorane za seje, veselice,
igre, domače zabave
in svatbe

725 West National Avenue

MILWAUKEE, WIS.

May Day Greetings
from
Depot Tavern

MAY TUCKER, Prop.
825 Plankinton Ave.
CUDAHY - WIS.

Naj živi Prvi maj, mednarodni
delavski praznik!

**FRANK MEDVED
TAVERN**

4500 W. Garfield Ave.
Milwaukee - Wis.

Iliria Food Market

JOE AMBROSH, lastnik

Na razpolago sveže in prekajeno
meso vseh vrst. Živa in očiščena
perutnina, prekajene klobase, gro-
cerija, sadje in sočivje.

710 So. 6th St.
Milwaukee, Wis.
TEL. ORCH. 1084

Pozdravljen prvi maj, delavski
praznik!

JOHN DOBNIK TAVERN
628 W. National Ave.
MILWAUKEE, WIS.
Tel. Orch. 8437

JOHN LENKO

929 So. 6th Street
MILWAUKEE, WIS.

FIFTH WARD TAVERN

M. E. Sostarich, lastnik
Dvorana za domače zabave in seje
društev
539 S. 6th St. - Milwaukee, Wis.
Tel. Broadway 1454

Wenzel Kozmut Tavern
DVORANA IN VRT ZA PIKNIKE
Beloit and Woodland Rd.
S. E. Corner
WEST ALLIS, WIS.

Živel Prvi maj!

JOHN NOVAK

Milwaukee, Wis.

Frank Jager's Tavern

2007 So. Kin. Kin. Ave.
MILWAUKEE, WIS.

**DICKMANN and SON
GROCERY**

1335 Broadway Ave.
Sheboygan - Wis.

ŽIVEL 1. MAJ!
MIKE SKOK TAVERN
1026 S. 8th St.
Sheboygan, Wis.

Delavci in člani društva
Bratje Zaveze št. 4 JPZS
SHEBOYGAN, WIS.
pozdravljamo proletarski Prvi maj!

NAPREJ DO ZMAGE!
Želi

MARTIN JELENC
SHEBOYGAN, WIS.

POZDRAVLJEN 1. MAJ!
LABOR TAVERN
Anton Simonc, lastnik
1236 Mich. Ave.
Sheboygan, Wis.

South Side Pool Hall

910 Indiana Ave.
Sheboygan, Wis.

**JOE FINST
GROCERY**

1108 S. 10th St.
Sheboygan, Wis.
PHONE 3396

Pozdravljen 1. maj!

VESELA DRUŽBA
na

klubovi domači zabavi
SHEBOYGAN, WIS.

SUSCHA CO.

Grocerija in mesnica

931 Indiana Ave.

Sheboygan, Wis.

PHONE 2400

Kdor vince rad pije in cigare kadi
naj se pri

John Babosheku zglasi
518 N. Water St. - Sheboygan, Wis.

MAJSKI POZDRAV!
Fludernikova dvorana za seje,
zabave in igre. Se priporoča
VICTOR KLANČER
835 Indiana Ave. - Sheboygan, Wis.

POZDRAVLJEN 1. MAJ!
LEO ZORKO'S TAVERN
902 Indiana Ave.
Sheboygan, Wis.

PROLETAREC

Glasilo J. S. Z. in Prosvetne Matice

Pisan v SLOVENSKEM in ANGLESKEM jeziku

Naročnina \$3 za celo, \$1.75
za pol in \$1 za četrto leta.

Knjigarna "Proletarca"

Velika zaloga slovenskih in angleških knjig
povestne, znanstvene in socialne vsebine.

Pišite po naš cenik.

PROLETAREC

3639 W. 26th Street

Chicago, Illinois

TISKARNA

S. N. P. J.

SPREJEMA VSA

V TISKARSKO STROKO SPADAJOČA DELA

Tiska vabila za veselice in shode, vizitnice, časnike, knjige, koledarje, letake itd. v slovenskem, hrvaškem, slovaškem, češkem, nemškem, angleškem in drugih jezikih.

Vodstvo tiskarne apelira, da tiskovine naročate v S.N.P.J. tiskarni. Vsa pojasnila daje vodstvo tiskarne. — Cene zmerne, unijsko delo prve vrste.

PIŠITE PO INFORMACIJE NA NASLOV:

S. N. P. J. PRINTERY

2657-59 SO. LAWDALE AVENUE ::: CHICAGO, ILL.
TELEFON ROCKWELL 4904

BETTER PRINTING SERVICE

Job and Publication Work—Stationery and Office Supplies
2657 S. LAWDALE AVENUE, CHICAGO, ILL.
Phone Rockwell 4904

NAROČITE SI DNEVNIK PROSVETA!